R. Simon

(1)

ח **שום** ובוסר ומלילות שריסקן מערב שבת וכו'. מה שקשה דהכא קאמר דאם אין מתוקין אלא שמיקה מותר לגמור בשבת דמשמע דמותר אפילו בידים ולעיל בסימן רנ"ב לא כתב אלא דמה שיולא מהן מעצמן מותרין אבל בידים לא נתבאר יפה בטורך בס"ד בסימן רנ"ב סעיף ט' ע"ש:

[יז] מותר לעשות אנומלין שהוא יין ישן ודבש ופלפלין מפני שהוא לשתיה ואין עושין אלונתית שהוא יין ישן ומים צלולין ושמן אפרסמון (ט) **שהוא לרפואה: [יח] אין שורין החלתית לא בפושרין ולא בצוננין שדרך לשרותו** (י) **ולשתותו לרפואה אבל נותנו לתוך החומץ ומטבל בו פתו היה שרוי מאתמול מותר לשתותו** כג **בשבת ואם שתה ממנו יום חמישי ויום ששי וצריך לשתות גם בשבת מותר שכן הוא דרך רפואתו לשתותו שלשה ימים זה אחר זה הילכך מותר לשרותו בצונן וליתנו בחמה מפני שיש בו סכנה אם לא ישתה ממנו: 7[יט] שום ובוסר ומלילות שריסקן מערב שבת אם**

[יז] **מותר לעשות אנומלין** וכו'. משנה בפרק חולין (קלט:) ובסוף סימן שי"ט (ד"ה כתב הרמב"ם) כתבתי אם מותר לסמן את היינומלין ואם יש ליזהר מעשיית יינומלין (ג**): **ואין עושין אלונתית** וכו'. ברייתא שם (קמ.):

[יח] **אין שורין את החלתית** וכו'. משנה שם אין שורין את החלתית בפושרין וגמרא בעא מיניה רבי יוחנן מרבי ינאי מהו לשרות את החלתית בצונן אל"ל אסור אל"ל והא אנן תנן אין שורין את החלתית בפושרין הא בצונן מותר אמר ליה מתניתין יחידאה היא דתניא אין שורין את החלתית לא בחמין ולא בצונן רבי יוסי אומר בחמין

אסור בצונן מותר ופירש רש"י מתניתין רבי יוסי היא אבל לרבנן אפילו בצונן אסור: ואם שתה יום ה' ויום ו' וכו'. פשוט שם בגמרא:

[יט] **שום** ובוסר ומלילות שריסקן מערב שבת וכו'. כבר נתבאר בסימן רנ"ב (יא: דיסר לאסון):

דרכי משה

(ג**) **וכתב** בית יוסף (סי' שיט פז: ד"ה כתב הרמב"ם) בשם שבלי הלקט (סי' צא) שכתב בשם ר' ישעיה (פסקי רי"ד שבת עמ' תצה) דאפילו לסננו מותר בשבת ואין בו משום בורר שהדבש והבשמים שמערב בו אינו פסולת אלא אדרבה הוא מתכוון לערב היין בהן כדי שיהא קולט ריחן וטעמן ואינו מסננן אלא כדי שיהא דק וצלול ולא יהא עב מתערובת הדבש והבשמים, מכל מקום נראה שצריך ליזהר בין בעשייתן בין בסינונן שהרי כמה מלאכות יש בו כגון ברירת סמנים ושחיקתן שהן איסור גמור חולתן ואין מרבין להקל בזה עכ"ל:

פרישה

(ט) **שהוא לרפואה.** כשהוא יולא מהמרקן שומהו: (י) **ולשתותו.** פירוש מי השרייה:

דרישה

אם לא נתן משקין מבעוד יום ונתן משחשכה הא עביד איסורא ואפילו לערב ה"ל למיסר וצ"ע עכ"ל בית יוסף. הנה באמת במרדכי של קלף ראיתי ולא מצאתי כתוב שם האי ואם לא נתן משקין מבעוד יום וכו' וגם בספר התרומה שמביא דברי ר"י הנ"ל גם כן ליתא האי ואם לא נתן וכו' ולכאורה היה נראה דט"ס הוא במרדכי שלנו וכמ"ש בית יוסף אבל כי דייקת שפיר ע"כ צ"ל דאדרבה אף שלא כתוב כן במרדכי של קלף ובספר התרומה מכל מקום מראשי הדברים שכתב בשם ר"י נכללו גם כן סוף הדברים כמ"ש במרדכי הנדפס לפנינו שהרי מדהתחיל לכתוב ז"ל ואומר ר"י דתלמודא דידן דפסק ממחו בין ביד בין בכלי וכו' דמשמעות דבריו כאילו אמר הא דמתיר תלמודא דידן בכלי ואינו מצריך שינוי היינו כשנתן המים בערב שבת דמשמע מיניה הא לא נתן המים מערב שבת אינו מותר בכלי אלא בעי שינוי ובשינוי מיהא סגי דאם לא כן אלא תאמר דה"פ דתלמודא דידן דמתיר היינו כשנתן מים מערב שבת ומשום הכי מותר לערב אפילו בכלי הא אם לא נתן מים מערב שבת אסור בשבת בכל ענין אפילו ביד אם כן ה"ל לר"י לקצר ולכתוב תלמודא דידן מיירי כשנתן מים בערב שבת דהא כבר כתב הקושיות והסתירות שנופלות בין תלמוד דידן לתלמוד ירושלמי דמה שמתיר תלמודא דידן אוסר הירושלמי ובין ביד ובין בכלי מאן דכר שמיה אם לא שנאמר שלצורך היישוב כ"כ וללמד שבאם לא נתן מים מערב שבת אזי אסור בכלי בלי שינוי ובשינוי מותר גם להירושלמי ודד"ק. ואין להקשות היא גופה טעמא מאי דכיון דהירושלמי ס"ל כרבי דנתינת מים זהו גיבולו אם כן מאי מהני שינוי דאחר כך די"ל דכמו שלרבי יוסי ב"ר יהודה שס"ל דאין נתינת מים זהו גיבולו ואפילו הכי מתיר שם (בשתיהם) [בשתית] בנתינת הקמח תחלה ואחר כך נוער בו אפילו בלא שינוי ואף על גב דכתב מהרא"י בסוף סימן נ"ג דלרבי יוסי ברבי יהודה בעינן כשום וחרדל שינוי גם כן בעירובים הא כבר כתבתי שאין כן דעת בית יוסף ומוכיח ממשמעות לשונם דהרי"ף והרא"ש דלא סבירא להו הכי-ואף על-גב דלדידיה אין-נפקא-מינה-כל-כך-בשינוי נתינת הקמח והמים והעיקר תלוי לדידיה בעירובו וגיבולו דאחר כך מכל מקום [שרי] הואיל ואשתני ה"נ נימא לרבי איפכא דאף על גב דלדידיה העיקר תלוי בנתינת המים מכל מקום אם עושה שינוי אחר כך סגי, ומיהו י"ל ולומר דדוקא אם בתחילת הגיבול נעשה שינוי מועיל ג"כ לעירוב דאחר כך לרבי יוסי ב"ר יהודה [אבל לרבי] אין טעם להיות מועיל שינוי הנעשה בשעת עירוב לנתינת מים דקודם לכן וליתן טעם הא-דכתבו-הרי"ף והרא"ש אין צריך שינוי בשעת העירוב לרבי יוסי ב"ר יהודה משום דלאו בר גיבול ממש הן השום והחרדל (ושתיהם) [ושתית] בשבלילתו רכה ואף על גב דס"ל לתוספות והרא"ש דבדבר דלאו בר גיבול הוא חייב יותר וגם רבי יוסי ב"ר יהודה אפשר דמודה בדבר דלאו בר גיבול לגמרי וכמ"ש לעיל היינו דוקא דמיד בנתינת המים לתוכו היה אסור אז חייב גם לרבי יוסי ב"ר יהודה הואיל ולאו בר גיבול הוא. אבל כשנתן המים מתחלה בשינוי בהא מסתבר למימר דלרבי יוסי ב"ר יהודה אין להחמיר אפילו בעירוב כיון דלאו בר גיבול ועיקר גיבולו הוא בשעת נתינת מים ונתינת מים הוה בשינוי והא דפליג רבי יוסי ב"ר יהודה עם רבי היינו לומר דאינו מתחייב גם על נתינת מים אבל על העירוב גם כן אינו מחמיר כולי האי כיון דלאו בר גיבול הוא וכן דייק לשון פלוגתתן במורסן. דתניא אין נותנין מים למורסן דברי רבי רבי יוסי בר יהודה אומר נותנין מים למורסן. ול"פ בגיבול משמע דבגיבול דעת שניהן שוין מטעם שכתבתי כיון דלאו בר גיבול נינהו: **לכן** ביותר נראה לענ"ד דעתי לומר דודאי לדעת הפוסקים שפסקו כרבי וכהירושלמי הנ"ל אין מועיל שינוי בשעת עירוב לנתינת מים דקודם לכן והא דאם לא נתן מים מבעוד יום דמותר על ידי שינוי עירוב או בעצמו דכלי היינו משום דר"י בעל התוספות לא ס"ל לפסוק אלא כרבי יוסי ב"ר יהודה וכדעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם וסייעתיה והשתא אתי שפיר דלא מחכר בתוספות ולא באשר"י שדעת ר"י חולקת לפסוק (כר"י) [כרבי]. וידוע דהרא"ש ז"ל אינו נוטה ימין ושמאל מדעת ר"י בעל התוספות אם לא כראייה מוכרחת ובכאן בדין לא זכרהו וישכחהו: **וע"כ** צ"ל דהרא"ש ס"ל דר"י אינו פוסק כרבי אלא בא לומר דלרבי יוסי ב"ר יהודה אינו מותר לערב תכף בלי שינוי אלא אם כן נתינת מים הוה מערב שבת דאז ודאי מותר לממח' ולערב בשבת בלי שינוי דכ"ש הוא מנתינת מים בשבת על ידי שינוי דמותר לערב אחר כך בלי שינוי וכמ"ש ובאם לא נתן מערב שבת צריך לשנות בשעת עירוב ובהא גם כן הרא"ש מודה. ומה שהמרדכי הביא דעת ר"י היינו לומר שבמאי דמוקים ר"י לשיטתו תלמודא דידן דמתיר בלא שינוי דמיירי בשנתן מים מבעוד יום בזה נמי מיושב לשיטת הפוסקים

הגהות והערות

דיני ר"ל מלאכות (מ)
מלאכת טחון (3)
דיני כיסוך בנגע ובמסרק

וכתב הרמב"ם לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות וכו'. בפרק כ"ח (הי"ג) וכן כתוב בתשובות הרמב"ם (מהד' בלאו סי' שה) שנשאל על קדרה של דייסא שמשהין אותה על גבי כירה בשבת למתר כשמורידין אותה מעל הכירה מכניסין בה עץ הפרור ומגיסין בה הרבה ומערבין אותה ומכין אותה בעץ הפרור עם גדלי הקדרה או בתוך הקערה עד שמתערב הבשר והריפות והמים ותסמך ותעשה כולה גוף אחד ופעמים מסירין המים מעל פניה ואחר כך מערבין אותה ופעמים מוסיפין לה מים ממין לפי מה שהיא צריכה כל אלו המעשים אסור או מותר והשיב ודאי שכל זה מותר הוא שהרי בפירוש תניא (עדיות פ"ב מ"ו) הבוש והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום וכו' וקל וחומר להריפות שכבר דבר אותם במדוכה כל צרכן ונתבשלו כל צרכן ואינן מתוסרין אלא מעט שחיקה ועירוב ונתינת מים ממין לתוך הקדרה מותר ואפילו לפי מה שכתבתי בסימן ש"ח (סה: דטר רשון) שכל שהקדרה היא רותחת אסור משום דמגיס הוי כמבשל הכא מיד אחר שמורידין אותה מעל האש מותר להגיס בה כיון שכבר נתבשלה כל צרכה (ד): **גרסינן** בירושלמי פרק כלל גדול (ה"ב) האי מאן דשחיק תומא (פירוש שומשם שומים) כד מפרך בריסיה (שמפרר ראשי השומים) כד] מייב משום דש כד מבחר כה] בקליפיתא (פירוש שנוטל אותם מן הקליפות) מייב משום טורר וכתבו סמ"ג (לאוין סה יג:) וסמ"ק (סי' רפב ע' רפה) והתרומה (סי' רכ) דאפילו הכי אין לאסור לקלוף שומים ובצלים לאכול לאחר כו] דהתוא דירושלמי לא מיירי בקולף לאכול לאחר אלא בקולף להניח כתו שפר"ח וכן כתבו הגהות בפרק כ"ג (ד"ק הי"ב) ורבינו ירוחם כתב בחלק ח' (נ"ב מ ע"ג) שמה שאסר בירושלמי להסיר קליפתו דוקא כדי לשמקו אבל אם מסיר לו הקליפה כדי לאכלו כך מותר וכן הדין בבצלים קטנים וכן כתב בעל התרומה כדי לאכלו מיד מותר ורבינו פרץ כתב דוקא מעט מעט אבל לקלוף קיטן גדול יחד נראה כטורר ואסור כז] עכ"ל רבינו ירוחם:

שכב פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] ביצה שנולדה:

[א-ב] ביצה שנולדה בשבת וכו' עד הן נוחין לידלק בפעם אחרת. יתבאר בהלכות יום טוב בסייעתא דשמיא (סי' תקיג וסימן תקיד רמז: ד"ה וכתוב, וסי' תקא לו: ד"ה אסור):

[ג] פירות שנשרו מן האילן בשבת וכו'. פשוט בריש מסכת יום טוב (ג.) דפירות הנושרין אסורין גזירה שמא יעלה ויתלוש וכתבו הרמב"ם בפרק כ"א (ה"ז):

דרכי משה

(ד) ועיין לעיל סימן רנ"ב (ו.):

פרישה

(יא) לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות. והוא מעשה דייסא ועיין בתשובת הרמב"ם שהביאו בית יוסף על זה וזה לשונו שנשאל על קדרה של דייסא וכו' עי"ש:

שכב (א) ואפילו נתערבה באלף וכו'. משום דהוה דבר שיש לו מתירין (מגה ד:): (ב) ובלבד שלא יגע בה. דאף על גב דמוקצה מותר ליגע בה דבר שנוח לזוז ממקומו כמו בילה שהיא קגבגלת אסור: (ג) אסורין בו ביום. גזירה שמא יעלה ויתלוש:

דרישה

בירושלמי דלא תקשה למה מתיר תלמודא דידן שום וחרדל דכיון דבנתן מים מערב שבת מיירי תו לא קשה מידי ואין דעת מרדכי לומר שר"י ס"ל בירושלמי אלא מביא ראייה מיניה שתלמודא דידן מיירי בנתן מים מערב שבת דדו"ק. ואף שר"י נקט בלשונו הא דתלמודא דידן כו' משמע דבא ליישב תלמודא דידן עם תלמוד ירושלמי אינו מוכרח. דאפשר דהמרדכי מוסיף הני שני תיבות תלמודא דידן בדברי ר"י כדי לקצר וליישב בזה קושייתו הנ"ל דדו"ק ובזה יתיישב הכל:

הגהות והערות

וכתב הרמב"ם ז"ל לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות בעץ פרור וכו'. בפרק כ"ח ומיכא להקשות הלא הרמב"ם בפרק כ"ג (הי"ב) כתב גבי מרדל ושחליים דלא יטרוף וי"ל דהכא לא המיר גמי בעץ הפרור אלא לגמור שחיקתן בנחת אבל לא יטרוף בכח אבל מלשון תשובתו שהביא בית יוסף מטאר שהמיר אף לטרוף בכח בעץ הפרור ול"ע מאי שנא מחרדל ושחליים שגם כן אין שם אלא גמר ואוסר לטרוף בכח ואפשר שחזר בו מתשובה זו בחיבורו ולכן כתב בחיבורו בפשט לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור

ור"ל גם כן שלא יטרוף בכח:

שכב א ביצה שנולדה בשבת וכו' עד בפעם אחרת.

יתבאר בסייעתא דשמיא בסימן תקי"ג ותקי"ד גם לעיל בסימן ש"י (כ"י קט: ד"ה ומ"ש) כתוב טעמים מפני מה צריך שיהא זהר שלא יגע בביצה הלא תוכר ליגע בתוקלה כשאינו מטלטלו ועיין בסוף סימן ש"ח (מז:) בתה שכתב בית יוסף בדיבור המתחיל כתב המרדכי: **פירות שנשרו** וכו'. ריש פרק קמא דיום טוב פירות הנושרים טעמא מאי גזירה שמא יעלה ויתלוש: **ומה שכתב** דאסורין בו ביום ולערב מותרים מיד.

שוס וטוסר ומלילות שרסקן מערב שבת אם מחוסרין דיכה אסור לגמור דיכתן בשבת ואם אין מחוסרין אלא שחיקה מותר לגמור בשבת דאלמא דמפרש יגמור בידים משמשך דלפי זה צריך לומר דלא דמי למתניתין דלא שרו בית הלל אלא טעינת קורה אבל בידים לא דהכא (גבי שוס) כשאין מחוסרין דיכה אבל מתניתין במחוסרין דיכה הילכך בידים לא וכמו שכתבו התוספות (יט. ד"ה רבי) להדיא להך טיעוא דיגמור בידים קאמר וזה שומר מה שכתב כאן דבאין מחוסרין אלא שחיקה המשקין היוצא מהן מותרין דאלמא דאסור לסוחטן בידים בשבת מדרבנן דאי שרי לסוחטן בידים אמאי קאמר דטוענין מבעוד יום והמשקין היוצא מהן מותר הלא אפילו בשבת יכול לטעון עליהם הקורה ואף בידים מותר לסוחטן כיון שכבר נערב שבת קודם טעינה היו נידוכין היטב. והכ"י כתב לדעת רבינו דמתניתין בשרסקן תחלה ואחר כך טען קורה עליהם דהשתא על ידי טעינת קורה הוא לה דיכה ואפילו לגמור בידים נמי שרי אבל אם לא נתרסקו קודם טעינה דהשתא לא עלתה להם טעינה אלא לרסק ועדיין הם מחוסרין דיכה משקין היוצאין אסורין עכ"ל דלפי זה הא דאמר רבינו ודוקא שנידוכו היטב מערב שבת וכו' הכי קאמר ודוקא דכובד טעינת הקורות הוא כובד גדול עד שעל ידי הטעינה נידוכו היטב מערב שבת ואין מחוסרין אלא שחיקה האם הוא דהמשקין היוצאין מהם בשבת מותרין אבל לא נידוכו היטב על ידי כובד הטעינה אסורים המשקין היוצאין מהם? ומיהו מכל מקום אכתי קשה כיון שנידוכו היטב על ידי טעינת הקורות מערב שבת עד שכשנכנס השבת לא היו מחוסרין אלא שחיקה אם כן לפי זה אפילו לגמור בידים שרי מיד כשנכנס השבת ולמה אמר דהמשקין היוצאין מהן מותרין הלא אפילו לסחוט בידים מותר וכן לקמן בסימן ש"כ דכתב רבינו גבי זיתים וענבים ואם נתרסקו יפה מערב שבת מותרין המשקין היוצאין מהן דהיינו דאין מחוסרין דיכה דאי מחוסרין דיכה נתרסקו מעט קרי ליה רבינו הכא אלא ודאי נתרסקו יפה היינו לומר שנידוכו היטב ואם כן למה אמר דהמשקין היוצאין מהן מותרין הלא אף בידים מותר לסחטן. ועוד קשה טובא למה כתב דין שוס וטוסר ומלילות מחלה כאן ומחלה בסימן שכ"א היה לו לכתוב כל מילוקי דיניו ביחד בסימן אחד לז: על כן נראה דכאן מדבר בשוס וטוסר ומלילות שרסקן להוציא מהן משקין דומיא דזיתים וענבים ולעולם כל היכא שנתכוין להוציא משקין אפילו נידוכו היטב מערב שבת ואין מחוסרין אלא שחיקה אסור לסחוט בשבת מדרבנן אבל בסימן שכ"א לא מיירי דריסקן להוציא מהן משקין אלא לרסקן ולערבן ולעשותן כמין דייסא ולאוכלן בעינייהו ומשוס דהוי כלאים או טוחן גבוהן ולכן כתב דין זה דוקא גבי שוס וטוסר ומלילות משוס דאין בהן כונס משקה אלא לתלוחית שבגופן וכשמרסקן ומערבן נעשו מאכל עב כעין דייסא מה שאין כן זיתים וענבים דלא שייך לעשותן כך כיון דהמשקה כונס בהן ומשוס הכי נמי כתבו בסימן שכ"א דאיירי בדיני ליסה וטחינה והתם הוא כיון דכבר נידוכו היטב מותר לגמור הליסה והטחינה והעירוב יחד בידים בשבת דקיימתא טחינה קא טחין ועיסה עילוסה הוא לא כיון שאין מחוסרין אלא שחיקה ואף על גב דבסוגיא מוכח דהך דשוס וטוסר ומלילות בלהוציא ממנו משקין קא מיירי סבירא ליה לרבינו דבהא מילתא נמי איירי. והאי יגמור משמשך תלתא במשמע חדא דאם דעתו להוציא ממנו משקה יניח לגומרו ולמצות המשקין מהם בשבת אידך משמע יגמור משמשך ויאכל ממנו בשבת זו ולא דמי למשקין שזבו דהכא כיון דאפילו יסחוט ליכא איסורא דאורייתא ליכא למגזר משוס שמא יסחוט אידך משמע יגמור משמשך אם ריסקן לעשות ממנו מבשיל כעין דייסא דמערבין אותו כעין ליסת עיסה נמי כיון שריסקן ודכן היטב בערב שבת יגמור שחיקתן בידים משמשך דלאו מידי קעביד וליכא למיגזר בהא מילתא כלל כיון דאין דעתו להוציא ממנו משקה: ל

ענבים שנתרסקו מבעוד יום כו) (וטוען עליהם להוציא מהן משקין כז)) (ז) והשמן והיין היוצא מהן בשבת מותרין לכן [ג] בוסר (ח) ומלילות שנתרסקו מבעוד יום וטוען עליהם מבעוד יום כח) להוציא מהם משקין מותרין היוצאין מהם ודוקא שנידוכו היטב מערב שבת ואינן מחוסרין אלא שחיקה (ט) אבל אם לא נידוכו כשאין מחוסרים אלא שחיקה והו"ל למגזר אטו מחוסרין דיכה ומדלא גזר שמע מינה דבמחוסרים דיכה נמי דומיא דמתניתין אי סחיט לה בידים ליכא איסור טחינה וכן פירש הרב המגיד בפרק ג' (ה"ג) דברי הרמב"ם: ודעת רבינו בפירוש יגמור מסכמת עמהם שכך כתב בסימן שכ"א (נא.) שוס וטוסר ומלילות שרסקן מערב שבת אם מחוסרין דיכה אסור לגמור דיכתן בשבת ואם אין מחוסרין אלא שחיקה מותר לגמור בשבת אבל בפירושא דמתניתין דטוענין אין דעתו שוה עמהם דלדידהו מתניתין במחוסרין דיכה היא ומשוס הכי לא שרי בידים ומיהו ע"י טעינת קורה שרו כיון שהם מרוסקין דמשעה שנתן הקורה עליהם נתרסקו ולדידיה מתניתין בשרסקן תחלה ואחר כך טען קורה עליהם דהשתא על ידי טעינת קורה הוא לה דיכה ואפילו לגמור בידים נמי שרי אבל אם לא נתרסקו קודם טעינה דהשתא לא עלתה להם טעינה אלא לרסק ועדיין הם מחוסרין דיכה משקין היוצאין אסורין: והרי"ף (ח.) פסקה לדברי יוסי בר מנינא וכתב גם לדרבה בר בר חנה וכתב הר"ן (שם סוף דיבור ראשון) שהקשו עליו דמשמע בגמרא דהא דרבה בר בר חנה פליגא אדברי יוסי בר מנינא והילף פסקן לשמיהן והוא ז"ל תירץ דשפיר אתיא דרבה בר בר חנה כדברי יוסי בר מנינא דלרבה בר בר חנה כשהם מרוסקים ונדוכים ואינם מחוסרים אלא שחיקה יגמור בידים לרבי ישמעאל ומינה נשמע דכשהם מחוסרים דיכה ושחיקה מאחר שהם מרוסקין כגוונא דמתניתין דשרו על ידי טעינה וכן פירש הרב המגיד בפרק ג' (שם) דברי הרמב"ם. והרא"ש (פ"ק סי' לט) גם הוא כתב כדברי הריא"ף וכדי לייסב מה שהקשו על הרי"ף כתב ונראין לומר שרבי יוסי בר מנינא סבר דמתניתין לא מסיב כמחוסרין דיכה. וסובר רבינו שדעתו לומר דמתניתין כשנתרסקו קודם טעינה היא דהשתא על ידי טעינה הויא לה דיכה ואפילו בידים שרי כרבי ישמעאל דאמר יגמור אבל אם לא נתרסקו קודם טעינה משקין היוצאין מהם אסורין אף על פי שיוצאין מעצמם וכן דעת רבינו ירוחם בח"א (נ"ב סה ע"א) דמתניתין דטוענין בשנתרסקו קודם טעינה היא ומשמע דלא מסיב מרוסקין אלא כשנסחטו כט) הזיתים ונדרסו הענבים דוקא: ומיהו אם אינו רוצה לשתות בשבת ממשקין היוצאין לא נתברר בדברי אם מותר לטעון קורה עליהם מבעוד יום ולכאורה משמע דשרי אף על פי שלא נתרסקו מאחר דקיימתא לן כבית הלל דלית להו שביתת כלים אבל מדברי רבינו ירוחם בח"א (שם) נראה שכל שלא נטחנו הזיתים ונדרכו הענבים אסור לטעון עליהם קורה מבעוד יום גזירה שמא יסחוטו בשבת וא"ל לפי דעתו דבטעינת קורה לא מסיב מרוסקים ואי הוה סחיט להו בידים בשבת הוה מייב חטאת הילכך גזרינן בהו שמא יסחוטו ומיהו כבר נתברר לדעת הרי"ף והרמב"ם שרי והכי נקיטינן:

פרישה

(ז) והשמן והיין היוצא מהן. פירוש בשבת: (ח) ומלילות. שיבלים שלא נתבשלו כל צרכן, רש"י (יט. ד"ה מלילות): (ט) אבל לא נידוכו היטב וכו'. זה לשון כ"י ולא נתבאר בדברי רבינו אם נתרסקו מעט אם מותר לטעון הקורה עליהן מבעוד יום כשאינו רוצה לשתות מהמשקין היוצאין בשבת

אבל אסור לתת חיטין לתוך ריחיים וכו'. גם זה שם גרייתא (יח.) אבל אין נותנין חטים לתוך הריחיים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום מאי טעמא אמר רבה מפני שמשמעת קול אמר ליה רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים אלא אמר רב יוסף משום שביתת כלים ואסיקנא דבית הלל לית להו איסור שביתת כלים ולפי זה לתת חטים לתוך ריחיים לרב יוסף שרי ולרבה אסור מיהו עד כאן לא פליגי אלא בשל מים אבל בשל בהמה פשיטא דאסור לכולי עלמא שהרי הוא מצווה על שביתת בהמתו. וכתבו התוספות (ד"ה והשתא) והרא"ש (סי' ג) שרגילו שם (ספר היטר חשוטות סי' ו) פסק כרב יוסף והם דחו דבריו והעלו דהלכה כרבה וכן פסק ר"מ (בגליון יח:) וכן דעת סמ"ג (ל"ת סה, יט עמוד ב') וסמ"ק (סי' רפב עמ' רפד) והתרומה (סי' רכא) וכן כתבו הגהות (מיימוניות) בפ"ו (אות ע). והרי"ף (ו:) הביא שתי הסברות ולא הכריע והרמב"ם לא הזכיר דין זה כלל ומשמע דסבירא ליה כרב יוסף דשרי ומשום הכי שתק מיניה דמהי תיתי לן לאסור כיון שאין אדם מחבר על שביתת כליו כמו שכתב בפ"ו (הט"ז) והטעם שלא הזכירו בהדיא הוא לפי שלא הוזכר בתלמוד בהדיא לרב יוסף שרי ואין דרכו לכתוב אלא מה שהוזכר בתלמוד בהדיא. והריב"ש כתב בתשובה (סימן קנא) ר"מ פסק כרבה אף על גב דרב יוסף פליג עליה אלא שהרי"ף והרמב"ם ורבינו מס לא פסקו כן והרי"ף כתב שתי הסברות בהלכות ולא הכריע לא) עכ"ל ואף על פי שהרי"ף בהלכות לא הכריע אפשר שבתשובה הסכים להלכה כרב יוסף ועי"ל דמדבריו בהלכות שכתב ואוקימנא לית שמתי אבל לית הלל לית להו שביתת כלים ושרי ואיכא מאן דאמר אסור ואפילו לית הלל מפני שמשמעת את הקול יש להכריע דסבירא ליה כרב יוסף מדכתב הכי בריש ואילך סברא כתב בלשון איכא מאן דאמר. ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם ורבינו מס מתירים ועוד דמילתא דרבנן הוא הכי נקיטינן אלא שבמקום שנהגו איסור אין להתיר (ז):

[ו] לא יצא החייט במחטו וכו'. משנה בפרק קמא דשבת (יא.): ירושם בח"א דמדהכיא הרי"ף בפרק קמא דשבת המשנה כגורתה משמע דאסור בערב שבת אפילו תחובה בבגדו משום דגזרינן גזירה לגזירה ואפילו לאדם אחר שאינו אומן אסור וזה סותר למה שכתב בפרק המוצא תפילין בהיא דלא יעמוד אדם ברשות הרבים ושתה ברשות היחיד דגרמה דפסק הרי"ף כרבא ואם הלכה כרבא אינו אסור תחובה בבגדו אלא באומן עכ"ל וכתב ב"י דתמיהא זו בעצמה יש לתמוה על הרא"ש שהרי כתב כדברי הרי"ף לא פחות ולא יתר וכו'. ואיכא לתמוה על תמיהתם הלא אין גלוי בדברי הרי"ף בפרק קמא דשבת דפוסק כאמי וכן בפרק המוצא תפילין אין גילוי בדבריו דפוסק כרבא דהא סיפא וכן בגת איכא לפרושי כאמי וכן בגת כרמלית אי נמי כרבא וכן בגת למעשר ובפרק קמא דשבת נמי איכא לפרושי כאמי אפילו תחובה בבגדו אי נמי דוקא בידו וכרבא וכדמוקי לה בגמרא:

דרכי משה

(ז) ולי נראה דמסתמא יש לנהוג איסור כדעת התוספות שדחו דברי רבינו תם מאחר שהסכימו עמהן כל בתראי דלעיל מיהו במקום שנהגו היתר אין למחות בידם וכן נראה מדברי מהר"י ווייל בתשובותיו סימן ק"ל דנקט לחומרא שכתב על כלי המשקולת שקורים זייג"ר העשוי להשמיע קול בשבת אסור להעמידו מערב שבת דאמרינן אין נותנין חיטין לתוך הריחיים משום השמעת קול עכ"ל, וגם באגור (סי' תקיט וסי' שמג) כתב לאסור נתינת חיטין לתוך הריחיים, וכתב דמכל מקום מותר בכלי המשקולת דלא דמי לקול הריחיים כי לשם יסברו שנתנו החיטין לתוך הריחיים בשבת אבל בכלי המשקולת הכל יודעים שרגילים לתקנו בכל יום על יום שלאחריו וביום שהיא מקשקש ומשמיע אין מתקנין אותו וכן יש לפסוק הלכה למעשה וכן עמא דבר עכ"ל, ובהגהות מיימוניות פ"ו (אות ל) כתב בשם הר"ם מקורבי"ל על ישראל הממונה על המטבע של מלך ליתן כסף [לנכרי] לתקנו בשבת כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל אין לחוש כיון שהגוי עביד בשכרו עכ"ל, ובאור זרוע (הל' ערב שבת סי' ב סעיף א') כתב דאסור להכותה בשבת משום איסור השמעת קול, ואפשר דמיירי ביודעים שהישראל ממונה עליה ולכן אסור דומיא דנתינת חיטין לתוך הריחיים:

פרישה

והרי"ף והרמב"ם מתירין והכי נקטינן עכ"ל: (י) **איכא זילותא דשבתא.** והוא הדין כל דבר שיש לחוש להשמעת קול, רמ"א (פ"ה): (יא) **לא יצא החייט במחטו וכו'.** אפילו דוקא חייט ולבנר אלא שדברו מכמים בהווה ודוקא לא יצא כשהמחט והקולמוס בידו דכשיוצא בהן בשבת בידו חייב חטאת-לפיכך גזרו בסמוך לתשיכה אבל כשהן בבגדו אפילו כשיוצא בהן בשבת אינו חייב חטאת לא גזרו, כ"י עי"ש. ולי נראה דלכך נקט חייט ולבנר שדרכן לאוחזן בידן תדיר:

(ה) צריך לפרש דר"ל דשבת ...

(4)

אבל אסור לתת חיטין לתוך הריחיים וכו'. גרייתא שם ואליבא דרבה דאף על פי דבריחיים של מים אין שם אלא משום שביתת כלים דשרי לבית הלל אפילו הכי כיון שמשמעת קול ואוושא מילתא דיאמרו ריחיים של פלוני עושין מלאכה בשבת איכא זילותא דשבתא מיהו לפי זה משמע דבריחיים של גוי שרי אבל לדעת הרוקח אפילו בשל גוי אסור ועיין במה שכתבתי בסימן רמ"ו ס"ב בדין זה באורך:

יא לא יצא החייט במחטו וכו'. משנה פרק קמא דשבת (דף י"א.) וגמרא פליגי בה לאמי אפילו תחובה לו בבגדו אסור גזירה ערב שבת סמוך לתשיכה אטו תשיכה ואף על גב דמשתשיכה ליכא אלא איסורא דרבנן דאין דרך הוצאה אלא בידו אפילו הכי בהוצאה דשבת גזרינן גזירה ולרבה לא גזרינן גזירה לגזירה ואין איסור בערב שבת אלא בהוצאה בידו ואפילו לאומן אין דרך הוצאה בבגדו אלא כשהוא רוצה להכריע על עצמו שהוא אומן לר' מאיר דאילו לרבי יהודה אומן שהוציא בבגדו דרך אומנתו חייב אבל בשבת עצמו אסור אפילו לר' מאיר אפילו תחובה בבגדו מדרבנן וכתבו התוספות (ד"ה שמא) דלרבא אין לפרש שמא יבבה המחט דאפילו יצא ליכא איסורא דאורייתא כדאמרינן (פ"ק) [פ"ב] דבבא קמא (כו:) הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה אלא שמא יבבה את המחט להצניעו עד שיהיה שבת ובשעה כשיזכור את המחט יבבה שהוא שבת ויצא עכ"ל. ואפילו בידו ליכא איסורא לרבא אלא שלא יצא לרשות הרבים אבל לכרמלית שרי מטעם זה גופיה דהוי ליה גזירה לגזירה וכאן לא כתב רבינו אלא לשון המשנה אבל לקמן בסימן ש"א (נ:) פיכם וכתב דאפילו אומן-שהוציאה בשבת בבגדו לרשות הרבים פטור והיינו כר"מ ובסימן ש"נ כתב דמותר לעמוד ברשות הרבים ולשמות בכרמלית והיינו כרבא דלא גזר גזירה לגזירה אפילו בהוצאה דשבת ולפי זה היה ראוי לרבינו לפרש כאן דבערב שבת לא יצא החייט במחטו בידו וכן הלבנר בקולמוסו בידו אלא שקיצר אבל הרמב"ם דפסק גם כן כר"מ וכרבא דק בדבריו בכל זה כמבואר בפט"ו (ה"ב) ופי"ט (הכ"ו) מהלכות שבת: **כתב** הר"ר

פרישה

(ז) ולי נראה דמסתמא יש לנהוג איסור כדעת התוספות שדחו דברי רבינו תם מאחר שהסכימו עמהן כל בתראי דלעיל מיהו במקום שנהגו היתר אין למחות בידם וכן נראה מדברי מהר"י ווייל בתשובותיו סימן ק"ל דנקט לחומרא שכתב על כלי המשקולת שקורים זייג"ר העשוי להשמיע קול בשבת אסור להעמידו מערב שבת דאמרינן אין נותנין חיטין לתוך הריחיים משום השמעת קול עכ"ל, וגם באגור (סי' תקיט וסי' שמג) כתב לאסור נתינת חיטין לתוך הריחיים, וכתב דמכל מקום מותר בכלי המשקולת דלא דמי לקול הריחיים כי לשם יסברו שנתנו החיטין לתוך הריחיים בשבת אבל בכלי

בהרמה אחרים אומרים (ט)[מדים ב"ש וב"ה שאין מלינין את התרומה לטהן ביו"ט על מה נחלקו על הטחנות שב"ש אומרין וב"ה מתירין] : יא הלש (י"א) עיסה (י") ביו"ט (י") בין מצאה (ט) [ובין] מחרוה מותר למלמלה ומותר להפרש מסבה הלה לשה מערב יו"ט ומחה ולא הפרש (ט) אומר למלמלה ואומר להפרש מסבה הלה : יב (אמר ר"מ (י")מודים ב"ש וב"ה שהתבלין נדוכין בתוך של עץ ומלח עמהן על מה נחלקו על המלח בפני עצמו שב"א בפך ובעין פתוח לצלי ובא"א לכל דבר (י") והמלפלף (י') הרי הן כתבלין ב"ש אומרים (י") מליהן תבלין ומדוך אצל מרוכה ולא מרוכה אצלן וב"א מליהן זה אצל זה וזה אצל זה ואין הרשיון) : יג [ב"ש אומרים מליהן כבין ומטבח בחרוב ובא"א ולא כחטה אצלו ובא"א מליהן זה אצל זה וזה אצל זה ואין הרשיון (י") אין עושין מיסני ואין כותשין במכתשת ביום טוב ואין מנתשין את המלח בתוך של עץ אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעין הפתוח ואין הרשיון ← דאין מרסקין דבלה ונתרות ותרובין לפני הקנים בשבת אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעין הפתוח ואינו הרשיון(ט) (י") המולל מלילות ב"ש מנפה (ט") [על יד ה'] ואוכל אבל לא בקנון(ט) [ולא בתחתי] המולל מלילות ב"ש מנפה(ט") [בקנון ובתחתי] אבל לא במכלא ולא בנפה ולא בכברה כדרך (ט") [שעושין בחל ()] המולל מלילות בשבת מנפה על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתחתי : יד (ב") הבורר קטניות ביו"ט ר' יהודה אומר ב"ש אם היו גדולות מוכנין על האוכלין בורר את האוכלין ומניח את (ט") [הצרורות] ובה"א בורר איזה מהן שירצה (מ") אמר ר"א ברבי צדוק (ל") של בית רבן גמליאל היו (מ") [מסלאין דלי ערשים (ל") ומזמף מים ושולה והצרורות יורדין לבסה והאוכלין למעלה : טו רבי יוסי אומר מוליכין מגעל שחור ולא מגעל לבן מפני שצריך אומן] ר"ש אומר (ל") משחין חשן מפני שהן מאכל (ל") עכשיו מפני שהן (מ") [ראויות לבהמה] : (ל") מפני שהן מאכל (מ") [לדיין] שעורין מפני שהן (מ") [ראויות לבהמה] :

פרק ב

א (ל") יום טוב שחל להיות (ל") [ערב] שבת אין מערבין לא בחצירות ולא בתחומין דברי רבי ובא"א מערבין בחצירות אבל לא בתחומין(ל") מערבין בפת לשבת ובתבשיל לימים (ל") תבשיל שאבד אפילו צלי (ל) אפילו שלוק אפילו קלויים (ל") [שנתן עליו] הכין מערב יום טוב (ל") ב (ל") העושה תבשיל מעיין (ו) אופה ומבשל [עליו לשבת] ומבשלין עליו את

נוסחאות ב"י

(ל) שלשה : (כ) לחיות : (ג) שני תבשילין ובא"א הבשיל אחד : (ד) יתפרדו : (ה) ביום טוב :

מבפה על יד על יד ואוכל אפילו בקנון אפילו בתחתי : (מב) מעשה : (מג) ובשלה : (מד) אינם לא נחלקו בשמחי : (מה) מלמלה : (מו) מלמלה : (מז) מלמלה : (מח) מלמלה : (מט) מלמלה : (נ) מלמלה : (נא) מלמלה : (נב) מלמלה : (נג) מלמלה : (נד) מלמלה : (נה) מלמלה : (נו) מלמלה : (נז) מלמלה : (נח) מלמלה : (נט) מלמלה : (ס) מלמלה : (סא) מלמלה : (סב) מלמלה : (סג) מלמלה : (סד) מלמלה : (סה) מלמלה : (סו) מלמלה : (סז) מלמלה : (סח) מלמלה : (סט) מלמלה : (ע) מלמלה : (עא) מלמלה : (עב) מלמלה : (עג) מלמלה : (עד) מלמלה : (עה) מלמלה : (עו) מלמלה : (עז) מלמלה : (עח) מלמלה : (עט) מלמלה : (פ) מלמלה : (פא) מלמלה : (פב) מלמלה : (פג) מלמלה : (פד) מלמלה : (פה) מלמלה : (פו) מלמלה : (פז) מלמלה : (פח) מלמלה : (פט) מלמלה : (צ) מלמלה : (צא) מלמלה : (צב) מלמלה : (צג) מלמלה : (צד) מלמלה : (צה) מלמלה : (צו) מלמלה : (צז) מלמלה : (צח) מלמלה : (צט) מלמלה : (ק) מלמלה : (קא) מלמלה : (קב) מלמלה : (קג) מלמלה : (קד) מלמלה : (קה) מלמלה : (קו) מלמלה : (קז) מלמלה : (קח) מלמלה : (קט) מלמלה : (ר) מלמלה : (רא) מלמלה : (רב) מלמלה : (רג) מלמלה : (רד) מלמלה : (רה) מלמלה : (רו) מלמלה : (רז) מלמלה : (רח) מלמלה : (רט) מלמלה : (ש) מלמלה : (שא) מלמלה : (שב) מלמלה : (שג) מלמלה : (שד) מלמלה : (שה) מלמלה : (שו) מלמלה : (שז) מלמלה : (שח) מלמלה : (שט) מלמלה : (ת) מלמלה : (תא) מלמלה : (תב) מלמלה : (תג) מלמלה : (תד) מלמלה : (תה) מלמלה : (תו) מלמלה : (תז) מלמלה : (תח) מלמלה : (תט) מלמלה :

חסרי

ומרחה מפני שלוחה בשמן אל תחם מה שבשלה מבערב (ולא הערי פליטים ולגן שיבה ויפון : בשיא לון מלילון מלילן מן כבשה לון מלילון מכן מי כבשה לון מלילון מכן מי כבשה בגד לון ריח מבשם לון (לאלעזר ולחכר מכבון מלי קדרה דבר הגון ומכרה לון לון ולא נתנו לון מלילון מלילון מליל

י מותר להתוך. דהרי המוספות [שבת עד, ב ד"ה הלין] והרא"ש [שם פ"ו סימן ה] כתבו דלין טחינה בגאוכלין. ואף שקנת סכירא להו דיש טחינה, כמו שכתוב סעיף י"ב, דוקא בגדולי קרקע, אבל בשר דלין גדולו מן הארץ [לא שייך בו טחינה. ודוקא לגי, דאי בעי אכיל ליה שלם ולועסו בין שיניו, לכן אפילו מי שאינו יכול ללעוס שרי לאומכו, דאזלינן בתר רובא דעלמא. אבל בשר מי, [יב]הואיל [יג]ואין רגוי [אלא] [יא] לכוס אומו אלא כאורחיה, אסור לאתכו דק דק לפני העופות. ואף על גב דאזי לכלבים ולחיות, לאו להכי קיימי, רק לעופות משום השיבומו, ולכך אין להמיר.

[יד]ומו, דיש ליגע בו משום איסור שיורי אוכלא לבהמה [טו]ומשום מעורה אוכלא (תרומת הדשן סימן מו). וכשלטי הגבורים [שם לב, א אות ג] כתב דאינו מוכרח, דהא בשר חשיב גדולי קרקע, כמו שכתבו התוספות [שם עב, ב ד"ה מפרק] [טז] והר"ן [יז] לענין מפרק אולדה דשם: יא ועיין לקמן סימן שכ"ד. סעיף ז' מה שכתוב שם [ומ"ש פ"ק ה], ומוכח שם דכל שהוא קשה ביותר מותר לאתכו, וכן משמע בגמרא [שם קנה, א], דלא כעולת שבת [פ"ק יג]: יב שקורין ראליי"ן. בלשון משכנו רי"ב מיין. דכיון שהכלי מיוחד לכך הוי כשחיקת תבלין במכתשת דאסור (ריב"ש סימן קפד). ואם כן אפילו לאכול מיד אסור. ונראה דכיון שהכלי קטן מאד העשוי מה אסור, דעל כל פנים כלי הוא, אבל מותר לאתכו דק דק כמו שכתוב סעיף ט'. ונראה לי דאפילו הוא קשה מאד שרי, כיון דאי בעי [ל]לועסו [יח] בקושי. והוא הדין דמותר לאתכו בקורדס או במגירה אף על פי [שקשה] [יט] קצת, כדאיתא פרק י"ז במשנה [שם קכב, ב]. דבר שאינו אפשר לאוכלו אסור לועסו בשיניו משום טחינה, כן משמע [שם] דף קל"ג [ע"א] ברש"י [ד"ה לעשם בשיניו]. ועיין סימן של"א סעיף ז': יג מותר להשקות. כיון דירקות הללו ראוים לאכילה ביומן מותר להשקותן כדרך שמותר לטלטלן, מה שאין כן בדבר שאינו ראוי לאכילה, ועיין סימן תרל"ד [סעיף א]. ואיתא, דבגמרא [שם] דף קנ"א ע"ב [וע"א] איתא סכין ומדיחין המת, ופריך והא אסור להדיח קרקע (ופירש רש"י ד"ה ואמר לו אלמא דבר האסור לטלטל אסור לסוך), ומשני התם משום אשווי גומות, אלמא דדבר האסור בטלטול מותר לסוך ולהדיח [כ]. ונראה לומר דהיינו דוקא כשהוא לוקח היום, דומיא דקרקע ואת משום כבודו, אבל הירקות לית בהן לוקח היום ואסור: יד דאסור להתוך. מה שנרשם כאן [ניומים לרמ"א אות ד] בשם התוספתא, זה אינו, דהא קאמי בתוספתא אין מרסקים גרוגרות וכו' אבל מרסק הוא ביד של סכין, ואי אמרינן דמרסק היינו מומק, קשה, היאך אפשר לאתוך ביד של סכין. לכן נראה לי דמרסק היינו כותש בקורה, כמו שכתוב סימן ש"כ סעיף ב' לאסור, אלא מרסקו ביד של סכין, וכן קאמי בתוספתא [שם] בריש גבי מלח, ע"ש, וכמו שכתוב סעיף מ'. ומכל מקום נראה לי שהדין אמת דאסור לאתוך גרוגרות כיון שהוא גדולי קרקע, וכמו שכתבתי סעיף ט' [פ"ק יג]. ומשמע דלפני מי שיכול ללועסו כך, שרי:

ט מותר להתוך (ח) בשר מבושל או צלי דק דק בסכין: הגה [יב] כ מכל אסור לאתוך דק דק בשר מי לפני העופות דהואיל ואינן יכולים לאכלו בלא איתוך (ט) קאמר [לה] [כא] אוכל יא ועיין לקמן סימן שכ"ד [ג]:

י [יג] אסור לגרור [יד] הגבינה בשבת [יב] במורג חרוץ בעל פיפיות יב שקורין ראליי"ן:

יא יג [יד] מותר להשקות את [יג] התלוש כדי שלא יכמוש:

יב [טו] המחתך הירק [טו] דק דק חייב משום טוחן: הגה [ז] והוא הדין יד לאסור לאתוך גרוגרות ואתרוגים לפני זקנים [טז] כ ולוקח [יד] פירות וכדומה לזה אסור אבל מותר לפרר לאם לפני המרגגולים דהואיל וכבר נעתן אין לאוס דאין טוחן אחר טוחן [יז] [ז] וכל זה לא מיירי אלא באותן

(ח) בשר מבושל כו'. דאה אין גדולי קרקע ואין בעינו טחינה: (ט) קאמשו לה אוכל. מאוד אמוה פסק זה, [יא] כמו שכתבתי סימן שכ"ד סעיף (ט') [ז] [פ"ק ד], ע"ש:

ציונים לרמ"א

ג) תרומת הדשן סימן (כ"ד) [נו]:

ג) סעיף ד' לה:

ד) ב"י [עמוד תמג ד"ה מגיל] בשם תוספתא [שבת פרק טו הלכה יג; כילה פ"ל הלכה יג]:

ה) הגהות מיימוניות פרק כ"א [משנה אות ט, בשם הרשב"ם] ומרדכי [שבת רמז שפה] ור"ן פרק כלל גדול [שם לב, א ד"ה אמר רב פפא] וסמ"ג [לאוין סה עמוד קכא]:

ו) תשובת רשב"א [פ"ד סימן עה] והר"ן פרק כלל גדול [שם]:

באר היטב

(יב) במורג. בלשון משכנו קורין רי"ב מיזר"ן. דכיון שהכלי מיוחד לכך הוי כשחיקת תבלין במכתשת דאסור, ריב"ש. ואם כן אפילו לאכול מיד אסור. ונראה לי דהוא הדין בכלי קטן מאוד העשוי כה אסור, דעל כל פנים כלי הוא, אבל מותר לאתכו בסכין דק דק כמו שכתוב סעיף ט'. ונראה לי דאפילו הוא קשה מאוד שרי, כיון דאי בעי [ל]לועסו [יח] בקושי, והוא הדין דמותר לאתכו בקורדס או במגירה כדאיתא פרק י"ז במשנה [שם קכב, ב]. דבר שאינו אפשר לאוכלו אסור לועסו בשיניו משום טחינה, כן משמע ברש"י דף קל"ג, ועיין סימן של"א סעיף ז', מ"א [פ"ק יג]: (יג) התלוש. כיון דירקות הללו ראוים לאכילה ביומן מותר להשקותן, מ"א [פ"ק יג], ע"ש: (יד) פירות. שהם גדולי קרקע ושייך בהם טחינה:

ביאור הגר"א

[יא] [סעיף ט] מותר. דאין טחינה אלא בגדולי קרקע, כמו שכתוב בעימור שם ע"ג ב', והוא הדין לכל מלאכת הקרקע, כמו שכתוב שם ע"ה א': [יב] [הגה] אבל אסור. לשון תרומת הדשן [סימן מו] דיש לנו ליגע ביה משום איסור שוויה אוכלא לבהמה ומשום מטרח באוכלין בבהמה, כהתיא דפרק מי שהחשיך [שם קנה, א]. ר"ל. לרב הונא ולרב יהודה לכל חד כדאית ליה. אבל לפסק שו"ע שפסק בסימן שכ"ד [סעיף ז] כרב יהודה, צ"ע. ועיין ט"ז [שם ס"ק ז]. ואף על פי שכתב [תרומת הדשן] בתחלה שם עוד טעמא משום דאין ראוי לכוס אסור, לבסוף לא סמך על טעם זה, שכתב ותו דיש כו'. וכן כתב בעל הגה: [יג] [סעיף יז] אסור. כמו פלפלין ברחים שלהם כנזכר לעיל [ס"ק ד"ה], וכמו שכתוב שם בשבת [עד, ב] האי מאן דפרים סילקא כו' [חז]. ואף להרשב"א [שו"ת ח"ד סימן עה] שכתב דלאלתר מותר כמו בורד לאלתר, וכמו שכתוב בסעיף י"ב בהג"ה, היינו דוקא ביד כמו בורד, או כלי שאינו מיוחד לכך, אבל מורג חרוץ שמיוחד לכך הוי כמו נפה וכברה דאסור אפילו לאלתר, וכמו שכתוב בפלפלין בשבת קמ"א א' דוקא בקתא דסכינא מותר בשבת. ועיין בר"ש סימן קפ"ד: [יד] [סעיף יא] מותר להשקות. עיין פרק ג' דסוכה מ"ב א'. ועיין מ"א [ס"ק יג] כיון דירקות כו'. כן כתב הרשב"א [שם סימן עג], ור"ל דלא חיישא דשם [בסוכה] אין מותר אלא להחזיר: [טו] [סעיף יב] המחתך כו' [הגה] והוא הדין דאסור. הרמב"ם [שבת ח, טו], וכפירושו [פירוש המשניות שבת פ"ז משנה ב]. ומה שכתב [רס"א] דאסור כו', תוספתא בפרק ס"ו דשבת [הלכה יג] אין מרסקין דכילה וגרוגרות וחרובין לפני זקנים בשבת כו', וכן לשון הרמב"ם [שם כא, יח] ופירוש רש"י בשבת (קכ"ה) [קנה] א' במתניתין [ד"ה] אין מרסקין, אין מחתכין. דלא כמ"א [ס"ק יד] שנדחק: [טז] ודווקא בר דאין. תוספתא שם [הלכה יד] מוללין את המלול כו', והוא הדין לכל מלאכה, כמו שכתוב שם: [יז] וכל זה כו'. כמו שכתוב [שבת] קנ"ה א' אין מרסקין כו', ושם בגמרא משום דמטרח באוכלא, הא לאו הכי מותר כו':

אוצר מפרשים

ג (שם פ"ק ו) לא שייך בו טחינה. נ"ב, איכא למימר הא דתחירו תוספות לטחן אוכלין היינו משום דאין צריך טחינה: (נתיב חיים)

ד (שם) הואיל ואין ראוי אלא לכוס, כצ"ל: (נתיב חיים)

ה (שם) ותו דיש ליגע. נ"ב, הרמ"א סבירא ליה דהשתא חזר בעל תרומת הדשן מסברא קמייתא, אלא דבכל מקום אין טחינה באוכלין, ואינו אסור אלא מטעם שיורי אוכלין בקשים או משום מטרח אוכלין ברכים, ועל זה השיג הרמ"א בקשין: (נתיב חיים)

משבצות זהב

(ח) בשר. עיין ט"ז. תרומת הדשן [סימן] נ"ו. ועיין מ"א [ס"ק] יו"ד דישה שיך בבהמה, יע"ש. ובתרומת הדשן הרכיב, דאוכלין כאלו וגם אין במינו טחינה. הא סלית עצים, אע"ג דאינו במינו טחינה, גדולי קרקע ממש הוה: (ט) קמשוי. עיין ט"ז. בסימן שכ"ד סעיף ז' [ס"ק] ד' (טעות סופר סעיף ט'). ועיין מ"א שם אות ד' ה' וכאן [ס"ק] יו"ד משמע עיקר הטעם דקמשוי עתה אוכלא, ולא קודם, לכן הוה טחינה כהאי גוונא, ולא מטעם אשווי אוכלא לחוד, ובשר מבושל ראוי לרוב העולם. ועיין עולת שבת [ס"ק] י"ג היכא דעל ידי הדחק שרי, והיכא דאי אפשר כלל אסור דמשוי אוכלא, ובמ"א שם [ס"ק] ד' דאף אם אין נאכלין כלל מותר לשווי אוכלא, וכאן משום טוחן. ועיין אליה רבה [כאן ס"ק] י"ג, ואי"ה באות יד"ד יבואר באורך:

אשל אברהם

י מותר. עיין מ"ח. העתיק דברי תרומת הדשן (כ"ו) [סימן ט] למיכון קושית הט"ז אות ט', וכן כתב בסימן שכ"ד אות ה' דאפילו ביום טוב אסור כשר מי לעופות, דאף [ד]ביום טוב מצלין מידוכין כדרכן, להמה אסור מלאכה ביום טוב, עיין סימן תק"ד [סעיף ט]. ומ"ה בסימן שכ"ד [אשל אברהם אות ה] יבואר בזה: יא ועיין סימן שכ"ד. עיין מ"ח. משווי אוכלא שרי, הן נאכלין ע"י הדחק או אין נאכלין כלל. אבל משום טחינה למחוך דק דק, באין יכולין לאכול כלל כי אם על ידי מיחוך אסור משום טוחן, וביכולין ע"י הדחק נרך עיון קנת: יב שקורין. עיין מ"ח. סבור הייתי לומר דאסור כעובדין דמול בכלי אלו, ולא משום טוחן, שאין מקוכך כמולדה כמלא אלנו, אבל ממה שכתב דלועסו נקוטי משמע הטעם משום טוחן, ול"ע. ועיין עולת שבת [ס"ק יד] מזה. ובאליה רבה אות י"ד לא הביעותי, ועיין סימן תק"ד [מ"ח] אות ז' ותוספת שבת כאן [ס"ק יט]. ומכל מקום נרך עיון, דנראה נהיה שאין מקוכך (כמולדה) [כמולדה] דמי למלא נעיף מ', דלאו דווקא דק ונעשה פתיתין, הוא הדין מים ונתכשל שקורין טאלפין [ט] דינא הכי, ול"ע: יג מותר. עיין מ"ח. ועיין אות זי"ן להדיח בשר תוך שלשה ימים. ונגיעת מוקצה לצורך המוקצה, עיין סימן תקי"ג במ"ח אות כ': יד דאסור. עיין מ"ח. הדין אמת, דבסעיף ט' בשר לגי לוקנים אומר דבשר רוכא חזלינן, כמו שכתב [מ"ח] באות יו"ד בגירוד בגירור [יא], מה שאין כן פירות גדולי קרקע לפני זקנים אסור לאחר זמן. ומדכתב לפני זקנים, הא מי שיוכל לאכול כך שרי אף להנים לאחר זמן, אבל מה שמומכין ירק דק לנון דקורין מאזרי"ע וכדומה בעינן באומה קעורה, כמו שכתוב בס"ק ט"ו:

מחצית השקל

(ס"ק י) מותר כו'. דהרי התוספות והרא"ש כו'. דבדף ע"ד ע"ב אמר רב פפא האי מאן דפרים (ר"ל חותכה דק דק) סלקא חייב משום טוחן. ויש בזה דעות מחולקים, הרא"ש כתב בשם רבינו חננאל [שם] דאין פירוש פרוס חותך דק דק, אלא שבדקלין יש בו כמין נימין וכשמפריד הנימין ומנפצן יוצא מהן כעין קמח, בזה חייב דוקא משום טוחן, והתוספות כתבו דוקא בחותך סלקא דק דק חייב, ויש דסבירא להו דבכל ירק חייב משום טוחן אולם סבירא להו דוקא גדולי קרקע, אבל בשר דלא הוי גדולי קרקע שרי, והכי קיימא לן: אבל בשר חי הואיל ואין ראוי לאכילה כך אלא לכום אותו דלאו כאורחיה, כצ"ל. ור"ל, כהאי גוונא י"ל דמודים הפוסקים דסבירא להו אין טחינה אלא בגדולי קרקע, מכל מקום כהאי גוונא דאין ראוי לאכילה כי אם על ידי טחינה מודים דיש טחינה אפילו אינו גדולי קרקע, כן הוא שם בתרומת הדשן: ותו דיש ליצב בו כו'. דבשבת דף קנ"ה [ע"א] איכא פלוגתא, רב הונא סבירא ליה מטרח באוכלא לבהמה, דהיינו דבלאו אותה טרחא היה ראוי למאכל בהמה אלא שעל ידי אותה הטרחא תאות יותר לאכילה, מותר לטרוח, אבל לשוריא אוכלא, דבלאו האי טרחא לא היה ראוי כלל למאכל בהמה ועל ידי הטרחא משוי ליה אוכל, אסור. ורב יודא סבירא ליה איפכא, דלשוריא אוכלא מותר כיון דמזונותיהם עליו ואי אפשר לאכלו בלאו הכי, אבל מטרח באוכלא אסור, כיון דאפשר לאכלו בלאו הכי. וקיימא לן כרב יהודה לקמן סימן שכ"ד [סעיף ד]. ובעל תרומת הדשן לא מחית נפשיה לפלוגתא והביא שני דיעות, וכותנתו דחליא באותה פלוגתא, ואם כן למאן דאמר שוריא אוכלא גם כאן יש לאסור: ובשלטי הגבורים כתב כו' כמו שכתבו התוספות. דף ע"ג ע"ב ד"ה מפרק, ח"ל, פירש רש"י [ד"ה מפרק] מפרק הוי תולדה דדש, וקשה לר"ת דבדף צ"ה [ע"א] אמרינן דחולב חייב משום מפרק כו' והא אמרינן [שם עה, א] אין דישה אלא בגדולי קרקע. ואין לומר כו' אבל בחולב חייב, דבהמה חשיבא גדולי קרקע, כדמוכח ריש פרק בכל מערבין [עירובין נז, ב] כו', עכ"ל: [ס"ק יא] ועיין לקמן סימן שכ"ד. סעיף ז' מה שכתוב שם ומוכח כו' דלא בעולת שבת. דהנה העולת שבת הבין הא דאסר רמ"א פה לחתוך בשר דק דק משום דקמשוי ליה אוכל, והיינו דפסק כרב הונא [שבת קנה, א] דמשוי אוכלא אסור, ולכן הקשה הא לקמן סימן שכ"ד אדרבא פסק כרב יהודה [שם] דמשוי אוכלא מותר ומטרח באוכלא אסור, וכן הקשה ט"ז בסימן שכ"ד [ס"ק ד] והניח בקושיא, וכן הבין בספר אליה רבה [ס"ק יג] ובספר תוספת שבת [ס"ק יח]. והעולת שבת תירץ, הא דתיר בסימן שכ"ד למשוי אוכלא היינו דוקא בראוי לאכילה קצת ע"י הדחק, וכאן דאינו ראוי לאכילה כלל כלי חיתוך דק דק לכן גם לדידן דקיימא לן כרב יהודה מכל מקום אסור. הזה דחה מ"א, דאדרבא מוכח דכל שהוא קשה ביותר ואי אפשר לאכלו כלל כלי תיקון שרי טפי לרב יהודה, כיון שמזונותן עליו ואי אפשר להם לאכול כי אם על ידי אותה הטרחא, לכן כתב מ"א בריש ס"ק זה עיין סימן שכ"ד סעיף ז' ובמ"ש שם, ר"ל דעל ידי מה שכתב מ"א בסימן שכ"ד נתיישב קושית עולת שבת וט"ז הנ"ל, דהא בלאו הכי איכא להקשות על רמ"א כיון דבתרומת הדשן [סימן נו] נתן שני טעמים לאיסור, א', כיון דאינו ראוי לאכילה בלאו הכי, כהאי גוונא מודים דיש בו משום טוחן אפילו להפוסקים דאין טחינה אלא בגידולי קרקע, ולטעם זה יש בו איסור תורה, עוד הוסיף טעם שני משום משוי אוכלא, ולטעם זה אין בו רק איסור דרבנן, ולמה שביק רמ"א טעם ראשון דאית ביה משום לתא דאיסור תורה ונקט טעם שני דאין בו רק איסור דרבנן. גם מדברי תרומת הדשן נראה דטעם שני לא עשאו אלא לסניף, ושביק רמ"א טעם העיקר. לכן י"ל דבאמת כן הוא כוונת רמ"א במה שכתב דהואיל כו' קמשוי ליה אוכל, ר"ל שעל ידי זה יש בו משום טוחן, ובטעם ראשון שכתב בתרומת הדשן, אבל אי לא הוי איסור טוחן, משום דמשוי אוכל הוי שרי לדידן. ובזה אתי שפיר האי דסימן שכ"ד, דשם מיירי דאינו חותך דק דק וליכא בו משום טוחן, אלא משום משוי אוכל, זה שרי לדידן דקיימא לן כרב יהודה. וכן נראה להדיא מדברי מ"א בסימן שכ"ד ס"ק ה' שהבין דטעם רמ"א כאן משום טוחן, שכתב וז"ל, דק דק כו' דדבר שהוא מלאכה כגון טחינה כו': (ס"ק יב) שקורין כו'. תשובת הריב"ש אין תחת ידי, רק מצאתי בספר תוספת שבת [ס"ק יט] שהעתיק לשתנו לאסור הגרירה בגבינה וז"ל, כהאי דאמרינן [שבת עד, כ] האי דפרים סלקא חייב משום טוחן, ואף אם נאמר דלאלתר שרי ואפילו בכלי היינו דוקא בכלי כעין סכין שאינו מיוחד לטחינה, אבל מורג כו' שהוא מיוחד לטחינה הרי הוא כמו נפה וכברה לבורר [שם ע"א] וכמו מכתשת לתבלין, וכבר אסרו לאסור אפילו ביום טוב לפי שהוא מיוחד לטחינה זו והוי כמו פלפלין ברחים שלהם דאסור אף ביום טוב [ביצה כג, א] משום עובדא דחול כו', אלא דאפשר לחלק דשאני פלפלין ברחים שרגילים לשחוק מהן הרבה ביחד ודמי לעובדא דחול, אבל בכלי זה אין דרך לגרר ממנו אלא מה שצריך לשעתו. ומכל מקום נראה דצריך שנוי דומיא דמלה לפי שאין מפיג טעם כו', אבל בשבת נראה דאסור בלי ספק. והקשה עולת שבת [ס"ק יח] דכאן פסק לאסור, ובהלכות יום טוב סימן תק"ד [סעיף ג] כתב רמ"א דמותר לגרר גבינה ע"י שינוי. והנה מה שאסר המחבר פה הגרירה על כרחך ליכא למימר מטעם ראשון של הריב"ש משום טוחן, דהא המחבר [סעיף ט, עיין מ"א ס"ק י] פסק דבהמה לא מיקרי גדולי קרקע ולית ביה משום טוחן, ועל כרחך צריך לומר דאסור משום עובדא דחול כטעם שני של הריב"ש, ולפי זה הקשה בספר תוספת שבת למה מתיר רמ"א ע"י שינוי ביום טוב, דהא לטעם זה כתב הריב"ש דאין חילוק בין שבת ויום טוב. גם מדברי מ"א נראה דסבירא ליה דקיימא לן כתירוץ שני של הריב"ש, ולכן כתב דאפילו לאכלו מיד אסור, וגם לחתכו דק דק שרי כמו בסעיף ט' דהיינו בשר מבושל. ותירץ בספר תוספת שבת, דוקא בשבת אוסר הרב כ"י כיון דאיכא מאן דאמר דבהמה מיקרי גדולי קרקע, אף על גב דהרב ב"י לא פסק כוותיה מכל מקום מהני לצרפו לטעם עובדא דחול ואסור, מה שאין כן ביום טוב דליכא משום איסור טחינה אלא משום עובדא דחול, ומטעם זה גרידא לא רצה לאסור כיון דאינו נעשה לימים מרובים: והוא הדין דמותר כו' בדאיתא פרק י"ז בבשנה. דף קכ"ב ע"ב תנן נוטל כו' וקורדם לחתוך בו את הדבלה, מגירה לגרוד בו את הגבינה: דבר שאינו חפץ כו' כן משמע דף קל"ג ברש"י. דתנן עושין כל צרכי מילה בשבת כו', וכמון אם לא שחק מערב שבת (שדרכן היה ליתן כמון שחוק על המילה לרפואה) לועס בשניו ונותן, ופירש רש"י כמה דאפשר לשנויי משנין, משמע דסבירא ליה דגם ע"י לעיסה יש בו משום טוחן אלא שהוא ע"י שינוי, דאם לא כן למה הוצרך לומר הטעם משום כמה דאפשר לשנויי: (ס"ק יד) דאסור כו'. מה שנרשם כאן בשם התוספתא. ר"ל, שנרשם בשו"ע ב"י בשם תוספתא: ומכל מקום נראה לי שהדין אמת. היינו מסברא: כיון שהוא גדולי קרקע וכמו שכתבתי סעיף ט'. דמותר לחתוך בשר מבושל או צלי לאדם, אף על גב דשם מותר לחתוך אפילו למי שאינו יכול ללעסו, כמו שכתב מ"א ס"ק י' דאזלינן בתר רובא דעלמא, היינו דוקא בשר דלדידן לא מקרי גדולי קרקע, אבל גרוגרות וחרובים דהוי גדולי קרקע בעינן דוקא שיהיה הוא יוכל ללעסו, ולא אזלינן בתר רובא. וכן כתב בספר תוספת שבת [ס"ק כב]:

הגהות והערות

(כח) נוסף ממהדורת אמ"ד מ"פ:

(כט) תוקן ע"פ פרי מגדים, יד אפרים, לבושי שרד ומקור מים:

(לא) נוסף ממהדורת פרלמן מקמ"ה, וכ"ה נמצא מים, יד אפרים, לבושי שרד, מחצית השקל, כרם שלמה ומקור מים, וכן הוא לשון תרומת הדשן דלקמן:

(לב) צוין ע"פ מחצית השקל, אך ל"ע, כי בתוספות שם כתוב שגבי גדולי קרקע ממש, אין בעלי מים נחשבים גדולי קרקע. ועיין מגני טל מלאכת טוחן ס"ק י אות ז:

(לג) עיין מדושי הרא"ן [שמדפסו בטעות בשם הריטב"א] שבת נה, א ד"ה מולנ:

(לד) בבקור הדין בריב"ש סימן קפד הנסמ "לגרוד": (לה) ציין זה נוסף ממהדורת דיהרנפארט תנ"ב, אך שם כתוב "מפיץ ו'", ומוקן ממהדורת דיהרנפארט תפ"ב, וכן כתבו המג"א והערך לחם:

(לו) תקון ממהדורת אמ"ד מ"פ:

(לז) תקון ממהדורת אופנהיים ומנהג מקנ"ו:

(לח) ביאור דברי עין כדמשק אליעזר וברכת אליהו הערה 14:

(לט) הוא מלת המתכשל ממי מעייטות המלחים, ושופכים בני אדם בדפוסים, ומתקרב ומתחבר:

(הגהות מנוח ביצה יד, א)

(מ) עיין מחלה לדוד סימן שיט אות ט:

(מא) בחלק מכתבי יד כתוב "ולפי כן" בנקוס מינום "ולטלי עלמא":

(מב) כלומר, דאיט נרוד דבהמה הוי גדולי קרקע:

(שם כ"ק י) ואין ראוי אלא לכום כו', כצ"ל:

(שם) ומשום ספרח באוכלא, כצ"ל:

(פ"ז ס"ק ם) כמו שכתבתי סימן (ש"ב) [שבר] ס"ק ד', כצ"ל:

ס. שם נ"ה [ע"פ] בריתא וכחכמים [תמב"ם שם הלכה ו]:

ג. שם קנ"ה [ע"ב — קנ, ס] בריתא וכרבי יוסי ברבי יהודה, הרי"ף [שם מו, ב] הרא"ש [שם פרק כד סימן ג] והרמב"ם בפרק כ"א [שם הלכה נג]:

ק. שם ברמב"ם לפי גירסתו [בגמרא שם קנ, ס, וכמו שכתב המגיד משנה שם; רבינו יהונתן נמיר יב מ"ש עם, ג]:

ציונים לרמ"א

י") סעיף א:

מ) המגיד [משנה] פרק כ"א [משנת הלכה ו בדעת הרמב"ם שם, וכשם הרשב"א בחידושי שבת מג, ב ד"ה לא נגרסה ובעבודת הקודש בית מועד שער ח סימן ב סעיף ט; מרפשות שם ד"ה דתמיכו]: ט) [דרכי משה סימן שכ אות ג, בשם] ב"י [שם עמוד תלב ד"ה תנן, בשם הר"ף שם סע, ח, והרא"ש שם פרק כב סימן ה, והרמב"ם שם הלכה טז]:

הגהות הסמ"ע

שכא סעיף יג בהגה והרבש צף בבוורת מותר לרדותו בשבת. [אם זבן] בשבת אסור אם לא [שריסק החלות מערב שבת] כמו שנתבאר סימן ש"כ [ב" עמוד תלט ד"ה תנן]:

הגהות והערות

מג) בבהדורת וכרון יעקב נמצא בחידושי מלאכת הרמב"ן שבמקום שבת:

מד) נוסף ממהדורת ווין תקי"ע:

מה) כן כתב גם בחידושים והב סימן שכ אות ה. אמנם נראה שיש טעות סופר בכתב משנה, כי הלשון המובא שם נמצא ברמב"ם פ"ז הלכה ה, ולכן ברמב"ם מהדורת פרנקל הטעם בכתב משנה "פרק ז" במקום "פרק ח":

מו) אולי נ"ל "מו" מיום מעלת, "אמנם" לאמתן נכון:

מז) תוקן ממהדורת פרנק תקמ"ה, וכ"ה יד אפרים, פרי מגדים ומקור מים, וכן פירש מחלת השקל:

מח) עיין מוסגמא שבת [פרק יג הלכה יב] "ונתנו מים לתוך קמח ונלבד שלא יגבל". ועיין עוד יד אפרים, מגיד מישר, משנה ברורה [כ"ק נא] ושער הציון שם:

מט) עיין שבת פ, ב "כל שיעורי שבת כגרוגרת":

ט. שם נ"ה [ע"פ] בריתא וכחכמים [תמב"ם שם הלכה ו]:

ג. שם קנ"ה [ע"ב — קנ, ס] בריתא וכרבי יוסי ברבי יהודה, הרי"ף [שם מו, ב] הרא"ש [שם פרק כד סימן ג] והרמב"ם בפרק כ"א [שם הלכה נג]:

ק. שם ברמב"ם לפי גירסתו [בגמרא שם קנ, ס, וכמו שכתב המגיד משנה שם; רבינו יהונתן נמיר יב מ"ש עם, ג]:

ציונים לרמ"א

י") סעיף א:

מ) המגיד [משנה] פרק כ"א [משנת הלכה ו בדעת הרמב"ם שם, וכשם הרשב"א בחידושי שבת מג, ב ד"ה לא נגרסה ובעבודת הקודש בית מועד שער ח סימן ב סעיף ט; מרפשות שם ד"ה דתמיכו]: ט) [דרכי משה סימן שכ אות ג, בשם] ב"י [שם עמוד תלב ד"ה תנן, בשם הר"ף שם סע, ח, והרא"ש שם פרק כב סימן ה, והרמב"ם שם הלכה טז]:

הגהות הסמ"ע

שכא סעיף יג בהגה והרבש צף בבוורת מותר לרדותו בשבת. [אם זבן] בשבת אסור אם לא [שריסק החלות מערב שבת] כמו שנתבאר סימן ש"כ [ב" עמוד תלט ד"ה תנן]:

הגהות והערות

מג) בבהדורת וכרון יעקב נמצא בחידושי מלאכת הרמב"ן שבמקום שבת:

מד) נוסף ממהדורת ווין תקי"ע:

מה) כן כתב גם בחידושים והב סימן שכ אות ה. אמנם נראה שיש טעות סופר בכתב משנה, כי הלשון המובא שם נמצא ברמב"ם פ"ז הלכה ה, ולכן ברמב"ם מהדורת פרנקל הטעם בכתב משנה "פרק ז" במקום "פרק ח":

מו) אולי נ"ל "מו" מיום מעלת, "אמנם" לאמתן נכון:

מז) תוקן ממהדורת פרנק תקמ"ה, וכ"ה יד אפרים, פרי מגדים ומקור מים, וכן פירש מחלת השקל:

מח) עיין מוסגמא שבת [פרק יג הלכה יב] "ונתנו מים לתוך קמח ונלבד שלא יגבל". ועיין עוד יד אפרים, מגיד מישר, משנה ברורה [כ"ק נא] ושער הציון שם:

מט) עיין שבת פ, ב "כל שיעורי שבת כגרוגרת":

(טו) לאכלו. לו שהתרנגולים יאכלו מיד, שרי לחתוך, ר"ן. שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחמיכות גדולות או קטנות, מ"כ הוי דרך אכילתו בכך, (ר"ן) כ"י. ומה היתר לעשות מוריע"ה, דהיינו שמותכין הצנון דק דק. ועל כל פנים אסור לעשות עד אחר יגיעת בית הכנסת, דבעינן סמוך לתפילה ממש כמו שכתוב סימן שי"ט, אחרונים, [מ"א ס"ק טו]:

(יז) אם לאכלו מיד. פירוש, לאותה סעודה, כמו בבורר. ואף על גב דמכין קודם הסעודה לאכלו תוך הסעודה, קרוי לאלתר: (יא) מחינה גסה שהרי היא בחול. זה שיטת הרמב"ם [שבת כא, נג]. והטור [עמוד תמד־תמה] יש לו שיטה אחרת על פי פירוש רש"י [שבת קנה, ב ד"ה קלין], וכתב הרב המגיד [שם] שכן הסכים הרמב"ן [שם קנ, ס ד"ה גוברין וד"ה והשלה] [מו] ורשב"א [שם ד"ה אם], ולדידהו אפילו בריסק להיינו קמח קלי יש חילוק בין עבה לרכה, דבעבה אסור בהרבה, וברכה מותר בהרבה ועל ידי שינוי. וראיה דלא חש בשו"ע להביא זה, כיון דלא מצוי בינינו. אבל נראה לי ללמוד דין אחד חדש משיטת הרמב"ם, דהיינו שהקמח שעושים מטחינת מלה אפוייה שקורין מל"ה מע"ל ורגילים לערבו עם יין או מי דבש שקורין מע"ד, שזה אסור לעשותו בשבת אפילו ברכה, דלפי הנראה דין קמח זה כקמח המוכר כאן טחינה גסה כו', וכאן דמותר ברכה הוא על ידי שינוי, שבחול דרך ליתן המותן תחלה ובשבת נותן הקמח תחלה, נמצא שהשנוי הוא גלוי לכל, אבל בקמח של מלה אין דרך ידוע מה נותן תחלה בחול כדי לידע מה הוא השינוי, על כן אסור בשבת בכל גווני שרוצה לערב בסכין או בכף הקמח של מלה עם המשקה, כן נראה לענ"ד:

(יב) אסור לרדות חלות דבש מהבוורת (פירוש הקן שהדבורים עושים בו הדבש) [מי] מפני שדומה לתולש: הגה [יח] [מ] ודווקא אם דבוקים בבוורת [מ] אבל אם [מא] מז נתלשו מבעוד יום או שנתרסקו מבעוד יום והדבש נף בבוורת מותר לרדותו בשבת:

יד [נ] [יט] אין מנבלין [פירוש נתינת מים בקמח נקרא גיבול [מב]] קמח קלי הרבה שמא יבא ללוש יז קמח [יז] שאינו קלי יח ומותר לגבל את הקלי מעט מעט [יא] אבל תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואחר כך מחנו אותה (יא) מחינה

ומים אבל (י) אם אם טו [סז] לאכלו מיד הכל שרי מידי דהוי אבורר לאכול מיד דשרי כדלעיל סימן שי"ט י"):

יג [מ] אסור לרדות חלות דבש מהבוורת (פירוש הקן שהדבורים עושים בו הדבש) [מי] מפני שדומה לתולש: הגה [יח] [מ] ודווקא אם דבוקים בבוורת [מ] אבל אם [מא] מז נתלשו מבעוד יום או שנתרסקו מבעוד יום והדבש נף בבוורת מותר לרדותו בשבת:

יד [נ] [יט] אין מנבלין [פירוש נתינת מים בקמח נקרא גיבול [מב]] קמח קלי הרבה שמא יבא ללוש יז קמח [יז] שאינו קלי יח ומותר לגבל את הקלי מעט מעט [יא] אבל תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואחר כך מחנו אותה (יא) מחינה

(טו) לאכלו. לו שהתרנגולים יאכלו מיד, שרי לחתוך, ר"ן. שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחמיכות גדולות או קטנות, מ"כ הוי דרך אכילתו בכך, (ר"ן) כ"י. ומה היתר לעשות מוריע"ה, דהיינו שמותכין הצנון דק דק. ועל כל פנים אסור לעשות עד אחר יגיעת בית הכנסת, דבעינן סמוך לתפילה ממש כמו שכתוב סימן שי"ט, אחרונים, [מ"א ס"ק טו]:

(יז) אם לאכלו מיד. פירוש, לאותה סעודה, כמו בבורר. ואף על גב דמכין קודם הסעודה לאכלו תוך הסעודה, קרוי לאלתר: (יא) מחינה גסה שהרי היא בחול. זה שיטת הרמב"ם [שבת כא, נג]. והטור [עמוד תמד־תמה] יש לו שיטה אחרת על פי פירוש רש"י [שבת קנה, ב ד"ה קלין], וכתב הרב המגיד [שם] שכן הסכים הרמב"ן [שם קנ, ס ד"ה גוברין וד"ה והשלה] [מו] ורשב"א [שם ד"ה אם], ולדידהו אפילו בריסק להיינו קמח קלי יש חילוק בין עבה לרכה, דבעבה אסור בהרבה, וברכה מותר בהרבה ועל ידי שינוי. וראיה דלא חש בשו"ע להביא זה, כיון דלא מצוי בינינו. אבל נראה לי ללמוד דין אחד חדש משיטת הרמב"ם, דהיינו שהקמח שעושים מטחינת מלה אפוייה שקורין מל"ה מע"ל ורגילים לערבו עם יין או מי דבש שקורין מע"ד, שזה אסור לעשותו בשבת אפילו ברכה, דלפי הנראה דין קמח זה כקמח המוכר כאן טחינה גסה כו', וכאן דמותר ברכה הוא על ידי שינוי, שבחול דרך ליתן המותן תחלה ובשבת נותן הקמח תחלה, נמצא שהשנוי הוא גלוי לכל, אבל בקמח של מלה אין דרך ידוע מה נותן תחלה בחול כדי לידע מה הוא השינוי, על כן אסור בשבת בכל גווני שרוצה לערב בסכין או בכף הקמח של מלה עם המשקה, כן נראה לענ"ד:

ערך לחם למהריק"ש

סוף בסעיף יג [בשני שדומה לתולש]. אבל דבש הנף מותר אם נתרסקו החלות מבעוד יום. ועיין סימן ש"כ [בסעיף ב ובמרכ לחם שם]:

באר היטב

(טו) לאכלו. לו שהתרנגולים יאכלו מיד, שרי לחתוך, ר"ן. שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחמיכות גדולות או קטנות, מ"כ הוי דרך אכילתו בכך, (ר"ן) כ"י. ומה היתר לעשות מוריע"ה, דהיינו שמותכין הצנון דק דק. ועל כל פנים אסור לעשות עד אחר יגיעת בית הכנסת, דבעינן סמוך לתפילה ממש כמו שכתוב סימן שי"ט, אחרונים, [מ"א ס"ק טו]:

(טז) נתלשו. משמע דנתלושין לא בעי ריסוק, אבל בגמרא רש פרק כ"ב אימא דבעי ריסוק, כמו שכתוב סימן ש"כ סעיף כ' בזמים ובנבים, ועיין מ"א [ס"ק טח]. (ועיין בספר אליה רבה ס"ק טז במה שמסיק בזה, הגא"א): (יז) שאינו קלי. וכזה אפילו מעט מעט אסור, [מ"א ס"ק יז]:

ביאור הגר"א

[יח] [בסעיף יג הגה ודווקא. מדאמרינן שם מ"ג ב' דחשיב עלייהו. ועיין תוספות שם [ד"ה דחשיב], וכן משמע, דקאמר [שם צה, א] הרודה, ב"ח [עמוד תמר ד"ה ואסור]: [יט] [בסעיף יד] אין בו אבל קשה. בגילסא [שם קנו, א] והתניא אין גובלין:

מחצית השקל

(ב"ק בו:) לאכלו כו'. ובש"ס הגבורים מפקפק כו'. הבאתי דבריו לעיל סימן ש"כ במ"א ס"ק ז', ע"ש: ויש להם על מי שיפסכו. דהיינו הר"ן והרשב"א [שו"ת ח"ד סימן עה] שכתב הר"ן בשמו. ומה שפקפק בשלטי הגבורים יישב מ"א בסימן ש"כ [שם]: [ס"ק מז] נתלשו כו'. משמע דבתלושין לא בעי ריסוק. ר"ל, לא בעי ריסוק מערב שבת. דלכאורה נראה דנתלשו ונתרסקו דין אחד להם, כיון דבוללם יחד: ולכן צריך לומר דהני פירושו כו'. ודין נתלשו ונתרסקו אינו שוה. דבנתרסקו מותר הדבש שיצא מעצמו, אבל לסחוט ודאי אסור כי אם לתוך האוכל, וכיון דלא נתלשו ואסור ליקח החלות אי אפשר לסוחטן לתוך אוכל. ובנתלשו ולא נתרסקו, דאין בו איסור רדיה, מותר לסוחטו לתוך האוכל כדלעיל סימן ש"כ סעיף ד', אבל דבש היוצא מעצמו אסור, כדלעיל ריש סימן ש"כ, ולא הותר כי אם הדבש הדבוק על גבי החלות: ועיין בתוספות דף מ"ג כו'. אייתי ראיה דאפילו לא נתרסקו דדבש היוצא מעצמו אסור מכל מקום דבש הדבוק על גבי חלות שרי, דשם [ע"א] מקשה הש"ס לרבי יצחק דסבירא ליה אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, מדתניא פורסין מחצלת על גבי כורת דבורים בשבת בין בימות החמה ובין בימות הגשמים, והא הדבורים אין ניטלים, ומשני דאית ביה דבש, בימות הגשמים איכא נמי שתי חלות שמניחים בבוורת כדי שיתפרנסו מהן הדבורים בימות הגשמים, ופריך אותן שתי חלות מוקצות הן דהא צריך רדיה, עכ"ל. הרי לתירוץ השני מיירי באין רדיות ואפילו הכי מותר הדבש הצף על גביהם: ואמרינן בגמרא. דף י"ט ע"ב ודף קמ"ה ע"ב בעי לדמות כמו דחלות דבש שרסקן ויצא מהן דבש מותר, הוא הדין זתים וענבים שרסקן מערב שבת גם כן המשקים היוצאים מהן מותרים, ודחי, בשלמא דבש מעיקרא קודם שיצא הוי אוכל, וכן כשיצא עדיין שם אוכל עליהם ולא שם משקים, ופירש רש"י [שם יט, ב סוף ד"ה אסורין, וד"ה הכא] וליכא למיגזר שמא יסחוט דלא שייך ביה סחיטה, אבל זתים וענבים קודם שיצא יש עליו תורת אוכל ואחר שיצא יש עליו תורת משקין, ושייך בהו סחיטה: וצריך עיון דאם כן למה יגרש כו'. ר"ל, למה הצריכה המשנה ופוסקים בדבש דוקא נתרסק ודוקא משקה היוצא מעצמו: כמו שכתוב סימן ש"כ סעיף (ב') [ה]. ר"ל, בוסר דאסור הסחיטה משום בורר: [ס"ק יז] קמח כו'. ובזה אפילו מעט כו'. דע, דבדף קנ"ה ע"ב תנן נותנין מים למורסן אבל לא גובלין, ואמר אביי אמריתי קמיה דמר מתניתין מני, ואמר לי רבי יוסי בר יהודה, דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן המים האחרון חייב דברי רבי, דסבירא ליה נתינת מים הוי גיבולו וחייב משום לש, רבי יוסי בר יהודה אומר עד שיגבל, אבל על נתינת מים לחוד פטור, דנתינת מים לאו היינו גבולו. ופריך ממאי, דילמא עד כאן לא אמר רבי יוסי ברבי יהודה עד שיגבל אלא בקמח דבר גיבול הוא, אבל מורסן דלאו בר גיבול

ספר תפארת רבנו

הרה"ג ר' דוד אורבך ינר"ש נבר

(9)

לגרא מישראל ע"כ. וכפי הגראה מרחק ל"ד לגר שאין העכו"ם מחמם להעהא שירחץ בו ישראל בשבת. שישראל אסור לרחץ בשבת וקשיא להר"ן ז"ל. וע"כ דבשעה מלילי אף על המקח גם הר"ן ז"ל מודה. אלא דא"כ מה זה שהקשה הר"ן ז"ל מגר והא אתם בשעה מלילו. ואפשר לומר להר"ן ז"ל דמתניתין קודם גזירה שניה. וכדאמרינן בברכות דף כ"ז ע"ב. אלא דא"כ המח' דפסק כאן כהר"ן ז"ל וכפי' שכ"ו סי"ג פסק כמתניתין. ושוד דאכתי קשיא גם להר"ן ז"ל הא דעכו"ם שהביא חלילין בדף קנ"א ע"א וכפי' שכ"ה סע"ו. ואתם ע"כ לא הביאן אדעתא שיהגה מהם הישראל בשבת דבשבת אין מספידין וכמ"ש הע"ו שם ס"ק ע"ו ולע"נ:

מו נגמר בידים אם אינם מאוסרין דיבה: יב
(ובשורה ס"ז יש שם ס"ם וא"ל אף אי אינא דאין וכו')

ד ← * ועי' מ"ם בפי' שכ"א סקב"ט. ובאמת דברי הב"ח ל"ב. דלא ומוחן הוי שני הפכים. דלא עושה מנופים נפרדים גוף א' ומוחן עושה מג"א נופים נפרדים. ועכ"פ במרסק חטוח אלי לא קארטאפל"ע מבושלין אין בזה לבאורה לא מוחן ולא לא שהי' ג"א ומשארו נוף א': ←

מז עי' סי' שכ"א סקי"ז: יג

מח לשמור ישראל הרחיים סמוך לפסח (ויש שם ס"ם ומ"ם נוף דברי הרמ"א ל"ל המ"א): יד

מט לאחר בחכמים סמוך לחשיכה: טו

נ בענין המחוט בגדים סמוך לחשיכה: טז

*ומלאתי בס"י בס"ם ב"מ כתב דמשיא כדי שלא יגנוב הוי מסאל"ל:

סימן רנג

נא שתי כירות המתאימות אי נאחר להחיר: א'

נב לסמוך לכתחלה בשבת: ב'

נג ע"ג חטרים שלנו אי בעינן דבר המפסיק בשיהה: ג'

נד ולהחיר ע"ג באין היסה"ב: ד'

נה שכח ושהה אי שרי לאחרינא ובטלול (עי' סי' ש"ח סק"ב.) ה'

נו בדרבנן בחיד אי שרי לאחרינא (ועי' סי' ש"ח סק"ד): ו'

נז החיר ישראל דבר שלא הי' ראוי לאסל טון אי שרי לאחר שיעבר: ז'

נח ואם החיר עכו"ם אי שרי לאחר שיעבר: ח'

נט החיר עכו"ם לתקון האסור אי שרי לאחרינא: ט'

ס נתבטל כמאבד"ל אי מותר בטוי"ל: י'

* וכן מלאתי בס"ב ש"ב ס"ה שהרא"ה ז"ל יחיד בדעה הזאת ואין להשגיח עליו:

סא חורה כמעמק ורע לו: יא

סב נפלה מהחשיבה ביבש ונעמן לעמרי: יב

סג לסמוך לע"ק יד

סד חטרים שבימיהם לסמוך סמוך לחשיבה: טו

סה אי בעינן חנאי חורה בסמוך לחשיבה טז

סו אי בעינן חנאי חורה ע"ג מעזיבה שלנו יח
(ובסס"ק יש שם ס"ם שכתב י"ו ול"ל י' ושמ"ם סי' ש"ח ס"ק כ"ו.)

סז טוה לעכו"ם להחיר לה ונעמן בלא חנאי חורה אי שרי לאחר שיעבר. כ

סח עשה מלילו מלאכה דאורייתא בשביל ישראל אי שרי כשנתבטל מלאכתו שם

סט שיהה ע"י עכו"ם: כג

סימן רנד

ע בשר עז ואינו מטחת בחטר מכוסה אי שרי בדיעבד א'

עא והייטו בגלי ובקדירה ופי החטר מכוסה. ל"ע. ב'

עב כיצה חי' לענין שיהה ג'

עג סירות חמין שהש"ב ולא נחבשלו והם שביב הקדירה אי שרי להוסיף כיסי: ד'

עד שיהה לצורך מחר בדיעבד (עי' בהרב ז"ל סי"א): ה'

עה פת לחטר ופי החטר מכוסה בדיעבד ו'

עו הדביק באיסור אי היותר מ"ם הוי מוקלה ז'

עז עיסה דחזי לכלבים אי הוי מוקלה ח'

*עי' חו' רע"א אות ק"ם ובגליון הש"ם חלין ט"ז ע"ב ודבריו ל"ע. עי' לאת תשכ"א:

עח הדביק בהיחר בחטרים שלנו להגיל מה שלא יאכל ממנו בשבת: ט'

עט הדביק באיסור להגיל כדי שיאכלו אחרים (עי' סי' שכ"ב סק"ז): י'

פ שיעור ביטול במים (עי' סי' ש"ח סקי"ז): יא

פא נתן ישראל קודם היסק מים לתוך קדירה הקבוע בחטר כדי שלא תפסק בשבת וכע"ב: יב

סימן רנה

פב להדליק בחטר ביה"ח סמוך לחשיכה א'

פג ונקור גדול וע"י עכו"ם לכתחילה ובדיעבד שם

סימן רנז

פד הממין בשונג טון שהי' ראוי לאסל לו מוי"ל אי שרי לאחרינא. ב'

פה מעמיד הבל אי מחמם את הטון ג'

*וכר"ם כירה כתב הר"ן ז"ל וכל שמחמם את הטון משיף הבל ולע"נ:

פו גלהו מבע"י אדעתא לכסותו משתחשך וגלהו משתחשך אדעתא שלא לכסותו: ד'

פז הממנה בפי החטר מיח במים ה'

פח קדירה שאינה עומדת על נחלים ופני' כלי ראב ליתן ע"ג בגדים בשבת. ו'

פט גרף הנחלים לגד א' אי מיקרי מוסיף הבל ז'

*ומשמע בסהס"ק ואפשר דבחטר וכירה שבזמן הגמ' לא משכחת לה כ"כ:

צ קדירה טונעת בנחלים ופני' כלי ראב ליתן עלי' בגדים: ח'

צא לממין בבגדים על מעזיבה של חטר שלנו: ט'

סימן רנח

צב הממנה ע"ג מעזיבה שלנו אי בעי דבר המפסיק: א'
(ובשורה כ"ג יש שם ס"ם וא"ל דדוקא בשבת הגרס דבר המפסיק אבל לא בע"ש עס"י רנ"ג סקי"ג):

הרה"ג ר' יצחק מאזלגן שליט"א

סי' ד' ס"ק יא

באר רחובות

משמע דאשמעינן דאין בה משום טוחן, ובב"י סוף סימן שכ"א העתיק מתשובות הרמב"ם שנשאל על קדרה של דייסא שמשהין אותה על גבי כירה בשבת למחר כשמורידין אותה מעל הכירה מכניסין בה עץ הפרור ומגיסין בה הרבה ומכין אותה בעץ הפרור עם צדדי הקדרה עד שתתערב ותעשה גוף אחד וכו', והשיב ודאי שכל זה מותר הוא שהרי בפירוש תנינא (יט, א) השום והבוסר והמלילות שרסקן מבעו"י וקל וחומר להריפות שכבר דכו אותה במדוכה כל צורכה ונתבשלו כל צרכם ואינן מחוסרין אלא מעט שחיקה ועירוב עכ"ל.

והב"ח סי' רנ"ב אחר שהרבה להקשות על הדין הנזכר שם כתב ועוד קשה טובא למה כתב דין דשום ובוסר מחצה כאן ומחצה בסי' שכ"א היה לו לכתוב כל חילוקי דיניו יחד, על כן נראה דכאן מדבר בשום ובוסר שריסקן להוציא מהן משקין דומיא דזיתים וענבים כו', אבל בסי' שכ"א לא מיירי דריסקן להוציא מהן משקין אלא לרסקן ולערבן ולעשותן כמו דייסא ולאכלן בעינייהו ומשום דהוי כלש או טוחן נגעו בה, ולכן כתב דין זה דוקא גבי שום ובוסר ומלילות משום דאין בהן כונס משקה אלא לחלוחית שבגופן וכשמרסקן מערבן נעשו מאכל עב כעין דייסא, מה שאין כן בזיתים וענבים דלא שייך לעשותן כך כיון דהמשקה נכנס בהן ומשום הכי נמי כתבו בסי' שכ"א דאיירי בדיני לישה וטחינה דהתם הוא כיון דכבר נידוכו היטב מותר לגמור הלישה והטחינה והעירוב יחד בידים בשבת דקימחא טחינה קא טחין ועיסה נילושה הוא לש כיון שאין מחוסרין אלא שחיקה כו' עיין שם.

ובספר תהלה לדוד סי' רנ"ב בהשמטות כתב על זה ודברי הב"ח צריך ביאור דלש וטוחן הם שני הפכים דלש עושה מגופים נפרדים גוף אחד וטוחן עושה מגוף אחד גופים נפרדים, ועכ"פ במרסק תפוח צלי או קארטאפלעס מבושלים אין בזה לכאורה לא טוחן ולא לש שהיה גוף אחד ונשארו גוף אחד עכ"ל, והנה גבי שום מבואר בהדיא בירושלמי (פ"ז ה"ב) כד שחיק במדוכתא חייב משום טוחן ואע"פ שנעשה גוף אחד ע"י הדיכה, (אך משמע שם דאינו חייב משום לש אלא כשנותן משקין, ואקוה לדבר מזה במלאכת לש אי"ה), ואפשר לומר דאע"פ שנעשו השומים מחוברין ע"י הדיכה מ"מ הם כבלילה רכה ואין ניטלין כל כך כאחת מה שאין כן בתפוחי אדמה מבושלים שנעשו גוש אחד ע"י המיעוך. ואינו מוכרח דמכל מקום הם נפרדים בקל. ובכלכלת שבת כתב דתפוחי אדמה מבושלים אסור לרסקם רק בהיו מרוסקים קצת מותר לגמור רסוקן, והוציא זה מדין שחיקת הריפות הנ"ל, ובזכרוני כי מורי ורבי הגה"צ ר' חיים ליב מסטאוויסק ז"ל אמר לי כי לא נראה לו דין זה ולא אמר לי הטעם באריכות ולכאורה יש לדון בזה להתיר משום דמיתאכיל בלאו הכי כענין שאמרו בשבת ק"ט (א) ולאו דוקא לענין ברירה שהרי שם דימו זה לענין שריקא טויא עיי"ש בפירוש רש"י. ועל כל פנים סמוך לאכילה בכל ענין מותר כמו שכתבתי לקמן בסמוך.

ובתוס' רי"ד כתב וזה לשונו ולכתוש שומין שלא להוציא מימיהן אלא לערב בהן חומץ או שמן אסור ואינו דומה לפלפלין דשרינן בקתא דסכינא, דהתם (קמא.

ד. אין טחינה באוכלין א
לפני אורחין או לפני

א) אע"ג דאסירי משום
פרק כלל גדול (עג, א) ע'
ליה כמפרק אוכלין והכי
שחיקת שומין על התבש
אבל לערב בתוכן חומ'
ואסור כדאיתא בפרק ר
שלשו מערב שבת ושחק
מערב שבת ובשבת א
עכ"ל, ולכאורה רצה
טוחן ליכא, משום לש
חומץ אך לפי זה לא היו
והוה ליה לומר בקיצור
משום לש, ועוד מה זה
לפלפלין מהיכי תיתי

ואפשר לומר שסברו
מרדכי פרק
מנהג שאוכלין שומין ו
ומותר, והא דאמר ביר
מפריך ברישיה חייב
רוצה לכותשן לעשות
ווילנא כתב בשם מרז
לעשות מהן "עיסה" אב
"איסור"), ונתבאר לע
דבורר לאלתר מותר
אכילה, אבל כי רוצה
שוב אינו דרך אכילה
בורר ודש, והכי נמי
חומץ שיש בה משום ל
טוחן, אמנם מסוף לש
בפרק תולין שומין ש
אסירי דמיחזי כלש מש

ההן דסחק תומת. הלי דטחס טוס: כד מפרך ברלפייה. סמכלר הרלפיס סל הטומים: חייב מטוס דש. כדלמריכן לעיל גבי חיטין: כד מבדר בקלופייתה. כשטעל לת הטומים מחוך הקליפות: כד שחיק הטומים במדוכה. חייב מטוס טוחן: ה"ג כד יהיב משקין מטוס לש:

ההן סיקורא. הלי סיקורא והוא הדך שסביב קליפה שבחילנת שהבגלים נוחים בין החבנים כשמניחים לוחס בחים כדי לחזק החבנים גם כדי למלאות הנקבים הקטנים וכן עושין בזמנינו: כד מובחר בגרדי' בקלופייתה. כשהוא טוחר ומתחיל לגרר הקליפות והוא הענן שבקליפה שאין צריך לו חייב מטוס טורר: כד מכתת במרגזייה. כשהיא טוחת הדך הזה שיהא דך ממש חייב מטוס דש לפי שהוא בקליפה: כד משקע בחטרין. הוא החחלת בניין המעבדה ובלע"ז נקרא התחלה אנטר"ע חייב מטוס בונה: כד מקטע בגומא. כשהוא חוחך מה שהוא טוחר בהגומא נמלא שהוא חולש זה מזה וחייב מטוס מחחך: אם נחפל הדנים שחטן ממשקה הלף עליהן והנבלע בהן *(מוחר לכחחילה) דלאו מפרק הוא הוחיל ולאו לחשקה הוא צריך: ואם להוציא ליר. שהוא צריך לחימיו חייב חטאת: ה"ג רב אמר ככבשים וכו': ככבשים. ירק מי ככבש בין ומומן: למימיהן אסור. דגזרינן אטו זיחים ועגבים אבל אין בו חיוב חטאת שאין המשקה הזה מן הכבשין עצמן שגדל בחוכן: שלקות. אפילו למימיהן לאו משקה גימהו אלא אוכל: א"ל ר' מנא למה. כלומר במה פליג רב על ר"י הא לחרוויהו לגופן מוחר למימיהן אסור: ומשני דהכן וכו'. דרב אמר אסור למימיהן ור"י מחייב חטאת ולגופן אמר רב מוחר לכחחילה משמע ור"י אמר פטור משמע אבל אסור: אם להוציא שורפו. להוציא

ההן דשחק תומא כד מפרך ברישייא משום דש. כד מברר בקליפייתיה משום בורר. כד שחיק במדוכתה משום טוחן. כד יהיב משקין משום דש. גמר מלאכתן משום מכה בפטיש. ההן סיקורה כד מבחר בגרדיה בקלופיתיה משום בורר. כד מכתת במרגזייה משום דש. כד שחיק במדוכתיה משום טוחן. כד יהיב משקין משום לש. כד משקע באנטרין משום בונה. כד מקטע בגומא משום מחתך. גמר מלאכתו משום מכה בפטיש. רבי חייא בשם רבי יוחנן *דגים שסחטן אם לגופן פטור. ואם להוציא ציר חייב. רבא אמר ᵗ כבשים שסחטן אם לגופן מותר. ואם למימיהן אסור. שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור. שמואל אמר אחד כבשים אחד שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור. אמר רבי חזקיה הדא דרב פליגא על דרבי יוחנן. אמר ליה רבי מנא למה דההן אמר אסור ומותר. דההן אמר חייב ופטור. אמר רבי בא בר ממל בצל שריסקו אם ליתן טעם אסור. אם להוציא שורפו מותר. רבי זעירא בשם רב הונא ᵍ *צנון טומנו במלח ובלבד שלא ישהא. רבי זעירא בשם רב הונא ᵍ בליו ᵗבית האומן לובשן ואם יתקרע יתקרע. רבי זעירא בשם רב הונא ᵗ נסתבבו בגדיו בקוצים הרי זה מפשרן במקום צינעה ובלבד שלא יקרע. אמר רבי זעירא בשם רב הונא נפל *טיט על בגדיו הרי זה מטרחו בידו אחת ᵗ ובלבד שלא יבסבסו. רבי זעירא בשם רב הונא ההן נגער ᵗ בחדא שרי ובתלת אסור. ובתרתי צריכה. ההן דסחי רב הונא ורב יהודה חד אמר הכין שרי והכין אסור. וחרנה אמר בין הכין ובין הכין אסור. רבי אבא בר זמינא עאל מיסחי עם רבי זעירא ולא שבקיה עבד דלא הכין ודלא הכין. *נפלו מים על בגדיו. רב הונא ורב ירמיה חד אמר מנערה שרי. ומסתקה אסור. והרנה ' מחלף. רבי בא בר חייא בר אשי זה שרוקק מבליעו בכסותו ואינו חושש. ר בא בשם ר' חייא בר אשי איתפלגין ר' חייא רובא ור' שמעון ב"ר חד אמר רוקק ושף. והרנה אמר ᵗ אינו רוקק ושף. מה פליגין בשאין שם פסיפס אבל יש שם פסיפס רוקק ושף. *רקק והפריתתו הרוח ᵗ חייב משום זורה וכל

ההן דסחק תומא. כשהוא לת הטוס מסכתת כיה חמס הטאות כשמפרך ראלפיהן הרי זה מטוס דש וכשבורר אותו מקליפתו הרי זה בורר וכשדכו במדוכה כ"ז עוחן וכשטחן עליו המסקין לעשות גוש אחד ה"ז מטוס לש כל"ל וכשגמר מלאכתו חייב שוד מטוס מכה בפטיש: ההן סיקורה. אחן הלבע בקלופייה. כשמסיר בהכלי שנורר לת קליפתו יוחלי ה"ז בורר וכשטחתו במרגזיה והוא כלי שמסבר אותו ושבור כמין גרזן לפי שהיא מין אבן וקשה. ה"ז מטוס דש לפי שחחוך כך מסיר ממנו מה שנשאר עליו מהקליפה. וכשבשוקנו במדוכ' מטוס טוחן וכשטחנין עליו המסקין לעשות גוש ה"ז מטוס לש וכשמשקעו באנטרין והיא הכלי שמתקבל בו הלבע ומכנסו בתוך הגומא אחר כו וה"ז מטוס בונה ומכנסו אל הגומא המלאה מן האבנים וכרכים הקטנים שייך בו בונה וכשהוא קופע אח"כ מעט מן הגומא והמידולין אחר הם בחוכה כ"ז מחחך וגמר מלאכתו מטוס מכה בפטיש: דגים. אלומים שסחטן אם לגופו אילא מהן המשקה ות"ל להיחר מטור אבל אסור לכחחלה ואם צריך הוא ומחכוין להוציא הציר ה"ז חייב: רב אמר גרסי' ובדלקמן: ככבשים. ירקות שבוכשין אוחן בחומץ או במי מלח ומחמין: שלקות. הן מיני אוכלים שבלקן: בין לגופן בין למימיהן מוחר. כ"ל דהא שלקות קולי דלאו לחשקה גינהו אלא לאוכל: הא דרב פליגא אדר' יוחנן. וכדמפרש ר' מנא דההן רב אמר גבי ככבשים אסור ומוחר לגופן מוחר ולמימיהן אסור וההן ר"י קאמר גבי דגים לצירן חייב ולגופן פטור אבל אסור וקמ"ל דדגים וכבשים חדא דינא אית להו והלכך פליגי: בצל שריסקו אם נחכוין לחיחן בשאין שם פסיפס שמחוך כך הוא ממחקן אסור לכחחלה לפי שהוא מחקנו לאוכל ואם כדי להוציא הטרף ממנו אלא יזיק לו מוחר: צנון טומנו במלח ובלבד שלא יסחה. כו דהוי כבוגה ממחוך כך הוא מחקשה: כליו מבית האומן. שבביאו לו ובדיין לא לבבן ואינו יודע אם יהיו מבוטלין לחדחו אמנם"כ מוחר לבבן בשבת ואם יתקרע יתקרע שהרי אינו מחוין אלא לבבן: נסתבבו בגדיו בקוצים. שהלך בין הקוצים וגסתבבו מהן על בגדיו ה"ז מפשרן ומסירן במקום צינעא כלו' אם הן מבבשים אלא יבאינו לחוחו ובלבד שלא יקרע בגדו כשמסירן: נפל טיט. שהוא על בגדו ה"ז מטרחו בידו אחת כלומר בשנחל הטיט מעל בגדו עוסה ע"י שיטוי ומטרחו אחנו בידו אחת ובלבד שלא יבבסם: ההן נגער. מלשון נגעה ונוגעו המנגר והמנגנגע מן האבן והעפר שבליו: בחדא שרי. בשעה אחת מוחר ובחלחה פעמים אסור לפי שבשנגעבו הרבה מיהוי כמלבנו ובתרתי פעמים צריכה דמסקרא היא לן לו שרי לו אסור: ההן דסחי. זה שהוא רוחץ עצמו בנהר: הכין שרי אם רוצה להסיר

ממנו המים כסדין לו בלילה דבר הכין. והיינו פעם אחת שרי: ואם הכין והכין כלומר שמסיר מלד אחד ואחר ועושה בהיפוך כן אסור מפני הטיטה ואיהך אמר בין הכין ובין הכין כלומר בין כך ובין כך אסור ולאפי' בפעם אחד: ר' אבא בר זמינא וכו' ולא שבקיה רבי ושירלא למיעבד לגבי ממנו המים בלל וכלל דאיים מפני הטיטה: מנערה. לנער בבגדו שיפלו המים מעפנו שרי ולא מתקן בידו אסור דמשום דהוי כמכבס ואיהך מחליף דמיסחק ביד שרי שאינו אלא דבר מיעוט אבל כשהוא מנערו על שיפלו המים מיחזי עפי כמלבן ומכבס: זה שרוקק. ואינו רולה שיזמח על הקרקע מכליעו בכסותו ואינו מעשה מטוס כיבוס דדבר מיעוט הוא: איתפלגין. ברוקק על הארץ: חד אמר רוקק ושף. ברגלו ואיהך אמר כשריקק אינו שף ובמה פליגין כשאין שם פסיפס והוא רלפה של אבנים דמר אינם מטוס אסור ואינו נומות ואמר לא חיים לכדאמרו הוא שעה ולא מתכוין לכך אבל אם יש שם פסיפס לד"ה רוקק ושף ולא חייבין לזה שמחליגן הרלפה ע"י כך: רקק. כנגד הרוח והפריתתו הרוח להרוק חייב משום זורה וכל

ההן דשחק תומא כד מפרך ברישייא משום דש. כד מברר בקליפייתיה משום בורר. כד שחיק במדוכתה משום טוחן. כד יהיב משקין משום דש. גמר מלאכתן משום מכה בפטיש. ההן סיקורה כד מבחר בגרדיה בקלופיתיה משום בורר. כד מכתת במרגזייה משום דש. כד שחיק במדוכתיה משום טוחן. כד יהיב משקין משום לש. כד משקע באנטרין משום בונה. כד מקטע בגומא משום מחתך. גמר מלאכתו משום מכה בפטיש. רבי חייא בשם רבי יוחנן *דגים שסחטן אם לגופן פטור. ואם להוציא ציר חייב. רבא אמר ᵗ כבשים שסחטן אם לגופן מותר. ואם למימיהן אסור. שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור. שמואל אמר אחד כבשים אחד שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור. אמר רבי חזקיה הדא דרב פליגא על דרבי יוחנן. אמר ליה רבי מנא למה דההן אמר אסור ומותר. דההן אמר חייב ופטור. אמר רבי בא בר ממל בצל שריסקו אם ליתן טעם אסור. אם להוציא שורפו מותר. רבי זעירא בשם רב הונא ᵍ *צנון טומנו במלח ובלבד שלא ישהא. רבי זעירא בשם רב הונא ᵍ בליו ᵗבית האומן לובשן ואם יתקרע יתקרע. רבי זעירא בשם רב הונא ᵗ נסתבבו בגדיו בקוצים הרי זה מפשרן במקום צינעה ובלבד שלא יקרע. אמר רבי זעירא בשם רב הונא נפל *טיט על בגדיו הרי זה מטרחו בידו אחת ᵗ ובלבד שלא יבסבסו. רבי זעירא בשם רב הונא ההן נגער ᵗ בחדא שרי ובתלת אסור. ובתרתי צריכה. ההן דסחי רב הונא ורב יהודה חד אמר הכין שרי והכין אסור. וחרנה אמר בין הכין ובין הכין אסור. רבי אבא בר זמינא עאל מיסחי עם רבי זעירא ולא שבקיה עבד דלא הכין ודלא הכין. *נפלו מים על בגדיו. רב הונא ורב ירמיה חד אמר מנערה שרי. ומסתקה אסור. והרנה ' מחלף. רבי בא בר חייא בר אשי זה שרוקק מבליעו בכסותו ואינו חושש. ר בא בשם ר' חייא בר אשי איתפלגין ר' חייא רובא ור' שמעון ב"ר חד אמר רוקק ושף. והרנה אמר ᵗ אינו רוקק ושף. מה פליגין בשאין שם פסיפס אבל יש שם פסיפס רוקק ושף. *רקק והפריתתו הרוח ᵗ חייב משום זורה וכל

עין משפט נר מצוה

לא מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

לב מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג כלי ' טוב"ל שם כי' אכל סעיף ג ד

לג מ"י אכ"ל שם כלכה כד ופי' כשה"מ אלא כנית מקרו

לד מ"י שם ופי' מג"ל סי' שב סקי"ד

לה מ"י אכ"ל שם הלכה יז מש"מ שם פי' שב ס"ז

לו מ"י שם ו מ"י שם כלי כב טוש"ע שם סעיף ג

לז ש"ע שם ס"ת מגש"ס

לח מ"י אכ"ל שם הלכה יז מש"מ שם פי' שב ס"ז

לט מ"י שם ו מ"י שם כלי כב טוש"ע שם סעיף ג

מ ש"ע שם ס"ת מגש"ס

מא מ"י אכ"ל שם ופי' כלי ב הלכה יג טוש"ע שם ס' כשו סעיף יח

מב ש"ע שם פי' שיש ס"ז כשב"ם

מג מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

מד מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

מה מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

מו מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

מז מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

מח מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

מט מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נ מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נא מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נב מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נג מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נד מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נה מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נו מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נז מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נח מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נט מ"י אכ"ל מסכת כלי יג כמ"ג לאוין כה טוב"ל לא"ת כי בב סעיף ו

נ"ל שאור

מ"י שבת קמא פ"ח ופי' לקמן פט"ו כל' ג

פ"ם קמ פ"ח ובתוס שם ד"ה ספוגר

כ"ל ם פ"ח כ"ג ט פ"ח

נליון הש"ס

ל"מ בב"מ פ"ם מלאכת ומרחלים מטה קב: ב כמן ביקרים ומי מבשם מרוב מטוחר דלף כבלר דבריס שאינם אוכלין שייך טרל. ופי' בפ"ו פי' בים פ"ק יב: ג מ"ר בתכרי"ל כלמת יו"ם. והוא מטוחר ביחמלוחי כמן. ופי' בהבשמ"ר מכ"ג מכבת ד ג מ"ר ק"ב ומר' מי' נבב ד"ד בהנ"ם:

תפארת ישראל - תיאור רבי ישראל ליפשיץ בדור

(12)

כלכלת שבת

סורט, חובל, זורה, בורר, מסנן, מחבץ, טוחן, מרקד

ולפי מפרק תולדה דדם, סרי דיסה לינו רק כגדולי קרקע (כבכת דפ"ס ח'). ולף דכסמס תביב ג"ק (כס"ס מירוכין הכ"ל), מכ"ס כיון דמדם דעסכן ילפינן לה, לריך מיסיה גדולי מרן ממס, ותלב לא מחסב גדולי מרן, כדלמר (כ"מ דפ"ט ח') מס דים מיוחד שבגדולו מחרן וכו' יצא המולב ומנגן. וכן ר"ל, מדמליגו בספסים (ל"ט ח') דדג לא מחסב גדולו מחרן, והרי בעירוכין הכ"ל לחמרי כפ"ד דדג מחסב ג"ק. אע"כ דלף דמחסב ג"ק לא מחסב גדולו מחרן].

אסור להדק הכלים או להוליא מנופה מחבית כסכרוך מטליה סביב המנופה, משום סחיטה, אף דלא מכוון לסחוט פסיק רישא הוא. ואע"ג דהו"ל פסיק רישא דלא ניחא ליה, עכ"פ אף דאינו חייב חטאת מטעם זה, עכ"פ אסורא מיהו איכא. ונהגו להקל אם אין כלי עומד תחת החבית לקבל המשקין הנסחטין מהמעטלית (ס"ב), דאז מלבד דהו"ל פ"ר דלא ניח"ל, איכא נמי שהמשקין הולכין לאיבוד, ולא דמי לדם. אסור לקנח בספוג שאין לו בית אחיזה, דבכה"ג א"א לקנח בלי סחיטה, והו"ל פ"ר. משא"כ באלגוטית מותר לקנח, דאין בו פ"ר (ס"ב מג"א סק"י). אסור לרסק שלג או גליד בידיו, כדי להשתמש במים היולאין. אבל מותר לשבר הגליד כדי ליקח מים שתחתיו (אבל בכאר ונסר אסור לשבר הגליד מס"ע, דהו"ל כבונה פתח). וכ"כ מותר לילך ע"ג שלג אף שמתרסק תחת רגליו. וכ"כ מותר להניח שלג או גליד למים או ליין, אף שהשלג יהיה נמות שם (ס"כ). אסור לסחוט שער או עור, אע"ג דלא צריך בגייהו דם או מלבן (מג"א שם סקכ"ג). מותר למלוץ בפיו המשקה שבעגבים, וכ"ש דסרי למלוץ הרוטב שנבלע בפרוסה. ויש אוסרים בשניהן (ס"כ ס"א). החובל דבר מי שיש לו עור (לאסוקי כל ארץ שאינו משמונה שרלים), וילא מהן דם כגרוגרת, או שנגרר בו דם כשיעור זה, הייב משום מפרק. אבל המובל בדמים או בבהמה כדי להמקם, אף שהתכוון להזיק, מתקן הוא בהגחת רוח שיש לו שנתקררה דעתו בנקמה והייב (רמב"ם פ"ח מ"ח ומ"ט שם):

ו) הזורה (ווינדשויפעלן), שיעורו כגרוגרת. אסור לרוק לרוח, שמפזר הרוק ודמי לזורה (עי' ספי' ש"ע). ול"ל דחייב דנקע הירושלמי ל"ד (כרש"י שבת פ"ח כ'), דהרי בגמ' דילן (דפ"ג כ') מקשינן הייגו זורה הייגו בורר, ול"ל דסלק או מוכל מפסולת או איפכא, ולא הירושלמי הרי איכא זורה רוק:

ז) הבורר כגרוגרת חייב. וה' מיני בורר הם: א) הבורר פסולת מאוכל, אפי' ביד ח' ואפי' כדי לאכול מיד, חייב (פי"ע פ"ד). ב) הבורר אוכל מפסולת, דוקא בבורר בגופה וכברה חייב, שכן דרך ברירה. ובשאר כלים פטור אבל אסור. וכל זה אפי' לאכול מיד. ובזה מותר לברור לכתחלה, ודוקא בכדי לאכול מיד בסעודה הסמוכה (שם פ"ח), ודוקא שהאוכל מרובה על הפסולת, דאל"כ אפי' לטלטל כל התערובות אסור, ורק באנחים ולוזים שנשתבר קליפתן, ומוכנים מעורבים עם הקליפות השבורות, לא הוה כפסולת מרובה על האוכל, מדהו"ל כשומר לפרי (תקי"ב ס"ב ומע"ז שם). וכ"כ באינו בורר לאכול מיד רק כדי לאכול בסעודה שניה, חייב (פי"ע פ"ג). ג) הבורר אוכל מאוכל, אם הן ב' מינין, כגון ב' מיני דגים מבושלים יחד, אע"פ שהחתיכות גדולות, ועיכר כל מין מאבירו היטב, אפ"ה אותו שרולה לאכול מיד, הו"ל האוכל, והשני הו"ל הפסולת, ולהכי בבורר אותו שרולה לאכול מיד בסעודה הסמוכה, דינו כבורר אוכל מפסולת, שיש אופן שמותר לברור, וכלעיל סי' ב', ואם איפכא, דינו כבורר פסולת מאוכל, וכמבואר לעיל סי' א'. ד) ובבורר אוכל מאוכל החתיכות גדולות מקטנות או איפכא, בין ממין א', בין מב' מינין ובורר משניהן יחד הגדולות מתוך הקטנות או להיפך שרי (שם), ויש להחמיר לברור אותו שרולה לאכול בסעודה הסמוכה [ז"וכלעיל] (רע"ז שם סק"כ). מיהו מלה (רייביכס), משום דדק בקמח, לכ"ע אסור לברור מתוכו פרורין הנסין (תק"ד מג"א סק"ט), אם לא שרולה לאכלן בסעודה הסמוכה. ה) בורר שיך נמי אפילו במילי דלאו מיני מאכל, כבכלים עלים בגדים לרוחות שבירכן ממין הדומה להן (בכבת דפ"ד ב' ובע"ז פ' ש"ע סקי"ב). ומה"ש כ"ל הבורר לאר עפר יפה מהאוכו יפה כמו שעושין סוחרי לאר, חייב. ואם כ"ל הטיאור ברירת עלים כדי לבטל בגרוגרת, וכלעיל במעמר, ובכלים ובגדים ולרוחות וכדומה שיעורן בכ"ש. והו כ"ל דבהך דלאו אוכלא אין חלוק בין בורר היפות מתוך הרעות או איפכא, דהרי בחביתא הם כ' רש"י דחייב משום בורר, כשבורר הלרוחות מתוך האבק הדק דהיינו הפסולת מתוך היפות, ובחילתא הם פי' רש"י שבורר הגטיעות היפות מתוך הרעות, ש"מ דבשניהן חייב. מיהו בערוך (ערך חילתא) כ', השליך קניס שאינן ראויין למלאכתו חייב משום בורר. מזה משמע קלת דנס בהך חייב רק בבורר פסולת מבין היפות. תולדת בורר הוא המסנן כגרוגרת, וד' מדות בסינון. א) באינו ראוי כלל בלי סינון, או בסינון במשמרת (זייער בל"ח) או בנפה המיוחדת לסינון (מג"א ש"ע סקי"ג), חייב הטאת. ואם סינון בבורר, יש חילוק אם סינון יין אחוש פטור אבל אסור, ואם סינון מים או יין לבן (רע"ז ספס"ב), חייב גם ["בבורר] משום מלבן (רמב"ם פ"ח משבת, ורע"ז ש"ע סקי"). ב) ובראוי ראוי לרוב בכ"א בלי סינון, אז במשמרת לכ"ע אסור. ובבודרים, לרמב"ם אסור, ולב"י מותר ביין אחוש (מג"א ש"ע סקי"ב). ג) ובראוי לרוב בכ"א בלי סינון, (היינו דינו דזשירי בגמ') אבל יש בו מעט שמרים, לרמב"ם במשמרת אסור ובבורר מותר [דס"ל לרמב"ם הא דברי זשירי במשמרת, היינו בבודרין (כ"ב הכ"י). ואילה"ק הרי זשירי גם מיס בלוגים נקט, וא"כ איך

שרי בבודרים, הרי במים שרייתו זהו בגוסו (בבכת קמ"ג). וא"ל דס"ל לרמב"ם כרמ"א (ס"ב ס"ט) דבשאין על הנגד לכלוך ג"א שרייתו זהו בגוסו. או דס"ל דמשום דיש בהמים שמרים מופעים, דרך לכלוך הוא זה ולא דרך בגוס (וכפי' ס"ב ס"י)]. אבל לב"י מדרלאו לרוב בכ"א בלי סינון, בין מים בין יין מותר לסנן במשמרת. אבל בבודרים יין אדום שרי, אבל מים או יין לבן, אסור (ס"ש ס"י ורע"ז סקי"). ד) ובגלול ביותר, רק שנפל לתוכו קסמין, אף לרמב"ם מותר לסנן יין אפי' במשמרת, ומים רק במשמרת ולא בבודרים מדשייך בהן מלבן (רע"ז ס"ש סק"ט). וכל מקום שמותר לסנן בבודר, לא יעשה גומא בבודר, משום שנוי (שם פ"ח), וכשמסנן בנפה יזהר שלא יהא משלו הנפה עד שולי הכלי שמסנן לתוכו נוזה עפה, משום שנוי. אבל משום אבל ליכא, כיון שאין הכלי התחתון רחב ביותר (רמג"א שם סקי"ג). מים שיש בהן הולעים מותר לשתותן ע"י מפה, דבשעת שתיה לא שייך בורר. ומשום מלבן ליכא, מדאין הבודר מעונף, ויש אוסרין (מג"א שם סקי"ז). מותר לערות מכלי אל כלי משקה שיש בו שמרים (אבלייטערן). וכ"כ מותר לערות (קאפפע) מעל (הגרונד), ובלבד שיניח קלת משקה עם השמרים (והגרונד) (ס"ע י"ד). גם מחבץ. ר"ל שמוציא החמאה מהחלב, או שנותן קיבה או (לאב) לחלב כדי שתקפיא לגבינה, הולדה דבורר הוא, וחייב (שם פ"ח). אסור לקלוט (זאהנען) מעל החלב, רק כדי להכלו מיד, ויניח קלת ממנה בחלב (רמג"א תקי' סקי"ג). אסור ליתן קנטיות עם עפרירוהן למים כדי להסיר הפסולת, דהו"ל כבורר (ס"ע ס"ח). ונהפזרו פירות בהלר, אם בהרבה מקומות אסור ללקטן משום ברירה, אא"כ יאכלם מיד כשילקטן. אבל בנפלו לתוך הלרורות ועפר אפי' נפלו במקום ג' אסור ללקטן רק כדי לאכלם מיד (שם ס"י אל"ה). אסור לקלוף פירות להניח, אבל כדי לאכול לאלהר בדי (שפכ"ח). אסור לרסק חלת דבש בשבת, דכיון דהשעה אינו ראוי לאכילה, הו"ל כבורר אוכל בבפסולת (מג"א שכ"ח סקע"ז) אא"כ רולה לאכול הדבש מיד. אסור לסחוט בוסר אפי' לתוך המאכל, דאע"ג דבכה"ג ליכא משום דש, מדשותנו לתוך המאכל, עכ"פ מדחורק הנשאר, הו"ל כבורר אוכל מפסולת. אם לא שרולה לאכול הנשחט מיד (ס"כ רע"ז סק"ד). ומה"ש כ"ל דהשותנו (ליטרמנען) על (זוקקער) לעשות (פוש), דשרי כלעיל, עכ"פ ישאיר מעט מהמאכל בקליפת (הליטרמן) ולא ישחט רק שמוך לשתייתו. אסור ליקח זבוב הלף במשקה מתוך המשקה, מדהו"ל כבורר. אם לא שיטול קלת משקה עמה (רע"ז ספס"ט ושרע"ז תק"ו סקי"ג). אמנם מותר ליתן בילה ערופה או מלח לתוך המשקין בשביל שילגו (רמב"ם פ"ח סי"ד):

ח) הטוחן כגרוגרת חייב, ["והיינו ברחיים ביד שטוחן בידים. ובנותן לאפרכסת של רחיים דמיס מסתפק רמנ"א (רפ"ג ובי"ב) סקי"ב). מיהו ברחיים של רוח כ"ל דלכ"ע פטור דהרי הו"ל ההרלת כפק שמא יפסוק הרוח. ובנותן לאפרכסת של רחיים של מים, כ"ל דלא גרע ממנפל הע"ג בשעה שמבטל כבר שלק ידו מהקדירה, אפ"ה חייב, ה"נ כן אם לא שאלק לומר דהתם כל ניטול ממילא הוא, משא"כ הכא דלמא רק בטוחן בידים חייבה רחמנא]. וכ"כ הבוחק או כותש תבלין וסממנים במכתשת, חייב (רמב"ם פ"ח הי"ז): תולדת טוחן, המחתך ירק לגון ובצל דק דק, כשיעור גרוגרת ודוקא בחותך להניח. אבל שמוך לסעודה אפי' לאוכל בהמה ועוף שרי (מג"א שכ"ח סקט"ו). וב"כ מותר לדוך (זוקקער) או מלח והבלין בקתה של סכין או ע"י שטוי אחר. אבל לחתכן בסכין ולהניח, אסור (שם ס"ו ומג"א סק"ט) ולתוס' ורא"ש אין עתיכה באוכלין באינן גדולי קרקע, כבבר ודגים וכדומה (מג"א שם סק"י). השף מתכות (כל שהוא) עם (פיילע), או נסר עלים ולריך לנסורת של הברזל או של העלים, או מבקע עלים לחתיכות קטנות, כולהו תולדה דש חן (רמב"ם שם). אבל המבקע עלים לחתיכות גדולות אינה מלאכה רק עובדין דחול וכטור אבל אסור (מג"א ש"ח סקי"ד). המפרך לרוב עפר הייב משום טוחן (בבת דפ"ד ב') ["וכילה ד"ז ב' דקאמר והא קאניל כתים"] אסור לרסק (קאמטאפפעל) מבושלין, או שאר מאכל, משום טוחן; רק בהיו מרוסקין קלת מותר לגמור רסוקן (שכ"א ש"ח). אסור לעשות דבר שאינו חפץ לאכלו מדדמי לטוחן (מג"א שם סקי"ב). אסור לשחוק מלה או גבינה (ברייבאיזען) או במכתשת, דהו"ל עובדין דחול (שם ס"י). אבל מותר לפרר לחם ביד, דכיון דלא ה"ה בכלי, אין טוחן אחר טוחן (שם ס"ב). אסור להסיר בלפורן או בשפשוף טיט יבש שעל בגדו. ולכן יש לזהר מלהפריך רגבי (שנופף טאבאק), דדמי לטוחן. ואם משפשפו לבגד מבחוץ להסיר הלכלוך שבפנים, הו"ל מלבן (ש"ב ס"ד). מיהו באין שם ממשות רק מרלה טיט, מותר לערוב להסיר המרלה (ע"ז שם סקי"). אסור לעשות שום רפואה משום גזירת שחיקת סממנים, ואפי' אין בה שום שחיקת סממנים כעפיית (קליסטער) וכדומה. ולעשות פהילה בפי הטבעת, דוקא ע"י שטוי מותר, כגון ללקחו בב' אצבעות (שפכ"ח). אולם המהנך הפהילה להתבו שם, חייב (עי' במתהר). אסור להאכיל לבהמה כדרך שמאכילה בחולה, גזירה שמא ישחק קטניות להאכילה, ולפיכך אין מרבסין גמל ולא יתהיב מאכל בפה בהמה היה ועוף במקום באינו יכול להחזיר (רמב"ם פכ"ח הל"ה). ולפיכך אסור להמרות המוזות, רק ע"י עובד כוכבים. ואי ליכא עובד כוכבים שרי ע"י ישראל פ"א ביום משום לעב"ח. וטוב לעשות ע"י קטן וכלעיל (מג"א ש"ה): ט) המרקד כגרוגרת חייב (ובגמ' מקבי, היינו זורה, בורר, ומרקד. ומשני מדשון בולהו כמסנן, ולהי מביב להו בבולהו). ואפי' אוכל מאוכל, כגון לרקד מלה

ומרובין לפני זקנים הרי בהדיא דריסוק מרובין לאדם אסור כמו נפני בהמה וכן הדין טוחן דיכון דאסר לה הר״מ משום שנראה כטוחן אין חילוק בין אדם לבהמה, וכן מבואר בר״מ פכ״א הי״ג והתיר אחיקת הריפות בעץ הפרור משום שאינן מהוסרין רק שהיקה הרי דמתוסרין דיכה אסור אפי׳ ע״מ לאכול, ולפ״ז אין הכרע דרשב״ם וסיעתו ס״ל דמותר ירק דק הוא אפי׳ לאכילה דאפשר דמודים דחייב ליכא אלא במותר לבשל כדעת הר״מ, אלא שדנו לענין איסור, ומיהו סתימת דבריהם לא משמע הכי דכיון דאתו לדון בפירור פת מכה פריס סילקא הוו להו לפרש דכתם לבשל דוקא, ואע״ג דאיסורא איכא אפי׳ לאכילה מ״מ בפת מותר, ומשמע דעת הני רבוותא דאפי׳ לאכילה חייב דפירורין דקין לעולם שם טוחן עליהם, וכ״ה בהדיא ברשב״א בתשובה שהביא ב״י דפריס סילקא לאכלו לאחר שעה בו ביום חייב עלי׳, נמצינו למידין דמותר ירק דק דק לאכלו לאחר שעה יש בו ספק חיוב דאורייתא מהמת פלוגתא דרבוותא, [מיהו הרשב״א בתשו׳ שהא דרכו בכך לבישול] ולכו״ע איסורא דרבנן איכא, וביורו׳ פ׳ כ״ג אמרו כהן דשחק תומא כו׳ כד שחיק במדוכתא משום טוחן, אע״ג דתומא מי עדיף כדאמר ברכות ל״ח ב׳, וזו רא״י מכרעת דיש טוחן אף בירק הנאכל מי ומשמע דאוכלו מי דהא סיים הירו׳ כד חייב משקין משום לש, ולבשל אינו טוחן בו משקין, וכ״כ דמודה הר״מ דאיסורא איכא ויפרש הירו׳ חייב דרבנן, ולדעת תו׳ אפשר דמודים בכתישה, וכן הרא״ש מודה בכתישה, ואין לנו שום סיוף בכתישה מדברי התו׳ והרא״ש כיון דמפורש בירו׳ לאיסור, ואין סברא לחלק בין כותש במדוכה לתותך דק דק אלא לענין סמוך לסעודה אבל לא בעיקר עתיה בחוכלין.

ואמנם כשמותכו לאכלו מיד בזה דעת הרשב״א והר״ן [מיהו אין הכרע שהר״ן הסכים עם הרשב״א שהרי סיים בדברי הסמ״ג להתיר בפת משום שכבר נעתנו ולא הכריע וכ״ה בהדיא בריב״ש סי׳ קפ״ד בדברי השואל דהסמ״ג פליג על הרשב״א וכ״ה בלשון ריב״ש שם שהדבר בלתי מוכרע] דשרי לכתחלה, ויש לתמוה על זה מהא דתניא בתוספתא אין מרסקין דבילה גרוגרות והרובין לפני זקנים, ולשון לפני זקנים מתפרש שהן מסובין לאכול, ואף אם יש לדחוק ולפרש ליתן לפני זקנים, מ״מ כיון דלפני זקנים בחמת שרי, לא כו״ל לתנא למתני בלשון שיש לטעות, ועוד דתנא מהדר אתרקתא ויכיב שריותא בקתא דסכינא ליתני דמרסק סמוך לאכילה, ולכן נראה דלא התיר הרשב״א רק איתוך דק דק כיון דעיקר האיתוך הוא דרך אכילה אין חילוק בין מתיכות קטנות וגדולות והכל מקרי דרך אכילה אבל ריסוק היינו כתישה כמעשה הטחינה ממש ואין זו דרך אכילה אלא תיקון המאכל על צורה אחרת אין אכילתו מיד פועלת כאן כלום.

ולהאמור נראה דריסוק פירות יש בהן חיוב חטאת אפי׳ סמוך לסעודה והא דתנן קנ״ב ע׳ אין מרסקין את הפת ואת המרובין לפני הבהמה ומבואר בגמ׳ שאין כאן רק משום שבות של אשווי אוכלא, או שבות של אטרוחי באוכלא, אבל משום טוחן ליכא, ו״ל דאיירי בחתיכות גדולות קצת שאין עליהם שם טוחן, או דמיירי שאינן נפרכין לרסיסים אלא נעשין רכין ואין זה עתיה, ומיהו התוספ׳ דתניא אין מרסקין דבילה כו׳ לפני זקנים כ״כ משום טוחן דהא קי״ל אשווי אוכלי שרי אפי׳ לבהמה כש״כ לאדם ואטרוחי ודאי מערחינן לאדם, וע״כ דאיירי בריסוק גמור שכן הצורך זקנים, ונהרס כל הגוף וחייב טוחן גמור ואין היתר רק בקתא דסכינא.

ובעיקר דינו של הרשב״א נראה דהרשב״ם וסמ״ג והמרדכי והרא״ש שהביא הגה״מ אינם מחלקים בין סמוך לסעודה או לא דלא ליהתמיע שלא יהו מפרשים הדבר, ובתה״ד סי׳ נ״ו מבואר בהדיא שהבשר לפניו לאכול ואינו יכול ללעוס ורוצה לתתוך דק דק ולא הביא כלל דברי הרשב״א והר״ן, ובספרא יש לחלק בין בורר לטוחן ממשנה צורה הראשונה עפי׳, וגם אינו דרך אכילה.

ודברי הר״מ פכ״א הי״ח הנ״ל המ״מ בל״ע וכן הכ״מ האריך אבל לא נתישבו עדיין, ואפשר דחיבת בפירות ע״ם ול״ל בתתיכות. ומרסהיו שהזכיר בשחת ומרובין היינו מתתכין וכמו שפי׳ רבנו במשנה וכן פרש״י, והיינו בהתיכות גדולות, ומפרש רבנו דלא אסרינן טורח אלא בשיש בו מעין מלאכה, ומאן דאמר אשווי אוכל שרי היינו דברינן בשביל לערא דבעלי חיים ומאן דאמר אטרוחי באוכל שרי סבר דאשווי אוכל הביב טוחן עפי׳ ואין להתירו.

ד והנה הב״י במסקנתו דן לענין איגבד״א ולירף לדדי הכיתר. ה. דעת תו׳ דדוקא סילקא [והוא בהעתקה הג״א ולמש״כ נעיל יש בזה פלוגתא בגוגת ר״ן]. ב. דעת ר״א והרא״ש דלא הוזכר כלל דין מתיכת ירק. ג. דעת הר״מ דדוקא לבשל איכא חיוב ואולי לאכול מותר. ד. דעת רשב״א דלאכול מיד מותר. ה. שאין הותכין דק דק, ואחרי כל הנ״ל ההמיר שיכוונו לעשות התיכות גדולות קצת [משמע יותר מדרך שנהגו כדי נלאת מספק ומע״ג דלדד נומר שאין מי שהולך על הרשב״א מ״מ לא סמך ע״ז, והיה מסתפק דהראשונים דסתמו לא ס״ל כן, והגה ג׳ הכיתרים הראשונים נסתרים מהא דתני׳ בתוספ׳ שאין מרסקין דבילה גרוגרות והרובין לפני הזקנים הרי דסילקא לאו דוקא, והרי דלא הרא״ש דגם פירור אוכלין אסור והרי דאפי׳ לאכול אסור, ואין לנו ליסב אלא דלפני זקנים שאינם יכולים לאכול קדם ריסוק שאינו וכמו שכתב בתה״ד וכמש״כ המ״ל, והע״ג דבתה״ד כתב דיחיד שאינו יכול ללעוס הולכין אחר הרוב, אפשר דזה שטוח בכל זקנים שאני, והעיקר דלא כתב כן אלא בבשר שאין במינו טחינה, ועוד י״ל דתוספ׳ בדיבה ולא בחיתוך וכמו שהוכיח המ״א וזה שם טחינה עני׳ עפי׳ וכמש״כ נעיל.

ולמש״כ נעיל דתוספ׳ איירי אפי׳ בטוחן נפנינם לאכול נסחר גם היתר הד׳ של סמוך לסעודה ונריכים אנו ג״כ להלק בין זקנים נשאר בני אדם, או בין חיתוך לכתישה.

והנה המ״א ס״ק י״ד האריך להוכיח דתוס׳ איירי בכתישה ולא בחיתוך, וסיים ומ״מ נ״ל שהדין אמת דאסור להתוך גרוגרות כיון שהוא ג״ק, וכמ״ש ס״ע, ומשמע דלפני מי שיכול לעשותו כך שרי, ובמ״ב בבה״ל הביג עליו דאפי׳ למי שיכול לעשותו כך אסור, ובאמת הדבר מתמיה דבכל הפוסקים שדנו בפריס סילקא לא הזכירו תנאי שיהא בשביל זה שאינו יכול לאכלו בלא זה, ואמנם יותר יש לתמוה שאלה איסורו לפני זקנים בלשון נראה לי ואלה עצמו אמרה דס״ע, ובמה נסתפק הלא כאן בסי״ב כבר דהה המחבר כל שאשה הכיתירים שהזכיר בב״י וכתב דהמותך ירק דק הייב משום טוחן דלא בהרא״ש ודלא כתו׳ דדוקא סילקא, ודלא בהר״מ דדוקא נבשל, והרמ״א לא הביה בזה כלום, ולמה יהא מותר דבילה וגרוגרות והרובין לפני זקנים.

אבל יתכן שהמג״א פשוט בפיו דלפני זקנים הוא זקנים המסובין לאכול, ודברי הרמ״א שסיים דלאכול לאלתר מותר קאי אנהם וירק אבל לא קאי אגרוגרות והרובין לפני זקנים, שהרי בהדיא אמרו לפני זקנים, וא״כ צריך טעם למה אסור לפני זקנים, ועל זה כתב המ״א דבאמת לא הוזכר בתוספ׳ איתוך רק כתישה וזה ניחא דאין כאן איתר דסמוך לאכילה, ויש מקום לומר דאיתוך לפני זקנים מותר כיון דהוא סמוך לאכילה, וכתב דמ״מ דעתו לאסור שאין אנו סומכין להתיר כדעת הרשב״א אלא בצירוף דעת הפוסקים שאין עתיה בשאר אוכלין או כדעת הרא״ש שאין עתיה בחוכלין, ובסמוך לאכילה ממש אלימא עפי׳ סברתם דלא מקרי טוחן אבל כל זה בהפסר לאכלו אבל בחינם יכולים לאכלו בלי פירור שם טוחן עליהם אפי׳ לאכול לאלתר וכמ״ש התה״ד והיינו דכתב המ״א ומ״מ נ״ל דהדין אמת כו׳, ר״ל דגם איתוך אסור אפי׳ לאכול לאלתר ומשום דהוא ג״ק ורמז על דברי תה״ד דבש״ב, ועל זה סיים ומשמע דלפני מי שיכול ללעוסו מותר, ו„לפני מי״ היינו שהוא לפניו ומיסב לאכול.

נמצינו למידין דשחיקת בגוגת לפני התינוקות בשבת, שאינם יכולים נלעוס אפי׳ נהלכי׳ נאלתר. אין כאן איתר אל הרשב״א, וג׳ איתירים הראשונים שהזכיר ב״י כבר הכריע בשו״ע בפרש״י דפריס סילקא, ובכל ירק חייב וגם לא הזכיר ע״מ לבשל, וא״כ יש בזה חיוב חטאת, ואין לנו להתיר רק ע״י שינוי בקתא דסכינא או קתא דקף ומזלג, ולבריאות התינוק אין השינוי מזיק שאין כאן שינוי בתולאות הכתיקה, אלא שיש כאן שינוי בעבודתו של הטוחן צריך עדיה עפי׳.

לענין היום טוהן אין נפקותא בין דבר יבש שמתפרד לרסיסים נפרדים, ובין דבר רטוב שמתדבק בעתיתו לגוש עב, שכרי דבילה וגרוגרות שנכתשין מתדבקים לגוש ומ"מ יש בהן משום טוחן, וכן הר"מ פכ"ה הי"ג כתב דמותר לגמור שהיקת הריפות בקדירה שמורידה מעל האש כיון שאין מתפרדין דיבר, ומבואר דמלד שמתדבקין לגוש אחד לא נגרע איסור עתיה, וכן בהא דתנן שבת קנ"ג א' גועס בשיניו פרש"י ותו' דמרוייחין שבמלאכה ע"י טוטוי אבל במה שנעשה גוש אחד כדרך הנעשה לא הרוויחו כלום, וכן הדין נותן דהיבור הנעשה ע"י הלחות לא חשיב היבור וכמבואר בר"מ פ"ו מטו"א הי"ד שאין היבורי אדם היבור, והיה קדם בשהר את הבגדה עמה שנגע בה עימה את כולה ואם נגע בשהיקה אין עמה אלא מקום מגעו, ובגדה שחתכה רק רק חייב משום טוחן, ושחוקה שפרידה בסכין נפרורין דקין אין עתיה אחר עתיה.

ענין אין עתיה אחר עתיה בהזכירו פוסקים אינו ענין נאין ביטול אחר ביטול שנהגו הפוסקים, דגבו"ע אריתה כופרה והדר ואיקובי ואזר ואריתה הייב וכן במתכת, דכל דהדר ואקובי הדרא לקמייתה אלא בבשר לא הדרא נקמייתה דבשר נוגן מבושל ומי מבושל הוא, ובמים נהגו הפוסקים אי מים מבושלים נוגן יש בהן כח הביטול, אבל הא דאין עתיה בפת היינו שאין טוחן אלא בהפרדה שב היבור עצמי אבל הפרדה שב היבורי בני אדם אינו בכלל טוחן, אפי' בהיבר דבר שנא נעהן מעולם, אלא גם נעולם מפורד, ויש עוד שאלה בביטול אחר שנתבטל במב"ד ופטוגתא זו היא אם מב"ד יש בו הסיבות ביטול גמור שלאחרי כן לא יפול עוד כבר אם ביטול וכיו"ב בעתיה מינו מחוסר שהיקה.

סימן שכ"ה ס"ב פרי' דהוליג ואינן יכולין כו' קמבוי בי' אוכל, מי' הרמ"א נאמע משום שאינן רואין נאכילה מקרי אבוויי אוכל, והיה אפשר נומר דאע"ג דלא קיי"ל כר"ה קנ"ה מ' דאסר אבוויי אוכל, התם באוכל עצמו ראוי בדותה אבל הכא אינו ראוי עפי, אבל בהה"ד מבואר דמיני מיני קאתר ומש"כ דנוגע נאיסור אבוויי אוכלא היינו נר"ה, ואי"כ נמאי דקיי"ל בסי' שכ"ד כר"י אין בחן איסור אבוויי אוכלא, ומיהו זה קשיא רק אהא דכתב רמ"א נאסיר משום אבוויי אוכלא, דגפ"ז גם באוכלן נאתר יש נאסור אבל אם מכין באוכלו אחר שעה יש נאסור מכיס טוהן כיון דאינן ראיין נאכילה בגה עתיה ומשום עשה באינן ג"ר נה סמך תה"ד נהתיר, ובמ"ב ס"ק נ"ג כתב דהרמ"א מיירי במגיה נאחר זמן ובס"ק נ"ד כתב עד דברי רמ"א דיש מקולים בזה והם דברים הסותרים זא"ז דבמגיה נאחר זמן נה מלינו מי במתיר.

ולמש"כ נעיג דעת ת"ה דהרמ"א מוירי נפני התרגוגים שאוכלין בעבו ונשון נפני נה מתפרב אלא בבבי וכן הוא בתה"ד בהדיא בתהה הבאלה של היתוך בבר לני, ואפ"ה אסר בדברי תה"ד ונא סמך נהקג בדעת רבב"א אלא ברחוי נאבוג בנא היתוך וכמב"כ נעיג, ונשון אבוויי אוכלא שכתב רמ"א היינו דבזה אוכא עלי' בב טוהן, וג"ק קו' הע"ז והגר"א.

ולשון וכל זה כו' שכתב רמ"א, כתבנו נעיג נפרב דקאי אדברי המחבר בהותך ירק דק דק, ונג פירור נתם, דלאנתר א"ל בעשה שאין טוהן אחר טוהן, אבל קבה כיון דבג"ק ותיתך נפני מי שאינו יכול נעשות אסור גם נאנתר, א"כ ע"כ נריך נעשה שאין טוהן אחר עיתן, ואפבר דכיון היבור שב קמה נעשה ע"י המים ודאי נא הביב בעתיה בג"ק דהתם מהנא אח גוף הבעבי, והרשב"ם מידם דמיתר אפי' בהותך לאכול נאחר זמן דלא חשיב היבור כנג, וזהו אין טוהן אחר טוהן וכמש"כ נעיג, ומ"מ אין הדבר מוכרע בכונת הרמ"א.

והמ"א, אבל בכל אופן הדברים נראים, ואין נהקל בריסוק.

משנ"ב בתה"ד דאין עתיה אלא בג"ק, אין כונתו ממש כעין שאמרו בעימור ובדישה דהא בותש רגבים חייב משום טוהן כמו שאמרו ע"ד בעושה הביתא, ובביאה ח' ב', אלא כונתו באוכלין חיין ואין נריכין הדקה, כן י"ל דאפי' אינו דפליגי בשאר ירקות מודים בבשר דכיון שהן אוכלין ואינן ג"ק כלל אין עליהן שם טוהן, וכן מבואר בהדיא בלשון הרב"ד דאחא עלה משום מישעטא בפלוגתא ועליהו

להשוות במאי דאפשר, ואם אין עתיה אלא בג"ק הוא בכל דבר אף בהינו אוכלא אינו ענין לפטוגתהן ואין אנו ממצעין פטוגתהן בזה, אלא שברת נהו ג"ק מחזקת שאין עתיה בהאי אוכלא שאינו ג"ק וכזכיר מה שאמרו בגמ' אין עימור אלא בג"ק, היינו שמעוד דנפשמיש הבהינו ג"ק מלבדת אורה המלאכה, דזהו העשה שאין עימור אלא בג"ק, שאורת העימור אינו אלא בג"ק, דאי נא הכי אינו באורה המלאכה לא היינו תופסין ג"ק נעיקר בגדר המלאכה אף דבמשכן היה המלאכה בג"ק, דהפרעים שהנו קובעין אותן דבעינן דומיה דמשכן הן דוקא בדברים שמביאים שינוי באורת המלאכה, דהא נא בעינן עורות איליס ועורות תחשים וכיו"ב ומלאתי בג"ק שהאיך נפרש כעין זה.

והא דהביא הה"ד דברי המחירים בנתם נפני הרגנוגים משום שאין טוהן אחר טוהן, כתולקים עד שבת תו' כוא כפי הלד דלהתו' מותר אפי' נפני מי שאינו יכול נעשות שבא הנדון בג הה"ד נפני מי שאינו יכול נעשות ומביא דברי תו' להתיר וע"ז אמר דשאר פוסקים מולקים בהתנע ואם התו' מודים ודאי אסור, ומ"מ משיק דבאינו ג"ק משהבר נהתיר אפי' נפני מי שאינו יכול נעשות, כיון שבוא יהיר, אבל אם אינו ראוי נעשות אדם יש נאסור ועדיין אפשר נומר דבג"ק אפי' אם זה שאינו יכול נאכנו הוא יהיד אסור אף נדעת הוספות.

סימן נח

ה) **שבת** קנ"ו א' כ"ד מבני תר"ח עד יד עד יד כו', נעיל סי' נ"ן כתבנו דדעת הראב"ד התו' הרא"ש הרשב"א והר"ן בוא נ"ב ב' דמידי דלאו בר גיבול נמי הייב כשיבל אפי' נ"ריבר"ו ודאא בהר"מ פ"ה מהלכות שבת הר"מ מפרש הא דאמר ריבר"ו פוטר עד שיגבל היינו עד שיגבל מידי דבר גיבול וכמש"כ הר"מ שם, אבל ש"פ מפרשי בפשוטו עד שיגבל את האפר, ואי הוו מפרשי בהר"מ נא קשיא כלל נפרש"י בוא פס דקיטמא שרי לגבל משום דלאו בר גיבול הוא, וגא יתכן שיקבו מדברי אבני [וכונתם דבגתינת מים נאוד תשיב נם] דשפיר י"ל דקיי"ל כרב יוסף נעיל י"ח א' דלא בבקינן פשיטותא דרב יוסף מהמת ספיקו דאבני, אלא דקשיא לבו דלוכא נמ"ד דזה שאינו בר גיבול ינרוס פטור, וס"ל דזה אינו תלוי בלל בפטוגתא דרבי וריבר"ו ואי מידי דלאו בר גיבול אינו בכלל גם נא שייך נומר נתינת מים זהו גיבולו, וכ"ה בלשון הרא"ש בוא בס בפרכא קמייתא ומה בסיים ועוד כו' לאנומי פרכא קמייתא הוא, וכ"ה לבון שאר הראשונים אלא הזכירו פטוגתא ר"ו ואבני, ואא דכתבו נפרש קטמא היינו אפר יבש ולא פי' שנתן לתוכן מים ולא נבלן, משום דממרה בהן בפי התנור וממילא מתגבלין, ואין נומר דמגבל על יד על יד דהו"ל לפרש בהדיא.

ולפ"ז הביאור שעושה על יד על יד מלא מאיסור דאורייתא, ונראה דאיירי דנותן הומץ על המרובה בכלי אחד ואה"כ נועל משע מעט לכלי אחר ומגבל ומחזיר כולן לכלי אחד, וזה נקרא שינוי שאין זה כדרך מלאכתה וגם אין כל החלקים שוין בבלילתן כיון בטול מעט מעט קודם שנבלן בכלי הראשון אבל אם מתחלה לוקה משע קמה לכלי ובתן עליו הומץ ומגבלו אין זה שינוי, תדע שהרי הא דאין גיבלין לרבי פרש"י דכיון דרבי מהייב בנתינת מים נאחר אי אפשר נעשות שינוי, אלמא דשינוי דיד על יד אינו אלא בגיבול ולא בנתינת המשקה לתוך הקמח.

ושמעינן מכאן דשינוי שעושה קודם המלאכה חשיב נמי שינוי שהרי בשעה שמגבל את המעט לא מינכרא מלתא שנבלה מהמרובה, [וכ"כ בדרישה סי' שכ"א אבל לא מסתבר, ולמש"כ לקמן דהמעט עלמו חשיב שינוי לא נשמע מכאן כלום].

אח"כ ראיתי בחי' הרמב"ן כתב דע"י ע"י חשיב שינוי אע"פ שמגבל כל ארכו אין דרך גיבול בכך שאין דרכו אלא במדוכה, ולא אתפרש כונתו ז"ל, ונראה דבש"ה ול"ל באין דרכו אלא במרובה, ונראה דשתיתא לא דמי לקמה שאינו נאכל בלא אפי' ובעמוס שאדם

מסורת השרים

עבידנא יומא טבא לרבנן. לתלמידים. ולא יכיר היה: תיתי לי. יסולם שכר: דכי אתי צורבא מרבנן כו'. שמיכה תלמידי חכמים עליו: דלא מזיגנא רישא אבי סדיא. מיני מינים לחלי על הכר: כמה דלא מהפיכנא ליה בזכותיה. עד שלרלה לם ים כדכיו לכוחו: מתעטף. בגגדים נאים: בואי כלה. הכי קרי ליה לשבתא שבת מטון מכיונת: טחיי. רקיקין טמין פיהן בשומן אליה לו בשמן: מי עדיפת לן מינה. כלום לחה חשוב לנו מן השבת לכבוד שבת הכנעים ולא הייט יודעים שחבת: מחליסר טבחי. לטשש בשבת מן המוכמר: איסתירי. סלעים. לחסמירי פסיטי סלעי מדינה והן לא מתי בסלע עורי והייט מלי דינר: ומשלים להו אצינורא דדשא. לפני טחים להכיל לו הבשר היה מזמן לכן משתיהן על פתחן ואומר לכן לחשוב הייל המלאכו והמחקו מהר בחומטומיכם למהר ולחשוב ולמסור ולהמעבק בגדי שבת. ולו נראה ומשלים להו אצינורא דדשא כשהיה מביא לחשוב היה עוטה לשמשן המכיים שעדמו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממהר לחשוב ולהכיל אחרת ואמר לכן לשמשן אשר הייל המלאכו מהר להכין לחם זו בעוד שאלך להכיל לחם זו: אתבתקא דשינא. פשמדו"ל של שן שחשוב היה ועשיר: ומרשיף נורא. טפח משם עולא לכנות הבגד. ורבינו לו גרס אתבתקא דשאנא מדהר: לבוש גונדא. כלי אחור להודיע שהיום אינו כדי להתנהג בחשיבות מלהתעבק בחכמיהי שבת ולא יטוף בגדיו בגישול קדירות: דתנא דבי רבי ישמעאל בו'. דכשול קדירה מטוף בגדים: מחריך רישא. לם היה שם לחם בהמה לחרוך מחרכו הוא בעלמו: פרים. לשון פרזמים* מחתך מצחת צחוחי. מלית האור בעלים דקים: מכתף ועייל מכתף ונפיק. בע"ם יולא ונכנס להכיל תמיד משאות כלי תשמים ובגדי מופס ומגדים כלדם שמקבל לת רבו בביתו ומרלה לו שהוא חשוב עליו ומרד לכבודו לעולם ולהכנות בשבילו: מוקר שבי. מכבד שבתות: אמרי ליה כלדאי. להי נכרי: כלדאי. מודים בכוכבים: אכיל להו. מופס ליפול ביהו: אותבה בסייניה. עשה לו טוגע על לבד ובגו בחשבנות של אבן וקבע בו מרגליות וקבע לת זו עמהם: סייניה. טוגע. ודביע הלו גרס בסדיניה בפולרו ולחשון הגון לי והוא לשון ר' יפתח ב"ר יהודה: תרסר עיליתי דדינרי. עליות מלאות דינרי זהב. יוגחתא בעלמא הוא כלומר הון עמק מאד כך פירש רבינו הלוי וכן בכל מקום בגון תלסר גמלי ספיקי טרפתא (שלן דף יב:) וכן תלסר עגמי דלעיל: במה הן חוכין. לעשר גדול ב"ה: לה' הארץ. לאין לנו רשאין ליהנות עד שנברך שמו בברכת המזון: והארץ נתן לבני אדם. ע"י מתנתו ונתיבו הטובה הוא: מאי דכתיב ולקדושה' מטובו. מדכתיב וקרלת לשבת עונג מכלל לקדוש ה' לאו לשבת קרי: ובבדתו. לשבת שהוא מהדר לאי ביום"כ הוא מביא מכל מכוכה: להקדים. זמן פעודת שבת לזמן פעודת מוצ"ש והכו כבולה: לאחר. חכו כבולו שהוא מתחה לאכול בבאי נשמייה. בתלי לשיוהו מלמר ימים: אי רגיליתו לאקדומי. פעודתכם בבקר לתחרוה: רב ששת. בני נהר הייט ואינו רולה עם האכילה וכשהיה דורש בשבת מוציא התלמידים ממקום שמגיע שם החמה לעת האוכל כדי שיטעמו ויתחרו לקום: דמנגי טולא. שלטנו: הייא. מהר: מהדר

[מסורת קה:]

[ע"ל נב: ריש]

[ע"ל מ"ש לעיל ולעבר]

[ע"ל הכ"ל ובקרא לשבת עונג רבי אבא ומ' וכ"ל בשלן קיט.]

[נמ"ל קיד. [יומא נב:]]

[לנוכר רש"י פסחים ל. [מלרשש"ל] בבא מחקפל.]

תוספות הב"ח

(לא) בבי (לא) מרגלא ריש לקי: (כ) שם גרס מלחיה בשמלי:

[מגילה ט.]

[פי' מסורת בבא מלכיא ד"ה מלן]

גליון השרים

[בבי לשון ריש. ניסן דף לד ע"ל: רשי"ל ד"ה מלכיא עליתה דדינרי ומ' הוצאת בשלמה. ע"י מרגלת דף כ ע"ל בשם ד"ה מלכיא מרגלת:]

בתליסר עיליתא דדינרי. אומר ר"ש דעיליתא שם כלי כולו כתמרין ברים כולו מטבען (עיכוין דף עב:) עגלה נקבת בכלה": רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר. ולא פליגי אלא רב אמרי בהדרו לאחר ושמואל אמרי בהדרו להקדים כדאמרינן בסמוך: ומלא

*(ג)מעלי שבת ואמר בואי כלה בואי כלה רבה *בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תלת סאני מרזי א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא אמרו ליה מי עדיפת לן מינה *רבי אבא ובן בתליסר אסתירי פשיטי בישרא כתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דדשא ואמר להו *אשר *הייא אשור הייא ר' אבהו הוה יתיב אתבתקא דשינא ומרשיף נורא רב ענן לביש גונדא *דתנא רבי רבי ישמעאל בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל יסוג בהן כוס לרבו* רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא רב הגא מדליק שרני רב פפא גדיל פתילתא רב חסדא פרים סילקא רבה ורב יוסף מצלחי ציבי ר' זירא מצחת צחותי רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא קמייהו ואיכא דאמרי ר' אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפיק אמרי אילו איקלעלן רבי יוחנן מי לא מכתפינן קמייהו יוסף מוקר שבי הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה נפיש נכסיה טובא אמרי ליה כלדאי טולהו נכסי יוסף מוקר שבי אביל להו אזל ובינתו לטולהו נכסי זבן בהו מרגניתא אותבה בסייניה בהדי דקא עבר מברא אפרחיה ויקא שדייה במיא בלעיה טורא אסקוה איתותה אפניא דמעלי שבתא אמרי מאן זבן כי השתא אמרי להו זילו אמטיוהו לנבי יוסף מוקר שבי דדגיל דזבין אמטוה ניהליה זבניה קרייה אשבח ביה מרגניתא זבניה בתליסר עיליתא דדינרי דדהבא פגע ביה ההוא סבא אמר מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא בעא מיניה רבי מר' ישמעאל ברבי יוסי עשרים שבא" במה הן חוכין א"ל בשביל שמעשרין שנאמר *עשר תעשר *עשר בשביל שתתעשר שבבבל במה הן חוכין א"ל בשביל שמבבדין את התורה ושבשאר ארצות במה הן חוכין א"ל בשביל שמבבדין את השבת דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וקיתונות וצלוחות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים *וכשמניחים אותו אומרים *לה' הארץ ומלואה וגו' *וכשמסלקין אותו אומרים *השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת אמרתי לו [אשריך שוכית] וברוך המקום שזיכך לכך א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו ממילין לתוכו וריחו נודף אמר לו תן לנו הימנו אמר לו כל המשמר את השבת מעיל לו ושאינו משמר את השבת אינו מעיל לו א"ל ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב *ולקדוש ה' מכובד א"ל זה יום"כ שאין בו לא אכילה ולא שתיה אמרה תורה בכבודו בבמות נקיה *וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר אמרו לה בני רב פפא בר אבא לרב פפא כגון אנן דשבוח לן בישרא וחמרא כל יומא במאי נישגייה אמר להו אי רגיליתו לאקדומי אקדומי ואי רגיליתו לאחרוה אחרוה אקדמוה רב ששת בקטא מוחיב להו לרבנן היכא דממיא שמשא במיתוא מוחיב להו לרבנן היכא דממיא טולא כי היכי דליקמו הייא ר' זירא מהדר

מהדר

עין משפט נר מצוה

סב: ז מ"ש פרש"י מ"ש ס"ו סעיף ל: :

סג: ב מ"ש פל"ב מהלכות שבת הלכה ב שבת הלכה ד מ"ש פרש"י רמב"ם סעיף ג :

סד: ג מ"ש פל"ב מהלכות שבת הלכה ד מ"ש פרש"י רמב"ם סעיף ד :

[ועיין מ"ש ביבי קלב: ד"ה עיליתא]

סו: ח מ"ש פל"ב מהלכות שבת הלכה ה מ"ש פרש"י רמב"ם סעיף ו:

[מלין קיט.]

ע"י מהר"ל ובכ"ל בסוף עמוד זה

[קדושין מח.]

רבינו חננאל

ורבנן תני דעבדי צורכי שבת בשבתייהו, כגון אבהו דהדר[ריהו] (הצבי) אתבתקא דשינא דשבוח בישרא. הדר חנן דשבר תנורא הדר הונא גדיל פתילתא. ורב חסדא מדליק שרני ורב ספרא פרים סילקא. ורבה ורב יוסף מצלחי ציבי כדאמרינן בגמרא ברישא דפרקין. ושקיטו ותבנתה באדם עצמו בפי' עדיף יותר מבשלותו: וכבודתו בשבשה זמן סעודתו בתקדמה או באחור. ריחה הנתנו בעצמו אשר ריבלו:

ע"י מ"ש שם

מוסף רש"י

ואין אדם רואה תורה לעצמו. אין דעתו מתקרת עד הסוכה נמיב שם עצמו ומפיל מפסין לגין אמת (מגילה קה:). בואו ונצא לקראת שבת המלכה. כלומר המקבל פני מלך (נ"ל נ:). הלת בואי שחי. שלם מלאן פה נקיה מגיה יום הבנה כיה (שלן קיט.). אל יסוג בהן כוס לרבו. לפי שמבשלו ומלבלבו בכחול קדירה (יומא נב: ופי' לעיל קד.). מחריך רישא. לכבוד שבת (קדושין מח.). שיבוטא. דג (שם).

מי שהחשיך פרק עשרים וארבע שבת קנה

יחד. גנר: והלה בה בלבלה. ונתן בה עירבו והוא נתסון לשטת למטה מתמת המילן: למטה מי׳ מפתים. לם בלבלה נתוך ״ נלתך עירבו עירבו והוא ועירבו בהי״ר מכל למעלה מי׳ ומקום בלבלה רשות מדבעה הוא לה בלבלה רשות היחיד והוא נתסון לשטת בנרות הרבים ואינו יכול ליטול שם ולמלבו וכיון דאינה מעשה הרלאיה לו ליט קושה שבמתה על יהה: טעמא דנגע יחד. דמי שקל לעירבו מבחמתם בלחי נדרין מכל לא נגע יחד מלא קבוה בלחי מילן לא: הכא בבלבלה דחוקה. שפיה לר וקלבה כיון ומכנים יהו לבוהב בדחוק הלכך לי ממש הוה קטר לה בלחי מילן כי שקל ליה לעירבויה מבל ליה לחילן הלכך כי מיכא יחד הוא דסרי ולי לא לא: האי דבא דמדלא. פולם שעולין בו לבוהב דבלים שעשין ע״ג קונדיסין נבוהין והא פעטה לחילן: לא ליבוזיה. דלם הבולם לחדיקלא לא יבמוך דלם הבולם לגד דקל דכי מליק מבמתם לנדרין: אלא ליבחיה אגוזאוי לבר מדיקלא. יתקע יחד בלחי המילן ויבמוך הבולם בלי דהוה ליה יחד לנדרים ובולם לחי לנדרין: וכי מליק לא ליבח כרעיה על היחד אלא אקבא. מל מלבמם הבולם לו קנים הינלחים מהקונדיסין: מתני׳ מקיעי עמיר. קבין של שבלים (בלחמם) שלוגדים מבינין לחמם מיהו טחין לבהמה לחולה: מפספסין. שבן דרך שמפסיים לבהמה העבמים ויבין לה לחולן שבהבן דבוקן מבחבמן ולינה מריבה ריבה כל לך לבוקה בהן: את הכיפין. מפרס בגמרא וכן דיבן: ואין מרסקין. לבן מבפסקין שבח. עבב של מבלה והוא לבפסבמה ומבמם דבידבה דלא נריך הוא: רבי יהודה מחיב בחרובין לדקה. שבעיה דקות ודקין לה: גמ׳ הן הן פקעין הן הן כיפין. שלן קבין של שבלים הן מיהו פקעין מרי שלינן קשורין אלא בשני לחמים: כיפין תלת. קשורין ג׳ [לחרוים]: דיבן דארזא. ענפים לבין בל לה שמרבדין לחמם ובעבדם לבין לחיבן לבהמה ודבב בי לבם מבמין לחמם לעבים: הא״ר מחיבין פקעיי עמיר ומבפסבין. דבין דמבוקלא מוכלא מיהו מעבר לעבות הבן לבבבירם לבמבקן לה. ואם הכיפין אף הן מחיבין ומבפסבין ואע״ג דעבים מרבמיהו. אבל לא הבדיבן לא לבפסם אלא לבחיב דבין דמבוקלא

יחד באילן והלה בה כלבלה למעלה מעשרה מפתים אין עירבו עירוב למטה מי׳ מפתים עירבו עירוב מעבא דנגע יחד באילן הא לא נגע אפילו למטה מי׳ מפתים אין עירבו עירוב והא האי תנא דקאמר בצדדין וקשרי בצרי צדדין אמר רב פפא הכא בכלבלה דחוקה עסקינן בהרי דשקיל ליה לעירבוב קמגיר ליה לאילן וקבשבש באילן נטפיה ״והלכתא ״צדדין אסורין צדי צדדין מותרין אמר רב אשי השתא דאמרת צדדין אסורין האי דתנא דמדלא לא ליבוזיה אינש אריקלא דהוו לה צדדין אלא ליבוזיה אגוזאוי לבר מריקלא וכי סליק לא ליבח כרעיה אגוזאוי אלא ליחבח אקבא: ד מתני׳ מחיבין פקעיי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הדרין אין מרסקין לא את השבח ולא את הדרובין לפני בהמה בין דקה ובין נסה רבי יהודה מחיב בחרובין לדקה: גמ׳ אמר רב תנא הן הן פקעין הן הן כיפין פקעין תרי כיפין תלתא דרין דארז והיק מחיבין פקעי עמיר לפני בהמה ומפספסין והוא הדין לכיפין אבל לא את הדרין לא לפספס ולא להחיב אמר רב חסדא מאי מעמא דרב תנא קא סבר למטרח באוכלא מחזנן לשיי אוכלא לא משיגין רב יהודה אמר הן הן פקעין הן הן דרין פקעין תרי דרין תלתא כיפין דארז והיק מחיבין פקעי עמיר לפני בהמה אבל פספסיי לא וכיפין פספסיי נמי מפספסין אבל לא הדרין לפספס אלא לחיבר אמר רבא מאי מעמא דרבי יהודה קסבר ישוי אוכלא משיגין מטרח באוכלא לא מחזנן תנן ״אין מרסקין את השבח ואת הדרובין לפני בהמה בין דקה ובין נסה מאי לאו חדובין דומיא דשבח מה שבח דדכיבי אף חדובין דדכיבי אלמא לא מחזנן באוכלא ואחזביה דרב תנאן אמר לך רב תנא לא שבח דומיא דחדובין מה חדובין דאקשי אף שבח דאקשי הכי משבחת לה בעלי זוטרי תיש רבי יהודה מחיר בחדובין לדקה אין לנסה לא אי אמרת בשלמא חיק סבר מטרח באוכלא לא מחזנן שוי משיגין הייט דקא אמר ר׳ יהודה: בחדובין לדקה נמי שוי אוכלא הוא אלא אי אמרת חיק סבר שוי אכלא לא משיגין מטרח באוכלא מטרחנן רבי יהודה דמחיר בחדובין לדקה כל שכן לנסה מי סברת דקה דקה ממש מאי דקה נסה ומאי קרי לה דקה דחייקא באוכלא הא מדקתני רישא בין דקה ובין נסה מכלל דרבי יהודה דקה דקה ממש קאמר קשיא הא שמע מינה מחזבין את

למטה מי׳ מפתים מיהוב מיהוב · קבה אמלי מיהוב מיהוב וסל כרמלים הוא כין בתחבה לבבבה ולבבר לבלבל נרסיר ויל לון כרמלים בכלים כדפרים מקבשרים בעיק דמכינתן (לה יי) נבי סיבה קיבבו מוגמת ס׳ ״לי עמי מרבי לאמר ״כל דבר שהוא מבשל בבשל לא נחר עלי כן

המבשל: אמר רב פפא הכא בכלבלה דחוקה מסקינן · מדמבמי רב פפא הכי מבמבע דבבירה ליה מדין מוחבין ורב לבי מבמבע בבסמך דלחבר רב לבי בבסמך הבחבל דלחבר מדין לחבין וקבה לי הא לחבבל בבבב (לה יי. ובס) דלחבר רב פפא שבע מינה מדין לחבין ולי בלבל דמבר מדין מוחבים בבסמך לבבבל לבבבל מדין מבבל לבי לבבי לבבי לבבי לבבי מדין מוחבין. כל דלהבי נבה מבבה דמי: והלכתא מדין לחבין נבי מדין מוחבין:

והמה לבבי לחבל לא לבבבל בבבי בבבי בבבי

שולה דג מן הים לא מחייב רק ביבש בו כסלע בין סנפיריו דתו לא חיי כלל. אבל כל שיכול לחיות עדיין לא מחייב וכ"ש כאן שגדל בדרכו אף שמיעט ויניקתו מן הקרקע לא הוי בזה עוקר דבר ר' ולא מקרי חלישה. וכה"ג אמר בגיטין כתב על הרס של עלין נקוב כשר דשקיל לי' ויכיב ניהלה ופירש"י דיהיב לה כוליה ולא חשיב ליה מחוסר חלישה מה שיגביהו מן הקרקע ויחגנו לה. עוי"ש היעב הרי מבואר דזה לא מקרי חלישה משא"כ במעשר לא מייבה תורה במעשר רק גידולי הארץ לקרקע עולם ולא זורע בגג ובספינה ובחורבה דזה לא מיקרי ארלא. וא"כ אין סתירה מסוגי' דגיטין לסוגי' דהכא. ולדינא נקטינן כסוגיא דהכא דאין בזה רק איסור דרבנן ומרינן מפני כבוד הבריות ודו"ק:

7 קיד) **שאלה** מה שנוהגין לחתוך ירק בשבת דק דק אם הוא היתר פשוט או יש לדון קצת בזה:

תשובה איתא בשבת פ' כלל גדול דף ע"ד ע"ב אמר רב ספרא הני מלן דפרים סילקא חייב משום טוחן. ופירש"י פרים מתחכו הדק. והתוס' פי' דדוקא בסילקא שיך עתיכה אבל שאר אוכלין שרו והרי"ח ז"ל פי' עני דקלים שעומדין תיכי תיכי כעין נימין שבשמפרק הנימין הללו יולא מביניהן כעין קמח דק לפיכך המנפלו חייב משום טוחן. הביאו הרא"ש ז"ל וכתב אשר נראה בעיניו פי' ז"ל ותמה על פי' רש"י ז"ל דבר שהוא אוכל ומתחך אותו דק איך שיך ביה עתיכה כו':

והנה הפוסקים ז"ל הביאו בשם הרשב"א ז"ל שהתיר לחתוך ירק בשבת דק דק לאכלו לאלתר ומדמה לה לבורר אוכל מתוך הפסולת דברי לאלתר וקלת מפקפקין על היתר זה. ולענ"ד הדבר נ"ע דהנה איתא בשבת קי"ט ע"א רב חסדא הוי פרים סילקא כו' גבי הכנה לשבת וע"כ פי' שם כפירש"י שמכין לאכול בשבת ושאסור לעשותו בשבת ועשה בע"ש אבל פי' הר"ח ז"ל אין ענין לזה כלל דכאן מיירי בהכנה לשבת. ולפ"ז משמע דאף לאכול לאלתר אסור לעשותו בשבת. דאל"כ נ"ל להקדים לעשות מע"ש ויתקלקל בלילה יעשה בשבת וכולהו הכנות דחשיב בתם בש"ס אסור לעשותן בשבת. וא"כ היתר הרשב"א בלאלתר לע"ג וכן משמע בפירש"י פרק מפנין ובלבד שלא יקטום כו' ופירש"י משום טוחן ולעיל מ' קוטם ביד ואוכל ובלבד כו' משמע דבכלי אף לאלתר אסור. וכ"מ מתוספתא אין מרסקין בבילה גרוגרת וחרובין לפני הזקנים כו' אבל מרסק ביד של סכין כו' משמע דבסכין אסור. והיינו לאלתר דקאמר לפני כו' והטעם משום טוחן כמבואר ברמב"ם. וכן מבואר דאי משום מערה באוכלא כו' אין לחלק בין ביד ובין בכלי. ותוספתא תני לה דומיא דמלח ופלפלין ומשמע דחד טעמא הוא:

קטו) **שאלה** ישמעאל שהביא דבר שיש במינו במחובר דצריך להמתין במוצאי שבת עד כדי שיעשו. אם דווקא עד שיבואו ממקום שהביאן הישמעאל או אם גדלו ג"כ במקום קרוב סגי עד שיבואו ממקום הקרוב:

תשובה איתא בשבת קנ"א במשנה ישמעאל שהביא הלילן כו' ואם בשביל ישראל כדי שיבואו ממקום קרוב ופליגי בגמ' מאי ממקום קרוב רב אי ממקום קרוב ממש ושמואל אמר חייסין כו' ופירש"י ותוס' ורא"ש דהאי חייסין פי' לקולא פי' שחולין שבאו מתוך התהום מספק וגרסינן בגמ' תניא דשמואל כו' ומהא דתנינן במרהן שהותם במ"ש ע"י עבדים כו' עוי"ש ולענ"ד פי' כזה דחוק דאם יש בה רשות כו' היינו ישמעאל שיש לו הרבה עבדים וחולין שנעשו במ"ש ע"י עבדי' וגם הדין נ"ע דעכ"פ יש לתלות במלוי וברוב וא"כ מה"ת לתלות בדבר שאינו מלוי אומר הישמעאל בזה ליווה לעשרה עבדי' להם בבת אחת במהירות מפי יש לתלות שנעשו בדרכו ובשבת וגם הנו הרשות בין הוא ומסתמא הכלים ישמעאלים ממנו את המרהן בדרכם והפיגו בדרכן אין לתלות באותו מלוי כלל להיתירא ועוד קשה דדבר

ונראה לפי' בעזהש"י עפ"י ד' הרי"ף ז"ל שכתב דשמואל פליג אדרב דרב סבר דבעינן שהחלילן האלו הובאו ממקום קרוב אבל אם נאו מרחוק אף שיש גם במקום קרוב חלילן ויוכלו להביא משם אסורין כיון שאלו הובאו עכ"פ באיסור ועלה פליג שמואל ואמר דא"כ אין לדבר סוף דאף שנראה שבאו אלו מקרוב כגון שחיכף בשחרית נכנסו לעיר וס"ל ברב דמסתמא אין חוטשין שמא כלכו כל הלילה. ושמואל סבר חייסין שמא הלכו בלילה הרבה ונו קלת חוץ לחומה עד עלות השחר ונכנסו לעיר וא"כ מנא ידעינן שבאו מקרוב דהישמעאל אין נאמן לעדות ואי משום שבאו בבוקר שמא הלכו כל הלילה כמ"ש הרי"ף אע"כ מאי מקום קרוב דמתניתין לא שאלו החלילן באו מקרוב אלא כל שיש זמן שיוכלו להביא מקרוב מותר אף שבאו מרחוק דהא אינו נהנה ממלאכת שבת דהא יש שהות כדי להביא מקרוב. ועלה מייתי ת"ל דשמואל מהא דאם יש בה רשות ופי' בגמרא אדם חשוב שיש לו י' עבדים כו' פי' אדם חשוב ישראל שיש לו עבדים שיכולין להחש בבת א' כו'. הרי יש כאן בכדי שיעשו אף שהמרהן הותם באיסור כיון שיכול להיעשות בהיתר ע"י י' עבדים כא' מותר לו לרחוץ מפני שאינו נהנה ממלאכת שבת ה"נ גבי הלילן כו' שאפשר לעשות במולאו שבת בהיתר מותר אף שזה נעשה באיסור ורב סבר כל שנעשה באיסור אין הקנה כלל אלא אם ידוע שזה בא מקרוב וא"כ גם מת"ק דאי' נשמואל דעכ"פ הרי בכדי שיעשו ויחמו חמין. והרא"ש ז"ל נראה שפי' ד' הרי"ף ז"ל דרב ס' חולין נקולא ושמואל סבר חייסין להומרא ודייק ממתניתין כוותי' דשמואל דסבר להומרא מהא דמהלה על מהלה ימחין כדי שיחמו. והקי' עלו דהיכי מוכח דהא דמהלה על מהלה ליכא ספק דלשם כולן נעשה. ונראה מדבריו ז"ל שלא ירד לפרש ד' הרי"ף ז"ל כמו שפירשנו והמעיין בלשון הרי"ף ז"ל שכתב בדי שמואל ומאי אלא כו' כ"ק ימתין כו' משמע דזהו עיקר הידושא דשמואל ולקולא דאף שהובאו ממרחק כל שיש שהות כדי שיבואו מקרוב די. ורב סבר בעינן דוקא שאלו הובאו ממקום קרוב וע"ז הק' שמואל דאיך נדע זאת דהא לעולם יש להוש שמא חוץ לחומה נאו והלכו כל הלילה. אע"כ דבכדי שיבואו קאמר ומייתי תני' כוותי' כו' מהא דבכדי שיחמו כו' ואם יש בה רשות כו'. ואפשר דעיקר הראי' מדר"י דשרי בשביי פורתא כיון שאפשר ע"י י' עבדים ה"נ אף שהובאו מרחוק די בשביי פורתא שיבוא מקרוב ולא בעינן שישהא משך זמן הבאתו ממקומן וכמו דלא בעי לר"י משך הימוס כדרך שהוחמו אלא משערינן באדם חשוב. ולפ"ז י"ל דגם לרב שרי בכדי שיעשו רק דלרב בעינן שביי כדי הבאה ממקומן וא"כ אין לפרש כדי שיובאו ממקום קרוב ולהכי מפ' ממקום קרוב ממש ושרי בכדי שיעור הבאתו ושמואל מיקל בכדי הבאה מקרוב ותני' כוותי' כו' והקיל לד' הרי"ף ז"ל וזה נ"ל פי' ברור ונכון בלי הרי"ף ז"ל ונכון מאד בסוגי' הגמ' ודוק היטב:

קטז) **שאלה** השורה חטים ושעורים במים בשבת אי חייב בזה משום זורע:

תשובה הנה הרמב"ם ז"ל פסק דחייב בזה משום זורע והקי' עליו המ"ל דהא בהדיא אמרינן בזבחים דדוקא זרע פשתן ומשום לא אבל לא משום זורע ולא חטים ושעורים והניח בל"ע. ולענ"ד נראה דלק"מ דהנה פסק הרמב"ם ז"ל הוא גמ' מפורשת במס' שבת דף י"ח ע"ב דפריך לב"ש דאיה לבו שביתת כנים דאורייתא. גיגית כו' מ"ע שרו כו'. ופירש"י שהשעורים מונחים בגיגית ונפרים בתוכו גם בשבת כו' משמע להדיא דאם עשה כן בשבת חייב הטאת דאל"כ לא הוי גזרי ב"ש כתבואה בגמ' כל מילתא דאי עביד בשבתא לא מחייב לה גזרו ע"ש עם חשכה. ולפ"ז נראה דאין נחלק כלל בין שעה אחת ליום שלם כגון שרלה המג"א להלק דאפו אם משקה זרעים המוך להשיכה אם בא אחר ושקק שלא נמהו אחו הנעקה יפטור המשקה הא ודאי ליתא רק הוא עשה ונהנה שליור שהיא זרעים ותיבד אף אלא אמר

יבנ"י

ל כ"ה סס כשם תוספתא ס תוס' כ"ד ג הריב"ם בתשובתו הרבב"ם בתשו' ע שבת פ"ד והפירוש הרבב"ם הביאו הגהות בפרק כ"ח וסמ"ג וכל"ן ומרדכי סס

וה לאין כותתין מלח במדוך (כו) של עץ אבל מרסק הוא (כז) ביד (כח) של סכין ובעץ הפרור (כט) ואינו חושש . הגה ודוקא מלח הגס אבל מלח סהיה דק מתחלה ונתבטל ונעשה פחיתין מותר (ל) לחתכו בסכין כמו שחותך הפת (כל בו) : ט (לא) המותר לחתוך בשר מבושל (לב) או צלי דק דק בסכין : הגה אבל אסור לחתוך דק דק בשר חי לפני העופות * (לג) דהואיל * ואינן יכולין לאכלו בלא חתוך (לד) קמשוי ליה אוכל (תס"ד סימן כ"ז (לה) וע"ל סימן שכ"ד) : י יאסור לגרור הגבינה בשבת (יב) במורג חרוץ בעל פיפיות (לו) שקורין ראלי"ו : יא המותר להשקות (לז) את (יג) התלוש כדי ושלא יכמוש : יב * (לח) שהמחתך הירק דק חייב משום טוחן : הגה וה"ה דאסור לחתוך גרוגרות והדובים * (לט) לפני זקנים (כ"י בשם תוספתא) ודוקא (יד) פירות וכדומה לזה אסור אבל מותר

באר היטב

ועפ"י כ . וע"ל דאין לשום הפלפלין תוך כגד ולכתום בסכין עליו דהא מוליד ריחא ט"ז : (יב) במורג . כל"א קורין רי"כ אייזי"ן דכיון שהכלי מיוחד לכך הוי כשחיקת תבלין במכתשת דאסור (ריב"ם) וא"כ אפי' להכול מיד אסור . וע"ל דה"ה בכלי קטן מאד העשוי כזה אסור דעכ"פ כלי הוא אבל מותר להתכו בסכין דק דק כמ"ש

באור הלכה

* דהואיל וכו' . עיין כמ"ב מב"כ ושוא מדברי המ"א וא"ר וכוונו בזה לתרץ קושית הט"ז לקמן בסימן שכ"ד ס"ז דפסק שם כמתבר דשוי אוכלא מותר בשבת ולפיכך כתבו דהאיסור בזה מבוא שותן וכמו שביארנו ולכון דקמשוי ליה אוכל שכתב רמ"א אינו מדוקדק כ"כ לפירושם : * ואינן וכו' . ואם יכולין לאכלו פ"ם הדתק כלי תחוך ל"פ קלת [פמ"ג] והנה הבו"ש מייבי בדעתו להאכילם לאח"ז וכמו שכתבתי במ"ב אף דפמ"ג בסימן זה נסתפק בזה דאשבר דלא הביכו כ"א בדבר הראוי למאכל אדם לקמן בסימן שכ"ד סובר כמו שכתבתי וכן משמע בביאור הגר"א דמבית רחיה לבא דהרשב"א מבא דמשמע בשבת קי"ב דשתת וחכונין סיה מותר לחתוך לפני בהמה אי לאו משום מיעלת באוכלא אלמא דאף בשחת שהוא מאכל בהמה מנהר : * הבחתך סירק דק דק . בגמרא איתא אר"פ הלי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן ופירש רש"י בגמרא דק דק וכ"כ התוספות דמייבי בחתיכות קטנות כמין עחיבה אבל בחתיכות גדולות קלת אין דרך הטחינה בכך וכ"כ הרמב"ם דק אף כ"ז לפנין חיוב אבל לענין איסור יש לחסר מאד בזה דבבר כתב בספר ירחים להרא"ם דבאיסור דקותן לא נודע לנו וכן משמע בב"י דהאריך לענין סיתר איסלאנד"א שיעשה חתיכות גדולות במקלת וגם יהיה סמוך לשולחן עי"ש : * לפני זקנים . עיין כמ"א שכתב דמשמע דלפני מי שיכול

ל) לזה

ב) אלאחר זמן

(לג) דהואיל וכו' . ר"ל דאיכא למימר דטעם הפוסקים דס"ל דאין טחינה באוכלין היינו משום דאין צריך טחינה דאי בעי אכיל ליה כמות שהוא שלם משא"כ בזה דאין יכולין לאכלו כלל בלי חיתוך החיתוך משוי ליה אוכל ושייך בו טחינה (לד) ומיירי בחותך ומניח שיאכלו העופות לאחר שעה אבל בחותך לפניהם שיאכלו מיד לד"ה שרי וכדלקמיה בסי"ב בהג"ה : (יד) קמשוי ליה אוכל . וים (מ) מקילין בזה : (לה) וע"ל סי' שכ"ד . ס"ז והיינו דשם מבואר דשוי אוכלא שרי בשבת ומיירי בשאין חותך דק דק [מ"א לקמן] : (לו) שקורין ראלי"ו . כל"א רי"כ אייזי"ן דכיון שהכלי מיוחד לכך ה"ז דרך חול ודמי לשחיקת תבלין במכתשת וה"ה בכלי אחר המיוחד לכך וא"כ אפי' לאכול מיד אסור אבל מותר לחתכו בסכין דק דק וכמו לעיל בס"ט לענין בשר דגם זה אינו גידולי קרקע ואפי' קשה מאד שרי כיון דיכולין לעשה בקושי ושם אוכל עליה וה"ה דמותר לחתכו בקרדום או במגירה אף שהם כלים שמלאכתם לאיסור מותר לטלטלם לצורך גופם כמו שנתבאר בסימן ש"ח [מעולת שבת ומ"א] . דבר שאינו חפץ לאכלו ולטעותו ולא להאכילו לתינוק אסור לטעמו בשינוי כדי לשמרו משום טחינה דאע"ג דמשנה מ"מ מדרבנן אסור דדוקא לגבי מילה התירו כעין זה לקמן בסל"א ס"ז [אחרונים] : (לז) את התלוש . היינו ירקות תלושין והטעם כיון דהם ראויות לאכילה ביומן מותר להשקותן (מא) משא"כ בדבר שאינו ראוי לאכילה אסור לערוה בשבילם ועיין לקמן בסימן של"ו סי"א בהג"ה ובמה שכתבנו שם במשנה ברורה . ולהשקות את המחובר (מב) יש בו איסור תורה וכלי חרס עם עשבי בושם בבית ג"כ אסור להשקותן בשבת [פמ"ג לקמן בסימן של"ו ע"ם] : (לח) המחתך הירק . תלוש ומדמתם (מג) משמע דאפי' בירקות שראוי לאכלן חיין ג"כ ס"ל דים טחינה באוכלין : (לט) לפני זקנים . שאין יכולין לעשה אם לא יחתכו דק דק ולא אוכלין בתר רובא דעלמא כדלעיל בס"ט לענין בשר אלי דכיון שהוא גידולי קרקע חמור יותר דעיקר טחינה בגידולי

שער הציון

לאכול לאלתר כמו שתם וכן משמע בביאור הגר"א ובא"ר בשאר בזה כלל : (לא) אחרונים ולא דמי לדלקמן בס"ב דהתם הלא מייבי בסכין אבל הכא שם מיוהדים לזה : (לב) לא בביאור הגר"א משמע דמיקל לחתוך בחלה בקתה של סכינא אף במדוך מ"מ קשה להקל למעשה כי כל האחרונים המחמירין בפלפלין אוסרין גם בזה : (לג) שבולי לקט : (לד) תה"ד : (לה) כללתי בזה מה שכתב המ"א בשם הש"ג : (לו) תה"ד : (לז) אחרונים : (לח) תה"ד : (לט) פמ"ג לקמן בסימן שכ"ד : (מ) ט"ז והגר"א : (מא) מ"א ושיינו אפילו הם רחויות לטלטול מסוכה מ"ב ע"א במשנה דבשבת מחזירין אבל לא מוסיפין ליהן מים על התלוש לא עדיף בודאי ממוסיפין וכן מוכח ג"כ בסימן של"ו סקי"ג במ"א דאפילו עגבים שהוכנו מאתמול דמותרים בטלטול אפ"ה אסור ליתן עליהם מים ובא לחותר להמתידם שם במים עי"ש בח"ב : (מב) מ"ק כ' חשום חורש ומשום זורע ע"ם והוכח במ"א בסי' שלו סק"ט : (מג) עו"ש

שחיטה וכן משמע בתוספתא אף שברמב"ם פ"ט משבת ה"ו לא מבואר בפירוש בעוף אם גם לאחר מיתה חייב. מ"מ לאחר הבשול הוא כמרוטים ועומדים, ובפרט שליכא ענין מלאכה דאין ראוין לשום דבר ומשליכן, ולכן אם אפשר להשליכן מפיו באכילתו הבשר יעשה כן ואם א"א יכול ליטלם קודם אכילתו לאלתר.

י) כתבו האחרונים דיש בורר בבגדים, האם אנפילאות מב' צבעים חשובות לב' מינים.

תשובה: ודאי אנפילאות משני מיני צבעונין הם שני מינים כיון דמקפידין על זה איזה ללבש אם מצבע זה או זה, אף של"ד למיני פירות ווינקשיל דהפמ"ג בא"א סי' שי"ט ס"ק ה' דהתם בעצם שתי מינים.

יא) האם מותר לברר כפות ומזלגות ע"י שיזרקם קודם על השולחן ויפרדו (כי הא דשבת ע"ד ע"א ושדא קמייהו וברש"י שם).

תשובה: היא עצה טובה.

יב) כיצד אפשר לחפש ספר הצריך לו לאחר זמן ומעורב בין ספרים אחרים שאין שמו כתוב מאחריו או שיש שם חושך.

תשובה: כבר אמרתי עצה ליקח כל ספר ופותחו וכשרואה שאינו הספר שצריך יניחהו שמאחר שרשאין לטלטל ספרים ממקום למקום גם בלא צורך שרוצה בהתעסקות בעלמא ולא יאסר בשביל כוונתו שעושה התעסקות זה בשביל למצא הספר שצריך מאחר דהוא מעשה התעסקות אבל לא יעשה באופן שהוא מעשה בורר דהיינו בעוד שהוא עומד יפתח רק מה שאפשר שהוא מעט ויכיר עי"ז שאינו הספר שצריך שזהו מעשה בורר, וכן בבגדים יכול לעשות עצה זו היינו ליקחהו מהקלאזעט דרך התעסקות עד שימצא את הבגד שצריך אבל לא באופן הניכר כוונתו לברור.

יג) אי' בהגהות מרדכי ובמאירי (ביצה י"ד ע"ב) דלהניח לאחר שעה הוי כבורר לאוצר וכן הוא בשו"ע הגר"ז ואג"ט האם פחות משעה של ס' מינוט חשיב כבורר לאכול לאלתר.

תשובה: אין שעה זו של שיעור שעה אלא הזמן שהדרך הוא לאשה זו שמסדרת האוכלין להסעודה וקודם לזה אפילו שעה קטנה אסור.

טוחן

א) האם מותר לחתוך ירקות דק דק בהא"ק מעסע"ר לאכול לאלתר דכ' בערה"ש (סי' שכ"א ס"ט) דיש מפקפקין לאסור הדעתו להתיר שהרי זהו ג"כ סכין.

תשובה: מותר כדסובר בערוך השלחן שצדק מאד, אבל מן הראוי להחמיר בלא צורך גדול.

ב) האם מותר למעוך ולרסק בגנות.

תשובה: הנה פשטות לשון הרמ"א (ס' שכ"א סע' י"ב) במחתך גרוגרות וחרובין לפני זקנים שאוסר בתוספתא הוא דוקא בחותך ומניח אבל לאכלו מיד הכל שרי מטעם דמחתך בסכין אפילו דק דק לאכול לאלתר אינו בשם טחינה אלא בשם חתיכה לאכילה כדכתב המג"א בסימן ש"כ סק"ז ומפורש בפמ"ג בא"א סימן שכ"א ס"ק י"ד שלפני זקנים שתניא שאסור הוא להניח לאחר זמן. ואף שהמ"א כתב בס"ק ט"ו שבש"ג מפקפק על היתר דלאכול מיד וגם שהב"י כתב ליזהר לחתוך לחתיכות גדולות קצת מסיק שבמדינתנו נהגו לחתוך הצנון דק דק מאד סמוך לסעודה, ועל מש"כ המג"א ומשמע דלפני מי שיכול ללועסו כך שרי כתב הפמ"ג נמי דהוא להתיר אף להניח לאחר זמן עיי"ש, וכן פסק בש"ע הרב בסעיף י' ובעה"ש כתב בסעיף י"א ופשוט הוא דקודם אכילה מותר לפני הזקנים עכ"פ הרמ"א וכל הפוסקים אחריו פסקו כהרשב"א והר"ן שלאכול לאלתר מותר וכתבו שכן נהגו אף המג"א שהביא הש"ג שמפקפק בדבר וגם לפני זקנים מותר קודם ולא חשו להלשון לפני זקנים שאסר בתוספתא לומר שהמשמעות הוא כשהן מסובין לאכול, ואף הגר"א בסעי' י"ב סבור כן דהביא מקום לזה שמתיר הרמ"א באם הוא לאכלו מיד מהא דתנן דאין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין בדף קנ"ה פי' בגמ' משום דמטרח באוכלא הא לא"ה מותר והוא משום דלאכילת בהמות לאלתר הוא, ונמצא שהחזון איש בהלכות שבת סימן נ"ז שהמשמעות לשון לפני זקנים סובר דהוא מתפרש שהן מסובין לאכול ופליג מטעם זה ואוסר אף בכדי לאכול לאלתר הוא נגד הרמ"א והמג"א והפמ"ג והגר"א וגם הגר"ז והמ"ב ועה"ש ואף שרוצה לדחוק אליבא דהמג"א, ונגד המנהג להיתר שהעיד המג"א שלכן שיטת החזו"א הוא דעת יחיד וגם נגד המנהג ואין לאסור, אלא שאולי לבע"נ ראוי להחמיר שלא לעשות דק דק כדכתבו המ"ב ובש"ע הרב אבל לצורך גדול אין להחמיר כיון שהרמ"א אינו חושש לשיטת הש"ג וגם מהפמ"ג והגר"א שאין חוששין ובעה"ש מפורש בס"ט דכל לאותה סעודה אין חשש, לכן לצורך אין להחמיר אפילו לבע"נ.

ולכן לא שייך לאסור ריסוק הבגנות כדי להאכיל להתינוקות סמוך לאכילתם, אבל בריסוק הבגנות נראה שאין לאסור אף לשיטת החזון איש דאין להתיר אף סמוך לאכילה בדק דק כטחינה ממש דענין טחינה הוא כשנעשו פירורין ורסיסין דקין כטחינת קמח וכדומה וזה א"א לעשות ע"י מזלג וכף אלא דנשאר רק חתיכה אחת אך שנעשה רך מאד בלחות הרבה וגם המראה לא נשתנה, והחזו"א בעצמו בד"ה ולהאמור כתב שבעין זה לא הוי טחינה דכתב דמיירי שאינן נפרכין לרסיסים אלא נעשין רכין ואין זה טחינה, וכן מסתבר בפשיטות שלכן לא שייך טחינה כלל בריסוק בגנות, ולכן לא מובן מש"כ החזו"א דבשחיקת בגנות לפני התינוקות בשבת איכא איסור טחינה, ומה שכתב אחר זה לענין חיוב טוחן אין נפקותא בין דבר יבש שמתפרד לרסיסים נפרדים ובין דבר רטוב שמתדבק בטחינתו לגוש עב

שהרי דבלה וגרוגרות שנכתשין מתדבקים לגוש ומ"מ יש בהן משום טוחן, דל"ד כלל דגרוגרות הא הם תאנים יבשים שנטחן לרסיסים אך מפני שיש בהגרוגרות דבר המדביק נדבקים הרסיסים זה לזה ואף אחר שנדבקו ניכרין שהם רסיסים שנדבקו זה לזה לכן הוא טחינה וכן הוא שחיקת הריפות בקדרה לעולם ניכרין שהם דברים מפורדין שנתדבקו. ואינו כן שחיקת בננות שא"א ע"י שחיקה לעשותן רסיסין אלא הוא בכל שחיקה שיהיה לא מתפרדין לפירורין אלא שהוא דבר אחד כמתחלה אלא שנעשה רך מאד בלחות הרבה כידוע וגם בדקנו בעצמנו ששחקנו גרוגרות ושחקנו בננה על ריב אייזין וראינו שהוא כן. ולכן יש להתיר לשחוק בננות לתינוקות סמוך לאכילתן גם במזלג כדרך שהנשים שוחקות להתינוקות.

והנה גם החזו"א מתיר שם בשינוי והשינוי כתב שהוא בקתא דסכינא או קתא דכף ומזלג, ולכאורה כף עצמו והכתא דכף שוין לענין קושי השחיקה וכמדומני שבכף שהוא עגול מתחתיו קשה יותר לשחוק בו מבהקתא ומ"ט מחשיב הקתא לשינוי ואולי משום שהוא שינוי בעצם מלאכות דעושין בכף ולא בקתא עדיף ליה. ולכן למעשה אם אפשר לשחוק שיהיה טוב להתינוקות גם בקתא טוב לעשות כן לצאת גם שיטת החזו"א אבל אם הוא דבר קשה לפניה מותרת לשחוק גם במזלג. [וק"ק להחזו"א דמשמע דאיכא איסור דאורייתא לשחוק בננות כדרך הנשים בחול איך מתיר בשינוי הא מדרבנן אסרו כל מלאכה בשינוי וצע"ק].

ולגבי לישה מסתבר שאין בזה כיון דלא היה כאן נתינת משקה כדרך לישה אלא שהוא דבוק בעלמא ע"י הליחות שבו.]

ג) האם איסור טחינה בירקות הוא דווקא כשחותך דק דק באורך וברוחב כטחינת קמח או גם כשחותך באורך לבד או ברוחב לבד כמו שעושים בגזר, מלפפונים ועגבניות.

תשובה: לע"ד פשוט שרק לעשות בקנים לעשיית חלתא (ע"ד ע"ב) הוי טוחן בעשיית מקנה אחת שתים או שלש שהכוונה דשתים או שלש לפי עובי הקנה שיש ממנה לעשות לצורך החלתא שצריכה בדקות משום שרק טחינה כזו שייך שם אבל לא באוכלין. דאי לא כן הרי ליכא גבול לזה דיהיה אסור לחתוך ככר לחם לתתיכות קטנות אם לא היה היתר שאין טוחן אחר טוחן ופרי גדול כתפוח לג' וד' חלקים, אלא פשוט שבאוכלין שייך טוחן דוקא דק דק כלשון השו"ע בירק (סי' שכ"א סעי' י"ב).

ד) הריב"ש סי' קפ"ד, אסר לגרור גבינה במרג חרוץ בעל פיפיות משום עובדא דחול (ונפסק בשו"ע סי' שכ"א סעי' י') האם מותר לחתוך גבינה או ביצים בכלים המיוחדים לכך, ובכלל מה הכללים של עובדא דחול.

תשובה: לפ"מ שכתבתי ליכא שום איסור דהרי זהו רק חתיכה לחלקים ולא דק דק. ומטעם עובדא דחול לא מובן וכי מה שעושין להקל המלאכה יתחשב עובדא דחול, דגם בשבת יש צורך ורצון להקל, ועובדא דחול שכתב הריב"ש שעושה טחינה דקה כמו שעושין בחול שמותר במלאכה וכן לברור בקינון ותמחוי היא מלאכה כזו שעושין בחול שלא גיכר ע"ז מלאכה עראית אלא קבועה וגם משמע שהריב"ש דחה טעם זה משום דאין דרך לגרוד אלא מה שצריך ואוסר רק מטעם ראשון עיי"ש.

ועובדא דחול הוא כדכתבתי שהמלאכה נעשית עי"ז טובה כמלאכה קבועה דעושין בחול ולא גיכר ענין עשיית עראי שנעשית בלא קפידא כל כך על המלאכה שתעשה יפה. ולקיטת פירות בסי' של"ה ס"ה ודאי זהו המלאכה שעושין בלקיטת פירות להטמינן שמלקטן לסל וקופה וגם מן השדות עושין כן. ולכלי קטן שמונחין גם בשבת להאכילה ודאי מותר. והטעם דעובדא דחול מפורש זה בהברייתא שבת דף קמ"ג.

ולבקע עצים ביו"ט שאסור (ועי' ס' שי"ד במ"ב ס"ק מ"א) בקרדום ובמגרה ומגל פרש"י בביצה דף ל"א דהן כלי אומן ונראה כעושה בו מלאכה עיי"ש, וזהו עובדא דחול דליו"ט יש לו לעשות באופן הניכר שהוא עראי לצורך עתה.

ולכבד הבית במכבדות העשוים מקסמים שמשתברין קסמיהן אף שהוא באופן שלאו פ"ר הוא עובדא דחול כדכתב הב"ח סי' של"ז, הוא דעצם הכבוד הוא עובדא דחול שבע"ש צריך לנקות הבית לכבוד שבת ורק כשנעשה ע"י האכילת שתתינוקות לכלכו הרצפה שמותר מטעם דהו"ל כגרף של רעי שאין לזה צורך אלא בכבוד שאינו מוסיף עוד דברים לכבדם וע"י שישברו הקיסמין הרי יוסיף זה מלאכה שבחול לא איכפת כיון שעי"ז יעשה מלאכה יפה כשיגמור שלכן הוא עובדא דחול דאינו חושש למה שיעשה יותר מלאכה מאחר דתהיה יפה ביותר.

והא דאין מגרדין בכלי העשוי לכך בסימן שכ"ז ס"ג, הא מגרדת הוא כלי לנקות כשהוא מלוכלך כדתזינן שזה אמר רשב"ג שמותך ואיפסק כן. ולנקות עצמו מחוייב כל אדם בע"ש לכבוד שבת ולכן אינו יכול לנקות עצמו במגרדת כשהוא רק מלוכלך מעט אף שבחול לוקח זה אף כשאינו מלוכלך כל כך אסור בשבת שהרי הוא ממש עובדא דחול, אבל לא אסרו כשאירע שנתלכלך אולי משום דלא שכיחא או שהנקוי עדיף.

ורדיית הפת בשכח פת בתנור שלא ירדה אפילו הג' סעודות במרדה אלא בסכין כדאיתא בשבת דף קי"ז, הרי זה ממש מעשה המלאכה, אבל שם א"צ לאסור מצד עובדא דחול דהא יש לאסור כדרך המלאכה בלא זה ולהתיר רק בשינוי, וזהו כוונת רש"י שם.

ה) האם מותר לרסק תפוחי אדמה דהתפא"י אסר אלא בהיו מרוסקים קצת (כו סעי' י"ס) ומה הגדר בדברים אלה.

תשובה: מכיון שהתם הוא דוקא ב ריסוק ודיכה ואין מחוסרין אלא שחיקה מות שייך בתפוחי אדמה וצריך לומר בטעם המח לגמור שחיקת הריפות בעץ פרור בשבת אחו מעל האש דהוא כדכתב הב"י בשם תשוב משום שנתבשלו כל צרכן ואינן מחוסרין שחיקה, כי מש"כ גם שדכו אותם במדוכה כ מובן שזה עשיית הריפות שעדיין ליכא ז וצ"ע, עכ"פ הבשול הועיל בריפות שהם כשחוקין הרבה ואין מחוסרין אלא מעט שחיק אדמה שהוא אחר שנתבשלו אולי מצד שנ טובא דמי להריפות, וג"כ שצריך שיהיו מרו שלא יחסרו אלא מעט שחיקה ותמוה לש שמתיר במרוסקין קצת, ובננות שאינם מבושל רכין בעצמן ליכא מעלת בשול שאינו דו דבשול דנעשה מזה גם ריסוק ו ע"י הבשול במים שליכא זה בריכוך הבננות להתיר בתפו"א אלא כשכבר מרוסק היטב תינוק רוצה יותר לשחוק.

לש

א) אבקות נמסות כקאקא שלפעמי ונעשות גוש שכשבוחשין אותו נמס, האם מו כך בשבת.

תשובה: מסתבר שמותר כמו שימת צו ההיתר הוא כנתינת שלג למים וסיוע שלו ב לאסור.

ב) אי' במשבצות זהב (סי' שכ"א ס"ק בדבש חייב, האם זהו דווקא כשלחלוחית הד העיסה או אף כשאין בו לחלוחית אבל מ"מ מדבק שנראה שבזה אין משום לישה.

תשובה: שאלה מוזרה היא דדבש וד שלשים בו עיין בפסחים דף ל"ו, דזהו כדרך מדברים הלחים. ושאלה זו הוא שייך כשו שהוא דבר גוש שא"א ללוש בו שכמעט כזה, אבל אם יודמן דבש קרוש כזה שהוא ממש ולא שייך ללוש לא יהיה זה מלא אבל מ"מ אסור לעשות זה בקמח אלא בפ

ג) איך לנהוג למעשה בנתינת משקים ודייסה (סירימל) של תינוק ובחשיתם.

תשובה: הנה יש להקל בבלילה רכה ס כהרוב החולקין על הט"ז בסי' שכ"א ס"ק י בשינוי שאיכא בגמ' דנותנין תחלה המאכל ת המשקה אם לא ידוע לו אבל הוא רק לצורך להאכיל לתינוק אבל בלא צורך גדול יש לא

הרה"ר ר' ישראל דוק האופזנדס שליט"א

הבשם (סי' נ"ה) דדק דק אין הכוונה לחתיכות דקות מאוד דהא הסלית סילתא חייב עלה משום טוחן אף שאין הדרך לחתוך עצים להסקה לחתיכות קטנות כולי האי עיי"ש (ויש לחלק דכל דבר לצורך שימושו מיקרי דק דק, ועצים להסקה שאני דדרך חיתוכו ההכי קטן לצורך הסקה הוא לחתיכות גדולות קצת ודוק), ובשו"ת פאת שדך (סי' ל"ח) כ' דדק דק היינו כל שבולעים אותו ככה שלם, אבל אותן שעדיין צריכין ללעוס חשיב גדול, וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה (סי' צ"א אות י"ג), ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' קפ"א) כ' דהשיעור כל שהוא כשיעור ההכי קטן שרגילין לחתוך בו בסכין מיקרי דק דק אלא צריך שיהי' גדולות משיעור הרגיל, ובשו"ת ישיב משה (ע' מ"ד) דהגדר מה שהאשה (הבעה"ב) קוראת דק, וכמה אחרונים כתבו דבאופן שדרכו לחתוך מין זה לחתיכות קטנות בימות החול מיקרי דק דק (או מה שדרך בני אדם לקרוא לזה דק דק), ועל כן בשבת יעשנו לחתיכות גדולות קצת, וכן כ' בס' אז נדברו (חי"א ס"ח).

סימן שט"ז-ג

שאלה - מהו לחתוך אוגערקע"ס (בלע"ז פיקע"ל) דק דק כדי ליתנם לפני המסובין בסעודה.

תשובה - להלכה מותר כדי לאכלו לאלתר, אבל ראוי להחמיר לחתכו לחתיכות גדולות קצת כאשר כתבנו בסי' שט"ו, מאחר שחלקו כמה אחרונים על ההיתר של לחתוך דק דק סמוך לסעודה, ואף שמבואר ברמ"א (סעיף י"ב) דפרי שנאכל כמות שהוא מותר לחתכו דק דק (דדוקא לפני הזקנים אסור לחתוך גרוגרת וחרובים שהם אינן יכולין ללועסו אם לא יחתכנו דק דק) והסכים לזה המג"א שם, וזה ג"כ נאכל ככה בלי חיתוך, נראה פשוט שפרי זה הוא מכלל ירקות ובירק לא מהני זה ואף דבר שנאכל ככה בלא חיתוך יש איסור דאורייתא אם מחתכו דק דק שלא בסמוך לזמן אכילתו, עוד נראה פשוט שפרי זה אין דינו כתבלין שיש אוסרין לחתכו דק דק אף כדי לאכלו לאלתר (ע' כדברינו בסי' שט"ו) שעיקרו מין מאכל גמור הוא.

סימן שט"ז

שאלה - מהו למעך באנאנ"ע במזלג סמוך לאכילת התינוק. →

תשובה - נחלקו הפוסקים אי מיעוך בכלל טחינה, ולמעשה יש להקל לכתחלה כדי לאכלו לאלתר (וטוב להחמיר לעשותו בקתא דסכומי"ם), וע"י כף יש להקל בכל אופן, הנה נחלקו האחרונים אי מיעוך מאכל הוא בגדר טחינה דדעת התפארת ישראל בכלכלת השבת לאיסור (ועל כן אוסר לרסק תפוחי אדמה או שאר אוכלים מבושלים, הביא דבריו בס' תולדות שמואל, ועיי"ש דלענין זה לא הוי שינוי מה שממעכו בכף ובקערה מאחר שגם בימות החול עושה כן אלא צריך להפוך הכף ולמעך כך), וכ"כ במנחת שבת ובחזון איש (ס"ט) וכן נקט בפשטות בשו"ת פאת שדך (סי' ל"ט), אבל התהלה לדוד (בהשמטות לסי' רנ"ב) כ' דהמרסק תפוחי אדמה אינו בכלל טוחן שמקודם היו גוש אחד וגם עכשיו נשאר גוש אחד, וכ"כ בס' קצוה"ש (בבדה"ש סי' ק"ל אות י"ט) וכן ראיתי בס' שש"כ משם הגרשז"א ושו"ת א"מ [והוא לו נדפסה בשו"ת א"מ (או"ח ח"ד סי' ע"ד דיני טוחן אות ה'), ולחלק יצא בין מיעוך תפו"א שהמיעוך מפרו לחתיכות נפרדים, למיעוך וריסוק בנגה שנשאר גוף אחד], וע' שבה"ש.

[ומה שפרי הבאנאנ"ע נאכל כן לרוב בני אדם זה לא הוי היתר לענין טחינה לצורך ילדים, דמבואר בתוספתא ומובא להלכה ברמ"א (סעיף י"ב) דאסור לחתוך גרוגרות וחרובים לפני הזקנים, כיון שאינם יכולין לאכלו ככה בלי חיתוך, ולא אזלינן בתר רובא דעלמא, והכי נמי לענין קטני קטנים כיון שאינם יכולין לאכלו בלי מיעוך יש בו משום טחינה כשממעכן בשבילם (להסוברים דמיעוך בכלל טחינה)]. ←

ולמעשה בנידון שאלתינו אף שהחזו"א והתפא"י אוסרים (ועל כן כ' החזו"א שאינו מותר למעכו אלא בקתא דסכינא ובקערה או על גבי השולחן), מ"מ נראה להקל למעכו סמוך להאכילה ולסמוך על שיטת הרשב"א דבכל אופן מתיר לחתוך ירק דק דק סמוך לאכילה (כמו לגבי בורר שמותר

כדי לאכול לאלתר) וכמו ל
זז

ואף שהחזו"א חידש דד
לא מהני רק לענין
(שאינו דרך אכילה, והוכ
הנ"ל דאסור לחתוך גרוג
לפניהם בשעת אכילה) ו
בזה שאיכא תרתי לטיבו
ממעוך דמותר להתהל"ד
דמותר להשבה"ש) יש
לדחות ראי' של החזו"א
דהיינו להכין לצורך הזקנ
ממש), וכן ראיתי משו"
טוחן אות ב') דדעת כל ז
דלא כהחזו"א (אלא שאם
דסכינא טוב לעשות כן

ובכלל אולי יש לחלק
במזלג, דהממעך
ומתדבקין חלקי המאכל
ואז כבר נפרדו הדבקים
חוזרין ומתדבקין משא"כ
נתפרדה החבילה רק שנו
וזה אינו בגדר טחינה וד
בעל שבילי דוז

ובנוגע לגרר ממנו בכן
להקל דזה חשי
הדרך לעשותו בכף רק ב
דקתא דסכינא אף לתו
שינוי, ואף להטו"ז ושאר
(ואינו מותר אלא לתוך
או בשולי הקדיו

שוב יצא לאור עלון קו
וראיתי שם בפסל
מפאפא ז"ל שהורה ג"כ
באנאנ"ע לקטן ע"י מז
מהיות טוב אם אפשר
כ' בשו"ת א"מ (ח"ד סי
(סי' כ"ח) כ' דמיעוך
מאחר שבזה"ז יש כלים
אין משתמשין במזלג ל
רואין שגם בימות הח

כדי לאכול לאלתר) וכמו שכ' בשביתת השבת לענין זה.

ואף שהחזו"א חידש דההיתר של סמוך לסעודה לא מהני רק לענין חיתוך לא לענין ריסוק (שאינו דרך אכילה, והוכיח כן ממש"כ בתוספתא הנ"ל דאסור לחתוך גרוגרת לפני הזקנים, משמע לפניהם בשעת אכילה) וכן ראיתי בקצוה"ש, מ"מ בזה שאיכא תרתי לטיבותא (שאינו טוחן ממש רק ממעוך דמותר להתהל"ד, וגם הוא סמוך לסעודה דמותר להשבה"ש) יש לסמוך להקל (דבכלל יש לדחות ראי' של החזו"א דיש לפרש לפני הזקנים דהיינו להכין לצורך הזקנים, אבל לא מיירי לפניהם ממש), וכן ראיתי משו"ת א"מ (ח"ד סי' ע"ד דיני טוחן אות ב') דדעת כל הפוסקים וגם מנהג העולם דלא כהחזו"א (אלא שאם אפשר בקלות למעך בקתא דסכינא טוב לעשות כן לצאת גם שיטת החזו"א).

ובכלל אולי יש לחלק בין הממעך בכף להממעך במזלג, דהממעך במזלג הרי מקודם שחוזרין ומתדבקין חלקי המאכל יוצאין מבין שיני המזלג ואז כבר נפרדו הדבקים ולא מהני מה ששוב אח"כ חוזרין ומתדבקין משא"כ בממעך עם כף מעולם לא נתפרדה החבילה רק שנתהפכו מגוף קשה לגוף רך וזה אינו בגדר טחינה ודבר זה למדתי מתורתו של בעל שבילי דוד ע' היטב לשונו.

ובנוגע לגרר ממנו בכף בשעת אכילה נראה דיש להקל דזה חשיב שינוי שבימות החול אין הדרך לעשותו בכף רק במזלג [ולהמג"א מהני שינוי דקתא דסכינא אף לתוך מכתשת ולא בעינן תרי שינוי, ואף להטו"ז ושאר הפוסקים דבעינן תרי שינויי (ואינו מותר אלא לתוך קערה או על גבי השולחן או בשולי הקדירה) בזה יש להקל].

שוב יצא לאור עלון קול יעקב (קיץ תשנ"א לפ"ק) וראיתי שם בפסקי הלכות להגה"צ אדמו"ר מפאפא ז"ל שהורה ג"כ שמעיקר ההלכה מותר לרסק באנאנ"ע לקטן ע"י מזלג כדי לאכלו תיכף, אבל מהיות טוב אם אפשר ירסקו בכף (וציין שם שכן כ' בשו"ת א"מ (ח"ד סי' ע"ד)), ובשו"ת אור לציון (סי' כ"ח) כ' דמיעוך בשיני המזלג חשיב שינוי מאחר שבזה"ז יש כלים מיוחדים לריסוק ובדרך כלל אין משתמשין במזלג לריסוק עיי"ש (וז"א שבחוש רואין שגם בימות החול משתמשין במזלג למעך לצורך קטנים), וע' בהגהות מו"ר בעל מגדלות מרקחים לשו"ת ערוגת הבשם.

ועשו"ת תנא דבי אליהו (סי' י"ג, ט"ז, ל"א) בדבר כתישת פירות בשבת, ומהו כדי לאכלו לאלתר.

סימן שי"ז

שאלה - מהו למעך תפוחי אדמה בשבת ק'.

תשובה - אם נתמעכו קצת ע"י הבישול מותר לכו"ע (אף שלא לאכול לאלתר), דכבר הבאנו בסימן הקודם דעת כמה פוסקים דמיעוך אינו בכלל טחינה, ואף לדעת החזו"א שהבאנו שם דס"ל דמיעוך הוא בכלל טחינה, ע' בשו"ע (סי"ט) דדבר שכבר נתרסק ונידוך מער"ש (כגון שום וכוסר ומלילות) ואינו מחוסר אלא שחיקה בעלמא מותר לעשותו בשבת, ועל כן מותר לגמור שחיקת הריפות (בעץ פרור בקדירה) שאינו מחוסר אלא שחיקה מעט (והוא לשון הרמב"ם בס' היד), ובמ"ב שם (סקע"ח) מביא משם תשו' הרמב"ם דמותר לגמור שחיקת הריפות (בעץ פרור בקדירה) דכיון שכבר דכו אותם במדוכה מער"ש "ונתבשלו כל צרכן, ואין מחוסר אלא שחיקה מעט" אין בהן משום טוחן, וע' חזו"א (סי' נ"ח סק"ט) דבישולו מפקיעו ממלאכת טחינה כיון שמעתה טחינתו נוחה ואין שם מלאכה עלה, ובשו"ת פאת שדך (סי' ל"ט, לאחר שעמד למה בס' היד לא הזכיר ההיתר משום שהוא מבושל כמו שכ' בתשו') כ' לבאר דבדבר שנתבשל כל צרכו תו לא שייך בו טוחן כלל כי הבישול כבר הפריד חיבוריו הטבעיים, ומעיכת דיבוק קל כזה לאו שמה טחינה, ובס' היד ובשו"ע מיירי אף כשעדיין לא נתבשל כל צרכה, [מיהו בתפא"י בכלכלת השבת הוכיח מלשון השו"ע שיש טוחן אחר בישול (דדוקא כשג"כ כבר נידוכו מער"ש].

על כל פנים בדבר שכבר נתבשל ונתרכך ע"י הבישול שוב מותר למעכו ולרסקו בלי שינוי, ועשו"ת א"מ (ח"ד סי' ע"ד) ובס' שש"כ (פ"ו ס"י ובהערה כ"א).

עוד טעם להיתר בזה לפי היוצא מדברי הרמ"א דמאכל שנאכל כמות שהוא אף בלא חיתוך

אין איסור טוחן בחיתוכו דק דק, והסכים לזה המג"א והגם שבבה"ל חולק על זה דלא שנא, וכ"כ עוד כמה אחרונים כמובא כדברינו בסי' שלאחר זה, מ"מ בנידון שאלתינו יש לצרף להקל לכתחלה, מיהו אולי זה לכו"ע אסור דדומה לירקות דאסור אף בכה"ג משום דהדרך לחתכן ויש תועלת ותיקון בחיתוכן ע' בדברינו להלן.

סימן שי"ז-ב

שאלה - מהו להכין סלט ירקות (בלע"ז וועדזשטעבע"ל-סעלא"ט) ולחתכן דק דק.

תשובה - אם אינו כדי לאכלו לאלתר אסור, ואף כדי לאכלו לאלתר נכון להחמיר, דבר זה מבואר לאיסור בשו"ע סעיף י"ב דהמחתך ירק דק דק חייב משום טוחן, ואין נפק"מ באיזה מין ירק שאף ירקות שנאכלין גם כמות שהוא (בלא חיתוך) ג"כ אסור מה"ת לחתכן דק דק, ולא דמי למש"כ הרמ"א והמג"א דפרי הנאכל כמות שהוא מותר לחתכו דק דק, דירקות שאני (דהדרך לחתכן ויש תועלת ותיקון בחיתוכן, משא"כ פרי), וע' בדברינו בסי' שלאחר זה.

ומה שכתבנו להחמיר אף כדי לאכלו לאלתר הוא על פי מה שכתבנו לעיל בסי' שט"ו.

ובגדר שיעור דק דק ע' בדברינו לעיל סי' שט"ו-כ, ועכשיו נדפס שו"ת אור לציון ח"ב וראיתי שם (פרק מ"ז סי' כ"ה) דאופן חיתוך ירקות לסלט שרגילין לעשות היום לא נחשב דק דק עיי"ב, ולא ידעתי מנא ליה הא (לפי השיעורים שהבאנו שם), וכן בס' בן איש חי (ש"ב פ' משפטים אות ס') מזהיר העושין צלאט"ה (פי' סלוט) מפירות (או) וירקות מחותכין דק דק שלא יעשוהו לצורך סעודה שהיא אחר שעה אחת עיי"ב, יוצא דסלוט מירקות הוי דק דק, וכן בס' אז נדברו (חי"א ס"ח) כ' דירקות שהדרך בימות החול לחותכן לחתיכות גדולות קצת זה מיקרי דק דק אצלן, ובשבת יש לחתכן לחתיכות גדולות קצת מהרגיל.

סימן שי"ז-ג

שאלה - מהו להכין סלט של פירות (בלע"ז פרוכ"ט-סעלא"ט) ולחתכן דק דק.

תשובה - נכון להחמיר שלא לחתכו רק סמוך לזמן אכילתו, הנה מפשטות דברי הרמ"א (סעיף י"ב) יוצא דפרי שנאכל כמות שהוא מותר לחתכו דק דק (דדוקא לפני הזקנים אסור לחתוך גרוגרת וחרובים שאינם יכולין ללועסו אם לא יחתכנו דק דק) והסכים לזה המג"א שם, ועיי"ש בפמ"ג דהיינו שמותר אף להניח אלאחר זמן [ובס' ערוה"ש כ' לבאר ד' הרמ"א והמג"א דס"ל דלא שייך טחינה בפירות לפי שאין הדרך לחתכו דק דק, רק לפני הזקנים שלפניהם הדרך לחתוך גם פירות דק דק שייך בזה טחינה], ובנידונינו נמי הלא פירות אלו גם כן נאכלין ככה כמות שהן, אמנם לא ברירא כל כך לדינא להקל שהמ"ב בבה"ל שם חולק על המג"א וכ' דכל דבר שהוא מגידולי קרקע יש בה משום טוחן בכל אופן ושכן יוצא מד' הגר"א, וכן בס' תורת שבת חולק על המג"א דפירות וירקות שוים נינהו ובודאי שירקות אסור לחתוך דק דק אף אם נאכל ככה, וכ"כ בס' קצוה"ש (בדה"ש סק"ו) ושכן הוא דעת שו"ע הרב, והחזו"א (סי' נ"ז ד"ה אבל) כ' לפרש ד' המג"א שמתיר (לרסק) לפני מי שיכול לאכול בלאו הכי דהיינו דוקא כדי לאכלו לאלתר עיי"ב, על כן נכון להחמיר, מיהו פשוט דכדי לאכלו לאלתר בשופי יש להקל (אף שבנוגע ירקות כתבנו לעיל בסי' שט"ו להחמיר אף כדי לאכלו לאלתר).

ובערוה"ש (ס"ה) החליט שפירות לעולם אין דרכן לחתכן דק דק, ולא ידעתי מנ"ל הא, ואולי כוונתו כשאוכל מין א' לעצמו, לא כשאוכל ממנו סעלא"ט שאז המציאות שחותכין אותן דק דק.

סימן שי"ז-ד

שאלה - מהו לגרר אבוקדו ולמרחו על גבי פת.

תשובה - מותר אף להניח אלאחר זמן, בס' שש"כ כ' בפשטות להיתר, אבל בשו"ת פאת שדך (סי' ל"ט) דעתו לאיסור על פי דברי החזו"א דמיעוך פרי הוא ג"כ בגדר טוחן, אבל דעת חכ"א שם להקל כשהוא רך, דהוא פרי רך ובקל מתמרח ודומה להמבואר בשו"ע (סי"ט) דדבר שכבר נתרסק ונידוך מער"ש (כגון שום ובוסר ומלילות) ואינו מחוסר אלא שחיקה בעלמא מותר לעשותו

בשבת, ועל כן מותר לגו
פרור בקדירה) שאינו מחו
הוא דחה סברתו דשאני ה
כבר ראוי לאכילה וכבר
משא"כ בזה אף שהוא
החיבור הטבעי קרוי' ט
נתנ

ולענ"ד להקל מעוד ט
הרמ"א (סעיף
שהוא מותר לחתכו דק
אסור לחתוך גרוגרת וח
ללועסו אם לא יחתכנו ד
שם, ופרי זה נאכל ככה
כל כך על כן בדרך כל
מינים), והגם שבסי' ד
הרמ"א והמג"א מ"מ בצי
ורך יש להקל [אלא שיל
הפמ"ג על דברי המג"א
אף להניח אלאחר זמן) ז
משמע דכל שיש צור
להסוברים דמיעוך בכלל
ופרי זה ג"כ יש צורך ק
כשהוא מרוסק, ואכתי צ
צורך", לאיזה צורך כוו
בערוך השלחן לבאר ד
דלא שייך טחינה בפיר
דק דק, רק לפני הזקנים
פירות דק דק שייך בד
לא שייך בנידונינו שפו
רק בתערוב

ובעיקר ד' החזו"א כ
ברירא די"ל ד

סיכ

שאלה - מהו לרסל

תשובה - מותר
להשתמ
ברמ"א (סי"א) שמותר
אחר טוחן, וממילא ד

הרב"ר ר' חיים קלמן שוטמאן שליט"א

(24)

הטוחן

גדר מלאכת טוחן

א) **כתב** הרמב"ם (פ"ח הל' ט"ו) הטוחן כגרוגרת חייב, וכל השוחק תבלין וסממנים הרי זה טוחן, וחייב ע"כ. והיינו דטוחן במלאכת המשכן היה בטחינת הסממנים, ותנא במתני' (שבת ע"ג ע"א) סידורי דפת נקט, ומנה מלאכת טחינה בחיטים לסדר אפיית פת.

וגדר מלאכת טוחן, מבואר בדברי הרמב"ם (פרק ז' הל' ה') וז"ל התולדה היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות, כיצד המחתך את הירק מעט מעט לבשלו, [ובפרק כ"א (הל' י"מ) כתב המחתך את הירק "דק דק", ועי' חיי אדם (כלל י"ז, נשמת אדם סוס"ק ג' ד"ה ודע) שהניח בצ"ע לשון הרמב"ם שבפ"ז "מעט מעט", ולא כתב "דק דק" ע"ש], הרי זה חייב, שזו המלאכה תולדת טחינה, "שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה", וכל העושה דבר הדומה לזה הרי זה תולדת טוחן ע"כ, חזינן דיסוד מלאכת טחינה דמחלק גוף אחד לכמה גופים [היפוך ממלאכת הלישה דהוא לקבץ גופים רבים יחד לגוף אחד].

וכתב במגיד משנה (פ"ז הל' ד') לבאר גדר אב במלאכת טוחן ומה הוי תולדה, ודבריו הובאו בשו"ע התניא (סי' ש"א סעיף א'), וז"ל (שו"ע התניא) והמחתך הירק דק דק הוא תולדת הטוחן, שהטוחן לוקח גוף א' ומחלקו לגופים דקים הרבה, וכל העושה דבר הדומה לזה היא תולדת הטוחן, אף על פי שאינו דומה לו לגמרי שהטוחן משנה את גוף הראשון לגמרי (חטים לקמח), מה שאין כן המחתך, אף על פי כן הואיל ודומה לו בעשותה גופים רבים מגוף אחד הרי זה תולדתו ע"כ.

טוחן ונשאר גוף אחד כתפוחי אדמה

ד) **וראיתי** בספר תהלה לדוד (השמטות לסי' רנ"ג ס"ק י"ג) שכתב וז"ל מרסק תפוח צלי, או תפוחי אדמה מבושלין, אין בזה לכאורה לא [משום] טוחן וכו', שהיה גוף אחד, ונשאר גוף אחד עכ"ל. ור"ל כיון דאף אם מרסקין אותו נדבקין החלקים זה לזה, ונשאר גוף כמו קודם הריסוק ליכא שם טוחן עלה.

ולענ"ד לא משמע כן בתוספתא (ביצה פ"א הי"ג, הובא במג"א סי' שכ"א סק"ד) דאיתא התם אין מרסקין דבילה וגרוגרות וחרובים לפני הזקנים וכו' ע"כ, וכשמרסקין את הגרוגרת נשאר מדובק זה לזה אחר שרסקו, ואפילו הכי יש בה משום טוחן. וכד מעיינין בסברא נראה נמי דמסתברא לומר דשייך טוחן אף דנשארו נדבקין יחד זה לזה, כיון דמעיקרא היה גוף אחד בתולדה, ועתה ע"י הריסוק נתפרד זה מזה, ורק ע"י המשקה ושמנונית היוצא מן הפרי הם נדבקין, אבל סוף סוף נשחתה צורתה ע"י הריסוק והטחינה, ואינן נאחזין רק ע"י רטיבות ושמנונית.

וכן משמע בב"ח (סי' רנ"ג) שמתרץ דברי הטור (בסי' שכ"א) דמותר לגמור שחיקת שום בוסר וכו' שכבר נתרסקו מע"ש, וכתב הטעם דלא שייך טוחן בזה במה ששחקו, כיון שכבר נתרסק מבעוד יום, וכן אין בו משום לישה כיון שכבר נדבק זה לזה בעת רסיקתן, ע"י המשקה המתמצה מגופם, עכת"ד ע"ש באורך. חזינן להדיא דאם מרסק בשבת שום או בוסר אף שנאחזין זה בזה אחר ריסוקן, (וכדכתב הב"ח דלא שייך בו לישה דנדבקו זה לזה) אף

על פי כן היה אסור משום טוחן, אי לאו הטעם דכבר נתרסק וקימחא טחינא קא טחין.

וכן נראה מדברי החזון איש (מו"ס סי' נ"ז) שכתב לענין רסיקת בנענעס לתינוקת, דשייך בהו טוחן כשמרסקו אף דנדבק אחר הריסוק זה לזה [עי' לקמן אות ז']. והביא נמי ראיה ממשמעות התוספתא הנ"ל דאיכא טוחן במרסק גרוגרת וחרובין, אף דנדבקים נמי זה בזה ע"י משקה המתמצה מהם ע"ש. וכן ראיתי בשו"ת אבני נזר (סי' ק"ע אות ז') שכתב דהא דאיתא בירושלמי (שבת פ"ז הל"ב, מ"ט ע"מ) דשוחק שומים חייב משום מלאכת טוחן, מיירי אף שנדבק אחר הכתישה, וציין שם גם להתוספתא ריסוק גרוגרת לפני הזקנים ע"כ.

ובשביתת השבת (מלאכת טומן בפ"ר אות י"מ) הביא דברי התהלה לדוד, וסתר דבריו על פי הירושלמי הנ"ל דשוחק שומים חייב משום טוחן, אף שנעשו גוף אחד ע"י שחיקה ע"ש. ובקצות השלחן (סי' קכ"ט בדה"ש ס"ק כ"מ) העתיק דברי התהלה לדוד מספר שביתת השבת, ולא הרגיש דחולק עליו אחר שהביא דבריו, וס"ל לדינא דשייך טוחן אף שנדבק זה לזה ע"ש. ועי' עוד בתפארת ישראל (כלכלת השבת מלאכת טומן) ובשבילי דוד (סי' שכ"מ) דכולהו ס"ל דשייך טחינה אף בכהאי גוונא, דנדבקין החתיכות זה לזה בעת הטחינה.

טוחן בירקות

ג) **ברש** דברינו (אות מ') הבאנו דברי הרמב"ם דמחתך ירק דק דק הוי תולדה דטוחן, ומקורו בגמרא (שבת ע"ד ע"ב) האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן, ויען כי נחלקו הראשונים בביאור דין זה, ונפקא מינה טובא לדינא, אסדר בזה שיטת הראשונים בס"ד.

שיטת רש"י

(מ) **ברש"י** לפנינו (שם ע"ד ע"ב) מפרש פרים סילקא "מחתכו הדק". ולא פירש איזה ירק מקרי סילקא, ואם דוקא בסילקא שייך טוחן, או דהוא הדין נמי באינך ירקות. והרא"ש (פ"ז סי' ה') העתיק לשון רש"י פרים סילקא מחתך "ירקות" דק דק, נראה דס"ל דבכל ירקות חייב משום טוחן.

ובגמרא (שם קי"ד ע"ב) איתא דהתירו קניבת ירק ביוהכ"פ סמוך לחשיכה ע"ש, ובתוס' (שם ד"ה מלמ) כתבו ע"ז וז"ל ולא דמי להא וכו' דפרים סילקא חייב משום טוחן, דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאד, והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות [כלו' דבאיסור דאורייתא בוודאי לא התירו ע"ש בתוס'] עכ"ל. ולכאורה צ"ל דחילוק זה ס"ל גם כן לרש"י שהרי דעתו דבכל ירקות איכא משום טוחן, וא"כ יוקשה לדידיה קושית התוס', ועל כרחך דס"ל לחלק בין חתיכות דקות לגדולות, וכן כתב המנחת חינוך (מלאכת טומן אות נ') לפרש בדעתו ע"ש.

שיטת התוס'

(נ) **שיטת** התוס' (ע"ד ע"ב ד"ה הלי מאן) וז"ל "דוקא בסילקא שייך טחינה, ולא בשאר אוכלין" ע"כ. ובהגהות אשרי (רמ"ש שם) העתיק דברי התוס' בזה"ל ודוקא סילקא, אבל שאר ירקות שרי ע"כ. ונראה דמשום הכי יצאו התוס' לחלק בזה, כדי שלא יקשה קושיא הנ"ל מקניבת ירק דשרי ביוהכ"פ, ע"כ פירשו דדוקא בסילקא שייך טחינה, אבל שאר ירקות שרי טחינה, והתם מיירי בשאר ירקות.

ולבאר הטעם למה דוקא בסילקא שייך טוחן, כתב המנחת חינוך (שם) דסברי כסברת הרמ"ך מובא בכסף משנה (פרק ז', הל'

התניא (הל' ברכה"פ שם ס"ח), דדרך בני אדם לאוכלן עם פת בעינייהו וחשיבי אוכל עיי"ש.

שוב ראיתי בתוס' במסכת שבת (דף קמ"ח ע"ב ד"ה הני) שכתבו דשומים ובצלים לאו תבלין נינהו, ולא ירק, חזינן דלא חשיבי להו התוס' לשומים כתבלין לענין טחינה. ועל כן נראה לחלק ולומר דאף דלענין ברכה הוי ברכתו שהכל, משום דדרך לאכלו כשהן מבושלים ע"י טיגון וכדומה, אף על פי כן לענין טוחן תליא דאם הדבר הנטחן הוא חלק מן הנאכל ולא עבידא רק לטעמא גרידא בתערובות, חשיבי אוכל בפני עצמו אף דמוסיף נמי טעם בתערובות, ולהכי בשומים ובצלים דכוונת נתינתן לתוך הסאלא"ט לאוכלן עם התערובות ירקות, אף דמוסיף נמי טעמא מכל מקום כיון דרוצה נמי באכילתן גופייהו יש לה דין ירק, ומותר לחתכן דק דק סמוך לאכילה כמו שאר ירק הנאכל. מה שאין כן בתבלין דאין התבלין עצמן באים לאכילה, ונתינתן לתוך האוכל הוא רק להוסיף טעמא, להכי לא חשיבי הטחינה תיקון בגוף האוכל ואסור לטחנן אף לאלתר.

ריסוק בנאנע"ס תפוחי אדמה סמוך לאכילה

ז) **ובדין** ריסוק בנאנע"ס או תפוחי אדמה וכדומה שכתבנו לעיל (אות ב') דאיכא בה פלוגתא בדברי האחרונים, אם שייך בו מלאכת טחינה כיון דאף אחר השחיקה נאחזין ונדבקין החתיכות שנתרסקו זה בזה, והעולה שם לדינא שיש בהם משום טוחן ע"ש באורך, ויש לדון אם מותר לרסקו סמוך לאכילה, כמו במחתך ירק דק דק דהתיר רמ"א דחשיבי דרך אכילה בכך וכנ"ל, או אפשר דריסוק ודיכה באוכלין לאו דרך אכילה היא, ושם מלאכה עלה.

וראיתי בחזון איש (סי' נ"ז) שחידש לדינא דאיסור ריסוק וכתישה אסור אף סמוך לאכילה, דדוקא בחתיכת ירק דק דק יש לומר דמותר סמוך לאכילה דחשיבי דרך אכילה בכך, מה שאין כן ריסוק אף מרסק סמוך לאכילה, לאו דרך אכילה הוא, ושם מלאכת טחינה עלה. והוציא דבריו ממשמעות דברי התוספתא דאין מרסקין את החרובים והגרוגרת לפני זקנים, משום טוחן, ומדנקט התוספתא בלשונו לפני הזקנים, חזינן דמיירי שהוא סמוך לאכילה, ואפילו הכי קאמר דאין מרסקין משום טוחן, ועל כרחך משום דריסוק אף סמוך לאכילה אסור עכתו"ד. ועי' עוד בשו"ת משכנות יעקב (או"ח סי' קי"ד) שהעיר מדברי התוספתא דמשמע דאסור הריסוק אף סמוך לאכילה, והוא סותר להיתר תשובת הרשב"א הנ"ל דחתיכת ירק דק דק מותר סמוך לאכילה.

ועל דרך זה איכא קצת משמעות גם בשו"ע התניא (שם סי"ח), דלא העתיק היתרא דלאלתר אלא לענין מחתך דק דק, אבל במרסק שום ושחליים או גרוגרות וכדומה לא הביא להקל, רק במרסק בקתא דסכינא דעושה שינוי גדול, כמבואר לענין פלפלין (כמ"ז) ע"ש (ולקמן אות י"ג), וכן דייק בדבריו בספר קצות השלחן (סי' קכ"ט נדה"ם ס"ק ו'), דהיתר ריסוק ליתא אף בעושה סמוך לאכילה.

ולענ"ד המעיין היטב בדברי שו"ע התניא יראה דאדרבה משמע להיפוך, דאם ננקוט בדבריו דס"ל דריסוק חמור מחתיכת ירק דק דק ואסור אפילו לאלתר, א"כ דעתו דדוקא חותך לחתיכות דקות סמוך לאכילה הוי דרך אכילה מה שאין כן ריסוק, ואם כן פשוט דגם דיכת תבלין ע"י מדוכה לא הוי דרך אכילה, ואסור אפילו לאלתר. וא"כ אמאי הצריך

השו"ע התניא שם בסמוך (נסי"ב) לאסור דיכת תבלין ומלח לאלתר משום שאינו ראוי לאכילה אלא ע"י תערובות ולא הוי דרך אכילה בכך וכנ"ל (פוס ו'), הא ריסוק ודיכה אחד הוא, ולכלול כולהו בחד טעמא דאסור לרסק ולכתוש אף באוכל הנאכל לאלתר סמוך לאכילה, דרק במחתך דק דק הוא דהוי דרך אכילה באוכל לאלתר. ועל כרחך לומר דכמו שמותר לחתוך ירק דק דק סמוך לאכילה הוא הדין דיכה וריסוק. ומה דלא הזכיר בדבריו היתר לאלתר בשחיקה ודיכה, משום דדרך לשחוק ולדוך ע"י כלי המיוחד לכך, ואף באינו מיוחד לכך, על כל פנים חשיבי כעין כלי של קנון ותמחוי דמצינו לענין בורר דאף לאלתר איכא עכ"פ איסור דרבנן בבורר ע"י כלי כזה, וא"כ הוא הדין נמי לענין שחיקה ודיכה לא שרי לאלתר, אבל אין הכי נמי באינו מרסק בכלי מותר אף בריסוק ודיכה.

ומה שהביא החזו"א ראיה מדברי התוספתא דאסור לרסק חרובים לפני הזקנים, יש לומר דמיירי דאינו סמוך לאכילתם, אף דנקט התוספתא לפני הזקנים הכוונה לצורכם ולתיקון אכילתם, ואין הכוונה לפניהם ממש. וכן משמע בפמ"ג (פ"ח ס"ק י"ד) שכתב על דברי הרמ"א (סס סי"ב) שהעתיק התוספתא הנ"ל לדינא, וז"ל [לחתוך] פירות גידולי קרקע לפני זקנים אסור "לאחר זמן", ומדכתב לפני זקנים הא מי שיוכל לאכול כך שרי, אף להניח לאחר זמן עכ"ל, משמע דמפרש מאי דאוסר התוספתא לחתוך לפני הזקנים בלאחר זמן דוקא, אבל סמוך לאכילה שרי.

ומשמעות דברי המג"א (ס"ק י"ד) נמי משמע דס"ל דאף בריסוק מותר בלאלתר, דעל דברי הרמ"א שכתב "וה"ה דאסור לחתוך גרוגרות וחרובים לפני זקנים" דחזינן מדבריו דמפרש התוספתא הנ"ל בחותך את הגרוגרת בסכין, כתב על זה המג"א דלשון התוספתא אין נראה כפירוש זה, וכוונת התוספתא דמרסק היינו כותש בקורה ע"ש באורך, ומסיק בדבריו דהדין אמת בחיתוך גרוגרות עכ"ל. משמע מדבריו דאינו מחלק כלל לדינא בין ריסוק ובין מחתך דק דק, וכן שאר אחרונים לא חילקו בזה בין חתיכות ירק דק דק ובין ריסוק, ועי' עוד בקצות השלחן (סי' ק"ל נהה"ש סוס"ק י"ט).

ולולא דמסתפינא היה נראה דהסומך להקל למעך בנאנע"ס סמוך לאכילתו, או לצורך אכילת התינוק סמוך לאכילתו לא הפסיד. ומי שרוצה להחמיר ימעך הבנאנעס ע"י קתא דכף, דאין דרך למעך כן. ובזה התיר רמ"א (סס סעיף ז') גם לענין דיכת פלפלין, וכמו שסיים התוספתא עצמו בגרוגרת וחרובים אבל מרסק ביד סכין, וגם מה שנוהגין קצת בני אדם לגרר מעט מעט ע"י כף וליתנו לתינוק, ודאי הוו שינוי כמו קתא דסכינא ומותר לכולי עלמא, אף אם לעצמו נוהג לעשות כן גם בחול כשנותן לאכול לתינוק, סוף סוף אין דרך טחינה לעשות כן.

כלי המיוחד לטחינה

מ) **כתב** בשו"ע (סס ס"י) וז"ל אסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות ("ריב אייזען") ע"כ, וביאר המג"א (ס"ק י"ב) הטעם דכיון שהכלי מיוחד לכך אסור, וכתב דלפי זה אפילו לאכול מיד נמי אסור ע"כ, וכוונתו דאף דמותר לחתוך דק דק לאלתר, זה דוקא בכלי שאינו מיוחד לטחינה כגון מזלג או כף, אבל בכלי המיוחד לכך ודאי אף סמוך לאכילה אסור. דהא גם במלאכת בורר דמותר לברור אוכל מתוך פסולת לאלתר, אבל ע"י נפה וכברה וקנון וכו' אסור, דאינו דרך אכילה וכמו שנתבאר במלאכת בורר (פוס ג'), א"כ לא עדיף מלאכת טחינה ממלאכת

27

בורר, דמיניה
טחינה לאלתר
לכך לא

ברם מה שי
(פוס ג'
והמג"א (סס ס'
(סי' שכ"ח ס"ח
קרקע אית ביד
לאכילה לרוב נ
בני אדם לטחנ
ראויים לאכילד
ליכא בהו משו
לאכילה לרוב
דאיכא בהו מע
דאף בהמה מי
ע"ש. ואם כן
ע"ג מורג חרו
אינו גידולי קו
ראויינ

וכדי לבא א
הריב"ש
המחבר הנ"ל,
האחרונים. וזו
הגבינה ע"י נ
לאיסור, כדאמו
ואף להמתירים
שאינו מיוחד ל
לטחינה הרי ז
לאסור גרירת ד
מיוחד לטחינ
שלהם דאסור
ואפשר דשאני
לשחוק הרבה נ
דחול, אבל בכ
שצריך לשעתו
לעשות שינוי

טחינה כלל כגון בשר מבושל או צלי או גבינה וכיוצא בהם מותר לחתוך דק דק פ אפילו שלא לאכול מיד מפני שאין טחינה באוכלין ואפילו היא ל גבינה קשה מאד מותר שהרי אפשר ללעסה בקושי ושם אוכל עליה ומותר לחתכה ק אפילו מי שאינו יכול ללעוס בין בסכין בין בקרדום ר או מגירה שאף שהם כלים שמלאכתם לאיסור מותר לטלטלם לצורך גופם כמו שנתבאר בסי׳ ש״ח (סעיף י״ב) ש אבל אסור לגוררה דק דק במורג חרוץ בעל פיפיות (שקורין רי״ב איייז״ן בל״א) ת אפילו כדי לאכול מיד דכיון שהכלי מיוחד לכך הרי זה דרך חול כמו שחיקת תבלין במדוך ובמכתשת והוא הדין בכלי אחר המיוחד לכך:

ט אבל א בשר חי הואיל ואינו ראוי אלא למי שדעתו יפה לכוס אותו שלא כדרכו אין שם אוכל עליו לענין זה ושייך בו טחינה ולכן אסור לחתכו דק דק לפני העופות ואע״פ שהוא ראוי לכלבים אין שם אוכל עליו בשביל כך הואיל ואינו עומד לכלבים אלא לאדם או לעופות מחמת חשיבותו ולהם אינו ראוי בלא חתיכה זו:

י וכל זה בדבר שאינו גידולי קרקע אבל כל דבר שהוא מגידולי קרקע אפילו הוא אוכל גמור יש בו משום טוחן ב הואיל ויש במינו טחינה דהיינו כתבואה וקטנית ולפיכך אסור ג לחתוך הירק דק דק כדי לאכלו ד וכן גרוגרות וחרובים לפני זקנים ואם חתך דק דק חייב משום טוחן אבל ה מותר לפרר הלחם דק דק לפני התרנגולים ואין בזה משום טוחן הואיל וכבר נטחנה התבואה שממנה נעשה הלחם ואין טחינה אחר טחינה וכל זה ו בחותך ומניח ואינו אוכל לאלתר אלא לאחר שעה אבל מותר לחתוך דק דק כדי לאכול לאלתר או ז בשביל אחרים שיאכלו לאלתר או ח בשביל תרנגולים שיאכלו לאלתר מפני שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות אם כן דרך אכילתו כך הוא לאכול גם בחתיכות קטנות וכל שהוא דרך אכילה אין בו משום מלאכה כמ״ש בסי׳ שי״ט (סעיף ח׳) לענין בורר אוכל מתוך הפסולת כדי לאכלו לאלתר שאין בו משום מלאכה הואיל ודרך אכילה כך הוא ומותר אפילו לכתחלה ויש ט מפקפקים על היתר זה ונכון י לחוש לדבריהם ליזהר לחתוך את הירק (שקורין שלאטי״ן) כ לחתיכות גדולות קצת שאז אין בו משום טוחן לדברי הכל אבל במדינתנו נהגו לחתוך הצנון דק דק מאד וכן בצלים ויש להם על מי שיסמכו ועל כל פנים צריכים ליזהר שלא יתחילו עד אחר יציאה מבית הכנסת שצריך שיהא סמוך לסעודה ממש כמו שנתבאר בסי׳ שי״ט לענין בורר:

יא וכל זה לחתוך דק דק בסכין אבל לדוך במדוך אפילו של עץ אסור אפילו כדי לאכול מיד ואפילו באוכל גמור כמו גרוגרות וחרובים לפני זקנים וכן שום ושחליים וכיוצא בהם מאוכלים הנידוכין אסור לדוך אותם אפילו לאכול מיד אבל מותר לרסקן בשינוי גדול כגון בעץ הפרור או ביד של סכין וכיוצא בו כמו שנתבאר (סעיף ז׳) בפלפלין:

יב ל אין כותתין מלח במדוך אפילו של עץ אלא צריך שינוי גדול כגון לרסקו בידו של סכין או בעץ פרור אבל אסור לחתכו בסכין דק דק מ (שכיון שאינו ראוי לאכילה אלא ע״י תערובת דינו כתבלין ולא כבשר וגבינה אף על פי שהוא ג״כ אינו מגדולי קרקע כמותם) במה דברים אמורים ב במלח הגס בתחלתו אבל מלח שהיה דק מתחלה ונתבשל ונעשה פתיתין מותר לחתכו בסכין דק דק כמו שמותר בפת משום שאין טוחן אחר טוחן כמו שנתבאר (סעיף י׳):

יג נ דבר שאינו חפץ לאכלו (ולא להאכילו לתינוק) לאלתר אסור ללעסו בשיניו משום טחינה:

יד ס חלות דבש שנתרסקו מהכוורת מבעוד יום אסור לרסקן להוציא מהן הדבש מפני שהוא מפריד אוכל מפסולת דהיינו ע הדבש הראוי לאכילה מהשעוה שאינה ראויה לו ויש בזה משום מפרק וגם משום בורר אוכל מפסולת ואף על פי שמרסק כדי לאכול לאלתר כמו שנתבאר בסימן ש״כ (סעיף ח׳) ואפילו יצא הדבש מעצמו אסור עד לערב גזרה שמא ירסק בידים כדי לאכלו היום אלא אם כן נתרסקו

פ עי׳ כ״י
צ מ״ח
ק תרומת הדשן
ר מסנה קכ״ב
ש ריב״ש
ת מ״ח
א תרומת הדשן
ב תרומת הדשן
ג ר״פ ע״ד
ד תוספתא
ה רשב״ם
ו רשב״ם
ז כ״י
ח ר״ן
ט שלטי גיבורים
וכ״י לדעת רשב״ם ורא״ש
י כ״י
כ מ״ח
ל תוספתא
מ כל ט
נ כל ט
ס מ״ח
ע מסמעות המסנה וגמ׳ קמ״ג קמ״ה
פ מ״ח

28

ל החלות מבעוד יום
מבעוד יום כמ״ש ע

טו י אסור לרדות דנ
אמורים כשהחלו
מהכוורת מבעוד יום
סביב ואפילו הן דבוי

טז הלש הוא כ מאב
שיגבל כדרכו בו
עפר ה לטיט של בנין
והמגבלן פטור אבל
שאינו קלי ויתחייב
(ואפילו אם הגיבול ס
שלא הביאה שליש ו
שתיתא מותר לגבל כ
רך אבל קשה אסור כ
ואפילו ברך צריך לע
נותן את החומץ אם
בחול ליתן השתיתא
שאין חילוק בין דברי
לבד או אחד משאר מ
אם כן הגיבול הוא ר
לצורך השבת ע״י שי
ולפיכך בין קלי בין ע
אם כן הוא גיבול נ ר
במקום שזהו שינוי א
הרבה בבת אחת כיון
נתן המשקה כבר מבי
ולפי סברא הראשונה
בכף וליתן ל

שכג דין השאלה

א מותר לומר לחבירו
אפילו הכלי הוא
משום קונה קנין בשנ
לפעמים להשקותו בכ
כלל אלא ב שואל ממ
מכל מקום יש איסור
בסי׳ ש״ו (סעיף י״ח) ע
מזכיר לו שם מדה א
ממנו בלבד ואין בו נ